

MINISTERIE VAN NATIONALE OPVOEDING

NAVORSINGS- EN
STUDIECENTRUM
VOOR DE GESCHIEDENIS
VAN DE TWEEDE
WERELDOORLOG

MIJN HEDER

Nr. 4 - maart 1973

L 1/2

LEUVENSEPLEIN, 4 - 1000 BRUSSEL - TEL. 18.45.26/27

Ministerie van Nationale Opvoeding en van Nederlandse kultuur
Ministerie van Nationale Opvoeding en van Franse kultuur

M E D E D E L I N G E N

Nr. 4 - maart 1973

BRUSSEL, NAVORSINGS- EN STUDIECENTRUM VOOR DE GESCHIEDENIS
VAN DE TWEEDE WERELDOORLOG

INHOUD :

Jean Vanwelkenhuyzen

Voorwoord

Prof. Dr. H. Balthazar

De socialistische Internationale. De Londense debatten in 1940-1941

Willem C.M. Meyers

De Vlaamse Landsleiding. Een emigrantenregering in Duitsland na september 1944 ?

F. Selleslagh

De klandestiene K.A.J. in Duitsland (1942-1944)

J. Dujardin

De Belgische Nationale Beweging (1941 - februari 1944)

J. Fosty

De Belgische netten in Frankrijk

José Gotovitch

Beeld van de klandestiene pers in 1940

J. Wynants Jr.

Het gemeentebestuur te Verviers in 1940-1941

Dr. A. De Jonghe

Korrektie

2

Prijs : 280 Bfr. (Buitenland : 8 \$). Kan besteld worden bij uw gewone boekhandel of rechtstreeks bij het Centrum.

hetzij door bankoverschrijving : Generale Bankmaatschappij, Brussel - rekening nr. 210-0057.651-85 van de « Commissie van het Patrimonium van het Rijksarchief, Navorsings- en Studiecentrum voor de Geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog », hetzij door postoverschrijving : nr. 2.61 van de Generale Bankmaatschappij, Brussel - voor rekening nr. 210-0057.651-85 van de « Commissie van het Patrimonium van het Rijksarchief, Navorsings- en Studiecentrum voor de Geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog ».

UITGAVEN
van het
NAVORSINGS- EN STUDIECENTRUM VOOR DE GESCHIEDENIS
VAN DE TWEEDE WERELDOORLOG

- BIJDRAGEN TOT DE GESCHIEDENIS VAN DE TWEEDE WERELDOORLOG

nr. 1	1970	<u>De verplichte tewerkstelling in België (1940 - 1944)</u> <u>De vestiging van een burgerlijk bestuur in België en Noord-Frankrijk</u>	130 p.	160 Bfr.	Buitenland : 5 \$
nr. 2	1972		300 p.	280 Bfr.	Buitenland : 8 \$

- DOKUMENTEN

1. F. SELLESLAGH	:	<u>De tewerkstelling van Belgische arbeidskrachten tijdens de bezetting (1940)</u>	130 p.	105 Bfr.	Buitenland : 4 \$
F. SELLESLAGH	:	<u>De tewerkstelling van Belgische arbeidskrachten tijdens de bezetting (1941)</u>	131 p.	160 Bfr.	Buitenland : 5 \$

- INVENTARISSEN

1. J. GOTOVITCH	:	<u>Inventaire du fonds Léo Lejeune</u>	XVI-94 p.	uitgeput	
2. H. BALTHAZAR	:	<u>Inventaris archief H. De Man</u>	VII-55 p.	75 Bfr.	Buitenland : 3 \$

- <u>nog verkrijgbaar</u>	:	BIJDRAGEN TOT DE GESCHIEDENIS VAN DE TWEEDE WERELDOORLOG, 1967	248 p.	148 Bfr.	Buitenland : 5 \$
---------------------------	---	--	--------	----------	-------------------

Het Centrum geeft regelmatig een inlichtingsblad MEDEDELINGEN uit. Daarin wordt verslag uitgebracht over de stand der werkzaamheden en der kollekties. Tevens verschijnt in Mededelingen een jaarlijkse bibliografie, waarin de publicaties betreffende België tijdens de tweede wereldoorlog worden verzameld. MEDEDELINGEN wordt op aanvraag gratis toegestuurd. De aanvragen worden gericht aan het Navorsings- en Studiecentrum voor de Geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog, Leuvenseplein 4, 1000 Brussel (tel. : 02/18.45.26).

INHOUDSTAFEL

Biz.

VOORWOORD

OFFICIELE TEKSTEN

1. Ministerieel Besluit van 3 november 1971	11
2. Ministerieel Besluit van 6 november 1972	11
3. Samenstelling van het Wetenschappelijk Comité	16
4. Samenstelling van het Wetenschappelijk Personeel	18
5. Overeenkomst met het Algemeen Rijksarchief	19

AKTIVITEITEN VAN HET CENTRUM

A. Wetenschappelijk Comité, betrekkingen met het buitenland, enquêtes en opzoekingen.

1. Wetenschappelijk Comité	20
2. Bureau	21
3. Betrekkingen met het buitenland	21
4. Enquêtes	36
5. Aan de gang zijnde opzoekingen	37
6. Tentoonstellingen	41
7. Het Centrum verleende zijn medewerking	44

B. Archieven - bibliotheek - kollekties en werkinstrumenten.

1. Archieven	46
2. Bibliotheek	51
3. Kollekties en werkinstrumenten	51

C. Konferenties en Publikaties.

1. Publikaties van het Centrum	54
2. Publikaties van het Wetenschappelijk Personeel	57
3. Konferenties	59

	Blz.
4. Deelname aan debatten, en radio- en TV-programma's	60
KRONIEK	
Van het Centrum naar de universiteit	61
Het Centrum in de pers	61
Belgische films over het Verzet	64
LEKTUURNOTA'S	
Henri BERNARD, <u>Un géant de la Résistance. Walthère Dewé...</u>	70
<u>Chroniques de la Résistance du Front de l'Indépendance, nr. 1...</u>	70
Arthur DE BRUYNE, <u>De Kwade Jaren</u>	71
J. GERARD-LIBOIS et José GOTOVITCH, <u>L'An 40. La Belgique occupée</u>	73
Georg K. TANHAM, <u>Contribution à l'histoire de la Résistance belge 1940-1944</u>	75
GIFTEN	80
BIJLAGE	
<u>Bibliografie van de in 1971 verschenen publikaties betreffende België tijdens de Tweede Wereldoorlog.</u>	

*

*

*

V O O R W O O R D

Er is veel gebeurd sinds het verschijnen van de laatste MEDEDELINGEN. Deze aflevering wil hierover verslag uitbrengen. Maar intussen werd een mijlpaal bereikt die meer in het bijzonder vermeld moet worden. Het Wetenschappelijk Comité, dat het Centrum boven het doopvont heeft gehouden, beëindigde zijn vierjarig mandaat. Een laatste vergadering werd gehouden op 14 april 1972 en bij die gelegenheid maakte de directeur de balans op van vier jaar werkzaamheden. De weergave ervan bleek de aangewezen openingstekst voor dit vierde nummer van MEDEDELINGEN. Hier volgt, in grote lijnen, wat de directeur op 14 april 1972 verklaarde :

"Het is vooreerst mijn plicht hier nogmaals te wijzen op de dankbaarheid die het Centrum verschuldigd is aan de Ministers van Nationale Opvoeding, de heren Grootjans en Toussaint. Zij hebben immers, na de talrijke mislukte initiatieven sinds 1944, door het Ministerieel Besluit van 13 december 1967, het NAVORSINGS- EN STUDIECENTRUM VOOR DE GESCHIEDENIS VAN DE TWEEDE WERELDOORLOG opgericht en de leden van het eerste Wetenschappelijk Comité aangesteld.

Wat betreft de retroacta, beperk ik me tot wat algemeen bekend is (de directeur nam immers niet deel aan de besprekingen). Het statuut van het Centrum is het resultaat van besprekingen geleid door wijlen de heer Sabbe, Algemeen Rijksarchivaris, door Directeur-generaal De Meyer, de heer Chamart, Adviseur bij het Kabinet, Prof. Willequet en de heren Régibeau en Somerhausen. Onze dankbaarheid gaat evenzeer naar de opvolgers van de heren Grootjans en Toussaint, de heren Ministers Vermeylen en Dubois, voor de ononderbroken steun die zij, door hun zeer actieve en doeltreffende welwillendheid, aan het Centrum verleend hebben bij het begin van zijn werkzaamheden.

Door zijn beide voorzitters op 18 april 1968 geïnstalleerd, viert het Wetenschappelijk Comité vandaag, bijna dag voor dag, zijn vierde ver-

jaardag. Daarenboven wordt de 28ste vergadering gehouden, wat een gemiddelde van zeven vergaderingen per jaar betekent. Dit gemiddelde ligt veel hoger dan dat van de meeste comités, die een navorsingscentrum leiden.

Die frekwentie toont goed de grote rol aan die het Wetenschappelijk Comité gespeeld heeft zowel bij het begin als bij de ontwikkeling van het Centrum. Want, en dat moet onderstreept worden, van het Wetenschappelijk Comité uit zijn de initiatieven gekomen. Het Comité heeft vooreerst de samenstelling van het wetenschappelijk kader bepaald. De keuze viel midden november 1968. De Ministers van Nationale Opvoeding bekrachtigden die keuze in het begin van 1969. De Directeur nam zijn functie op op 1 februari. De 14de van dezelfde maand legde het Wetenschappelijk Comité de grote lijnen van het programma vast. Vervolgens werden verscheidene vergaderingen gewijd aan het moeilijke probleem der vrije navorsers.

Het overlijden van de Heer Sabbe, Algemeen Rijksarchivaris, in het begin van 1969, beroofde ons ongelukkigerwijze van zijn autoriteit en ondervinding. Op het cruciale ogenblik van de eerste realisaties nam de Heer Régibeau zijn taak over. Zijn voorzitterschap toonde eens te meer aan dat, om de meest delikate problemen meester te kunnen "patience et longueur de temps font plus que force ni que rage", om het met een frans citaat uit te drukken. Bij het wetenschappelijk kader kwamen zich, van juli tot november, een opdrachthouder en drie vrije navorsers voegen.

Maar er moesten ook oplossingen gevonden worden voor de ernstige materiële problemen die de normale werking van het Centrum belemmerden. Want het Centrum deed zijn eerste passen zonder lokalen, zonder uitrusting, zonder hulppersoneel en zonder geld! Zonder de hulp van het Algemeen Rijksarchief en van de Université Libre de Bruxelles zou het Centrum vermoedelijk niet van start kunnen gaan zijn. Het Centrum is zeer veel dankbaarheid verschuldigd aan beide wetenschappelijke instellingen. Gedurende zes maanden schoten zij de wedden van het personeel voor. Gedurende vijf maanden heeft de U.L.B. de Directeur zijn bureau ter beschikking gelaten. En een lid van het Wetenschappelijk Comité heeft geld moeten lenen, om de eerste werkingskosten te dekken. Groot is dan ook de erkentelijkheid die hem verschuldigd is.

De vermelding van deze beheersmoeilijkheden verklaren overigens de wending die de debatten van het Wetenschappelijk Comité op dat ogenblik namen. De materiële bekommernissen hadden de bovenhand op het navorsingswerk. De omstandigheden vergden dit. Deze oriëntering was trouwens gelukkig. Indien het Wetenschappelijk Comité de problemen inzake financiering, uitrusting en personeel niet behartigd had, hadden deze waarschijnlijk niet een zo gunstige evolutie gekend binnen zo redelijke termijnen. Dat betekent niet dat de wil om het Centrum met werkmiddelen uit te rusten ontbrak. Het is eenvoudigweg alleen maar dat het raderwerk van de Staat zeer kompleks is en er heel wat energie vereist is om een nieuw element in te lassen. Het Wetenschappelijk Comité heeft zich geen moeite

gespaard.

Echte lokalen kreeg het Centrum omstreeks midden juni 1969 na een kortstondig "tussenspel" in Anderlecht. Het Ministerie stelde toen vijf, vervolgens acht bureaus ter beschikking aan de Jozef-II-sstraat, 67A. Met voorschotten van het Algemeen Rijksarchief konden deze lokalen gemeubeld worden. De eerste kredieten werden op het einde van de zomer gestort. Een embryo van administratief personeel - een sekretaresse, een bode - werd aangeworven. Maar de opheldering bleek kortstondig.

De beheersproblemen rezen inderdaad opnieuw bij de jaarwisseling. Het kredietenmechanisme is zodanig opgevat, dat de stortingen pas na verscheidene maanden gebeuren. Ondertussen moet men leven met leningen. Gelukkig heeft het Algemeen Rijksarchief nogmaals het Centrum geholpen. Maar ook hun fondsen zijn beperkt. Dat in se abnormale stelsel kon niet blijven voortduren. De administratie heeft derhalve de eerste stappen gedaan om de kredieten van het Centrum afzonderlijk op de begroting van Nationale Opvoeding uit te trekken. Dat werd bekomen vanaf het boekjaar 1971. Nochtans wordt dat geld daarom niet sneller gestort. Men moet altijd het tweede semester afwachten om de eerste schijf kredieten te krijgen. Maar de mogelijkheid bestaat tenminste om leningen aan te gaan bij financiële instellingen. Deze formule is zeker niet gezond. Zij verspilt in intresten een deel van de middelen voor het navorsingswerk bestemd. Nochtans, en dat is natuurlijk essentieel voor het personeel, werd aldus een einde gesteld aan weddeuitbetalingsproblemen.

Deze vraagstukken, die zeer dringend waren, hebben de debatten van het Wetenschappelijk Comité bepaald, terwijl er zich eveneens administratieve problemen stelden inzake de toekomst van het Centrum. De kredieten moesten aangepast worden, het personeelskader moest uitgebreid worden en men moest ruimere lokalen vinden. Dat ook is eigen aan de normale groeigeschiedenis van een instelling. De oorspronkelijke kredieten worden natuurlijk berekend op basis van de theoretische ramingen. Alleen de ervaring leert welke de werkelijke behoeften zijn. Zo het eerste jaar niet uitliep op een financieel fiasco, is dat omdat het uitstel in effectieve aanwerving van het personeel toeliet het hoofd te bieden aan de functioneringskosten. Anderzijds heeft de omvang van de aan het Centrum toevertrouwde taak snel doen blijken dat het wetenschappelijk kader te beperkt was. De praktijk heeft ons geleerd dat het administratief personeel moest uitgebreid worden. De werkzaamheden werden afgeremd op het niveau van de daktylografie. Anderzijds vergen de activiteiten van het Centrum, door hun aard zelf, heel wat ruimte. Naast de bureaus van de navorsers en van de diensten vergen deze activiteiten ruimte voor een bibliotheek, een fototeek, archieven, microfilms, een offsetatelier, enz... Er moet ook een werkzaal ter beschikking staan van de bezoekers.

Kortom, het Wetenschappelijk Comité, toen onder het voorzitterschap van Professor Craeybeckx, zag zich vanaf juni 1970 verplicht de nodige stappen te zetten om het Centrum toe te laten beter zijn opdracht te

vervullen. De Ministers van Nationale Opvoeding hebben onmiddellijk het grootst mogelijk begrip getoond inzake de behoeften die hun werden uiteengezet. 1971 kende zo de start van een nieuwe fase in het bestaan van het Centrum. Maar het Wetenschappelijk Comité heeft beroep moeten doen op al zijn gezag om de belangen van het Centrum te doen gelden.

Eeneerste stap bestond in de installatie van het Centrum aan het Leuvenseplein, 4, op het einde van juli 1971. Verder werd op 3 november 1971 het Ministerieel Besluit, houdende, onder andere, de uitbreiding van het wetenschappelijk kader, getekend. Tevens voorzien de kredieten voor 1972 een overeenstemmende stijging van het administratief personeel. Een volgend stadium werd bereikt, toen het Wetenschappelijk Comité op 25 februari 1972 overging tot de keuze van vier nieuwe navorsers. Waarschijnlijk zal het Centrum zo weldra in staat zijn een nieuwe impuls aan zijn activiteiten te geven.

Van zes gaat het wetenschappelijk kader dus naar tien universiteiten. Daarbij komen nog, we herinneren het even, een opdrachthouder en drie vrije navorsers. Het administratief personeel kent ook een uitbreiding. Het sekretariaat telde drie daktylo's. Een houdt zich thans bezig met de problemen van boekhouding en dagelijks beheer. Zij werkt in samenwerking met het Algemeen Rijksarchief, dat daardoor ontlast wordt in zijn werk voor het Centrum. Het sekretariaat wordt eerstdaags aangevuld. Daarna zal er nog iemand bijkomen, die zich meer in het bijzonder zal bezighouden met de op band opgenomen getuigenissen. Tenslotte moet, om volledig te zijn, eraan herinnerd worden dat de Minister van Landsverdediging er in toestemde drie miliciens bij het Centrum te detacheren.

De doorlopen weg is dus enorm. Dit resultaat en de vooruitzichten voor de toekomst verantwoorden ruimschoots de tijd die gewijd werden aan de beheersproblemen. Maar men moet eveneens onderstrepen dat de evolutie nooit zo gunstig zou verlopen zijn, zonder de welwillende belangstelling van de Voorzitters, de Heren Ministers van Nationale Opvoeding en zonder de kostbare hulp van het Bestuur van het Hoger Onderwijs en het Wetenschappelijk Onderzoek, die zich steeds inspande om de onvermijdelijke administratieve moeilijkheden, die de groei van een nieuwe onderzoekseenheid begeleiden, uit de weg te ruimen.

In verhouding tot de beheersproblemen hebben de wetenschappelijke activiteiten van het Centrum een veel minder ingewikkelde vooruitgang gekend. De hoofdlijnen ervan werden door het Wetenschappelijk Comité vastgelegd op zijn vergadering van 14 februari 1969. Het programma legt het aksent op het bijeenbrengen van bronnen. Maar het verwaarloost geenszins de gelegenheden om de uitgevoerde opzoekingen te doen waarderen. Beter gekend, zal het Centrum des te gemakkelijker toegang krijgen tot de bronnen die het nodig heeft. Dat is tenslotte de filosofie die naar voor komt uit het plan dat aanvaard werd toen het Centrum met zijn werk gestart is. De ervaring heeft de diepe wijsheid ervan bewezen. De grootste dienst die het Centrum aan het navorsingswerk kan bewijzen is

het tot het uiterste ontwikkelen van zijn inspanningen tot het bijeenbrengen van dokumenten. Het is in zijn belang slechts van deze weg af te wijken in zoverre de andere activiteiten bijdragen tot het welslagen van zijn hoofdopdracht. Dertig jaar na de gebeurtenissen mag er geen tijd meer verloren gaan om de Belgische getuigenissen inzake de tweede wereldoorlog uit de vergetelheid of van een onherstelbaar verlies te redden.

Het werk dat in die zin verwezenlijkt werd is aanzienlijk. Het omvat twee luiken. Het ene is weinig spektakulair. Het wordt slechts ontdekt ter gelegenheid van een bezoek aan het Centrum en, beter nog, tijdens een gesprek met de navorsers. Het betreft hier alles wat verband houdt met het binnenkomen van nieuwe fondsen. Het betreft eveneens de samenstelling van werkinstrumenten. Het stijgend aantal bezoekers, die zich op het Centrum komen dokumenteren, bewijst de diensten die dit dis-kreet werk kan leveren. Sommige giften bevestigen de gunstige indruk die verwekt wordt door dit wetenschappelijk beleid. Zo is het Auditoraat bezig het essentiële van de belangrijke dokumentatie, die het bezit, aan het Centrum over te maken met uitzondering natuurlijk van de eigenlijke procesdossiers. Alleen maar inzake pers zal het Centrum in het bezit zijn van de rijkste kollektie van het land voor de oorlogsjaren.

De publikaties en, meer algemeen, de manifestaties voor de buitenwereld bestemd, maken het ander luik van de activiteiten uit. In deze categorie vallen natuurlijk "Mededelingen", "Bijdragen", "Inventarissen", "Documenten". In dit verband moeten we vermelden dat in 1972 het tweede nummer van "Bijdragen" zal verschijnen. Nummer 4 van "Mededelingen" zal vervolgens verschijnen. Alleen daktylografische moeilijkheden vertragen de publicatie van het tweede volume (1941) van de Documenten betreffende de verplichte tewerkstelling. Talrijke monografieën zijn in voorbereiding. Een eerste volume van de wetenschappelijke uitgave van dokumenten in verband met de Duitse bezetting zal in mei e.k. aan het Wetenschappelijk Comité worden voorgelegd. En andere projekten nemen vorm aan.

In deze activiteitenkategorie moet ook de medewerking aan de programma's van de B.R.T. en R.T.B. gezien worden. Verder moet eveneens de medewerking aan tentoonstellingen vermeld worden. Deze activiteiten beantwoorden meestal aan vragen, tot het Centrum gericht. En dat is voorzeker een nieuw en heel aanmoedigend aspekt. Zo krijgt men meer en meer de gewoonte op onze diensten beroep te doen. En die nieuwe belangstelling, zo die meer werk met zich brengt, dient tenslotte het belang van het Centrum.

Kortom, de wetenschappelijke activiteiten van het Centrum zijn in volle expansie en de vier nieuwe navorsers zullen snel de mogelijkheid vinden om zich volledig in te zetten. Indien het Wetenschappelijk Comité er zich minder heeft moeten mee bezighouden dan met de beheersproblemen, was dat omdat het niet zo vereist was dat het al zijn invloed zou aanwenden om de richtlijnen, waarvan de juiste visie nooit in twijfel getrok-

ken werd, te doen uitvoeren. Het is ook zo dat het navorsingswerk in se geen veelvuldige vergaderingen van het Wetenschappelijk Comité vergt. Het is inderdaad zo dat, indien het slechts gegaan had om navorsingswerk, het Wetenschappelijk Comité waarschijnlijk niet zo vaak zou vergaderd hebben. Door de oprichting van het bureau heeft het trouwens duidelijk zijn bedoeling geuit de vergaderingen minder vaak te houden om ze meer te wijden aan de wetenschappelijke aangelegenheden.

De onmiddellijke toekomst van het Centrum moet vooral beschouwd worden als de voortzetting van dezelfde activiteiten, maar dan met grotere middelen. Het zal een dosering blijven van navorsingswerk en externe manifestaties ten dienste van het verzamelen van bronnen. Waarschijnlijk zal men kunnen rekenen op de nieuwe bronnen, die zullen aangebracht worden door de v. z. w. "De Vrienden van het Navorsings- en Studiecentrum voor de Geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog". Maar er zal ook meer beroep kunnen gedaan worden op de informatie- en communicatiemiddelen om het aksent meer te leggen op de noodzaak voor het Centrum te kunnen genieten van talrijke hulp. Dezelfde bezorgdheid zal er toe leiden het probleem van de Kommissies en de korrespondenten opnieuw te behandelen. In alle richtingen blijft er nog veel te vergaren om de dokumentatie te verbeteren. Niet alleen in België, maar ook in het buitenland blijft er nog veel bijeen te brengen. De te ontwikkelen oriënteringen ontbreken dus niet en het Wetenschappelijk Comité zal hierbij zeker gelegenheid tot diskussie vinden.

Men mag echter daarom het beheer niet vergeten. Anders zal dit probleem snel opnieuw naar voor komen. De toekomst zal inderdaad waarschijnlijk lacunes in de huidige middelen aan het licht brengen. Tot nu toe heeft men steeds een oplossing moeten vinden voor de meest dringende problemen. De afmetingen die het Centrum nu bezit, moeten het toelaten zijn behoeften te voorzien, m. a. w. zullen we de programmatie in onze gewoontes moeten opnemen. Zo tekenen de vooruitzichten zich af. Er blijft nog heel wat te verwezenlijken. Maar de vier verlopen jaren wettigen blijkbaar alle verwachtingen.

---oooOooo---

OFFICIELE TEKSTEN

1. Ministerieel Besluit van 3 november 1971.

Verschenen in het Belgisch Staatsblad van 26 januari 1972, verschildt het Ministerieel Besluit van 3 november 1971 van de vorige teksten (Ministerieel Besluit van 13 december 1967, gewijzigd door het Ministerieel Besluit van 25 september 1968) door de verhoging van het aantal leden van het Wetenschappelijk Comité. Het getal bevoegde personaliteiten, voorgesteld door de meest representatieve vaderlandslievende verenigingen, werd van acht op tien gebracht. Gelijklopend daarmee werd het aantal deskundigen in de hedendaagse geschiedenis vermeerderd tot acht. Een innovatie in het Besluit is de toelating een dagelijks bestuur samen te stellen. Het effectief der navorsers wordt terzelfdertijd van vijf op negen gebracht en de taak van de directeur wordt nader omschreven.

MINISTERIE VAN NATIONALE OPVOEDING EN NEDERLANDSE CULTUUR EN MINISTERIE VAN NATIONALE OPVOEDING EN FRANSE CULTUUR

3 NOVEMBER 1971. - Ministerieel besluit tot wijziging van de ministeriële besluiten van 13 december 1967 en 25 september 1968. - Navorsings- en Studiecentrum voor de Geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog.

De Ministers van Nationale Opvoeding,

Gelet op het koninklijk besluit van 20 april 1965 betreffende het statuut der wetenschappelijke inrichtingen van de Staat, inzonderheid op artikel 10 ;

Gelet op het ministerieel besluit van 13 december 1967 tot oprichting bij het Algemeen Rijksarchief van een Navorsings- en Studiecentrum voor de Geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog ;

Gelet op het ministerieel besluit van 25 september 1968 tot wijziging van voornoemd ministerieel besluit van 13 december 1967 ;

Gelet op de wet van 23 december 1946 houdende instelling van een Raad van State, inzonderheid op artikel 2, tweede lid ;

Gelet op de dringende noodzakelijkheid,

Besluiten :

Art. 1. Bij het Algemeen Rijksarchief wordt een autonoom Navorsings- en Studiecentrum voor de geschiedenis van de tweede wereldoorlog opgericht, hiernagenaemd "het Navorsingscentrum".

Art. 2. Het Navorsingscentrum heeft tot opdracht alle nodige maatregelen te treffen voor het inventoriëren, bewaren en exciperen van de documenten of archiefstukken welke betrekking hebben op de tweede wereldoorlog, zijn voorgeschiedenis en zijn gevolgen.

Bovendien is het belast met het organiseren van de wetenschappelijke studie van de tweede wereldoorlog onder al zijn aspecten, ten einde de taak te vergemakkelijken van al wie de geschiedenis van deze gebeurtenissen wil kennen, bestuderen of erover wil schrijven.

Art. 3. Voor het uitvoeren van zijn taak kan het Navorsingscentrum, door onze bemiddeling een beroep doen op de medewerking van alle ministeriële departementen en andere openbare diensten.

Art. 4. Het Navorsingscentrum beschikt over een wetenschappelijk comité, dat tot opdracht heeft het programma der werkzaamheden vast te stellen, voor de uitvoering ervan te zorgen en eventueel te bepalen welk gedeelte van de te behandelen stof de voorrang moet krijgen.

Dit comité, waarvan het voorzitterschap wordt waargenomen door de Ministers van Nationale Opvoeding, bestaat bovendien uit :

a) tien bevoegde personaliteiten, door de Ministers van Nationale Opvoeding gekozen uit een dubbele lijst van kandidaturen, voorgelegd door het contactcomité dat samengesteld is uit de meest representatieve vaderlandslievende verenigingen ;

b) acht deskundigen in de hedendaagse geschiedenis, door de Ministers van Nationale Opvoeding aangewezen, bij voorkeur onder de hoogleraren van de universiteiten of van de inrichtingen voor hoger onderwijs, alsmede twee inspecteurs geschiedenis behorende tot verschillende taalgebieden en bij voorkeur genietende van een status van nationale erkentelijkheid ;

c) de algemene rijksarchivaris en de directeur van het Navorsingscentrum.

Het mandaat van de sub litt. a en b bedoelde leden loopt over vier jaar en is hernieuwbaar. Het aantal leden bepaald sub litt. a moet steeds gelijk zijn aan het aantal vermeld sub litt. b.

De Ministers van Nationale Opvoeding wijzen twee ondervoorzitters aan, respectievelijk onder de leden van het comité bedoeld sub litt. a en b.

Het mandaat van ondervoorzitter loopt over twee jaar en is hernieuwbaar.

Art. 5. De afgevaardigden van de Ministers van Landsverdediging, van Justitie, van Binnenlandse Zaken en van de Minister tot wiens bevoegdheid de toepassing van de statuten inzake nationale erkentelijkheid behoort, worden uitgenodigd de vergaderingen van het Wetenschappelijk Comité bij te wonen en hebben er raadgevende stem.

Art. 6. Het Wetenschappelijk Comité kan, in het kader van zijn opdracht, bijzondere commissies en, onder zijn leden, een dagelijks bestuur samenstellen.

Art. 7. Binnen de perken van de hem toegestane begrotingskredieten, wordt het Navorsingscentrum ertoe gemachtigd, met de toestemming van de Ministers van Nationale Opvoeding, wetenschappelijk en ander personeel aan te werven onder dienstcontract en de overige uitgaven in verband met zijn opdracht vast te leggen.

Het wetenschappelijk personeel omvat : één directeur en negen navorsers.

Dit personeel zal bezoldigd worden volgens het stelsel geldend in de wetenschappelijke inrichtingen van de Staat, namelijk de directeur als hoofd van een afdeling en de andere als attaché, assistent of eerste assistent.

Naast zijn wetenschappelijk werk is de directeur belast met de leiding van het wetenschappelijk personeel, het administratief beheer en het dagelijks bestuur, onder de hoede van het Wetenschappelijk Comité en onder de verantwoordelijkheid van de Ministers.

Art. 8. Met het oog op de verwezenlijking van de opdracht van het Navorsingscentrum en onverminderd de materiële en financiële steun verleend door het Algemeen Rijksarchief, wordt een jaarlijkse toelage ten bate van het Centrum toegekend aan het patrimonium van het Algemeen Rijksarchief, ten laste van de kredieten uitgetrokken op de gemeenschappelijke begroting van de Ministeries van Nationale Opvoeding.

Deze toelage is bestemd voor het dekken van de uitgaven voor personeel, werking, publikaties en uitrusting van het Navorsingscentrum.

Brussel, 3 november 1971.

De Minister van Nationale Opvoeding

P. VERMEYLEN

De Minister van Nationale Opvoeding

A. DUBOIS

2. Ministerieel Besluit van 6 november 1972.

Overeenkomstig artikel 4 van het Ministerieel Besluit van 3 november 1971, hierboven weergegeven, verscheen een Ministerieel Besluit van 6 november 1972, dat de leden van het Wetenschappelijk Comité, behorende tot de categorieën, vermeld onder de rubrieken a en b van dat artikel 4, benoemt. Deze leden zijn benoemd voor een duur van vier jaar, hun mandaat is evenwel hernieuwbaar. Herinneren wij eraan dat de Algemene Rijksarchivaris en de directeur van het Centrum ex officio deel uitmaken van het Wetenschappelijk Comité (rubriek c van artikel 4 van het Ministerieel Besluit van 2 november 1971.

MINISTERIE VAN NATIONALE OPVOEDING EN FRANSE CULTUUR EN
MINISTERIE VAN NATIONALE OPVOEDING EN NEDERLANDSE CULTUUR

6 november 1972 - Ministerieel Besluit tot benoeming der leden van het Wetenschappelijk Comité van het Navorsings- en Studiecentrum van de geschiedenis van de tweede wereldoorlog.

DE MINISTERS VAN NATIONALE OPVOEDING,

Gelet op het koninklijk besluit van 20 april 1965, betreffende het statuut der wetenschappelijke inrichting van de Staat, inzonderheid op artikel 10 ;

Gelet op het ministerieel besluit van 13 december 1967 tot oprichting bij het Algemeen Rijksarchief van een Navorsings- en Studiecentrum voor de geschiedenis van de tweede wereldoorlog ;

Gelet op de ministeriële besluiten dd. 25 september 1968 en 3 november 1971 houdende wijziging en samenordening van verscheidene artikels uit het ministerieel besluit dd. 13 december 1967 ;

BESLUITEN :

Artikel 1. - Worden benoemd tot leden van het Wetenschappelijk Comité van het Navorsings- en Studiecentrum voor de Geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog :

- a) de hierna vernoemde personaliteiten, vertegenwoordigers van het contactcomité van de vaderlandslievende verenigingen :

HH. ALERS, André

DEDOYARD, Eugène
DEJEAN, Edouard
Mej. de LANDSHEERE, Louise
HH. HALIN, Hubert
LOUETTE, Marcel
REGIBEAU, Albert
SEGRS, Carlo
SOMERHAUSEN, Luc
VERCAUTEREN, Daniel

b) de hierna vernoemde deskundigen in de hedendaagse geschiedenis :

HH. BARTIER, John, professor aan de "Université Libre de Bruxelles".
CHARLES, Jean-Leon, professor aan de Koninklijke Militaire School.
CRAEYBECKX, Jan, professor aan de Vrije Universiteit te Brussel.
HALKIN, Léon, professor aan de "Université de l'Etat à Liège".
LORY, Jacques, professor aan de "Université catholique de Louvain".
LUYKX, Theo, professor aan de Rijksuniversiteit te Gent.
WILLEQUET, Jacques, ex-secretaris-generaal van het Oud-Centrum van de Twee Wereldoorlogen.
WILS, Lode, professor aan de Katholieke Universiteit te Leuven

c) de hierna vernoemde inspecteurs van het secundair onderwijs :

HH. CORIJN, Herman
VAN SANTBERGEN, René

Artikel 2. - Demandaten vangen aan op datum van 18 april 1972 .

Brussel, 6 november 1972.

De Minister van Nationale Opvoeding en Franse Cultuur

L. HUREZ

De Minister van Nationale Opvoeding en Nederlandse Cultuur

W. CLAES

---ooOoo---

3. Samenstelling van het Wetenschappelijk Comité (1).

1. Voorzitters : De Ministers van Nationale Opvoeding.

2. Stemgerechtigde leden :

a) Vertegenwoordigers van de vaderlandslievende verenigingen

De Heer André ALERS
Brugmannlaan, 499
1180 - BRUSSEL.

De Heer Eugène DEDOYARD
Avenue Général Jacques, 36
1400 - NIVELLES.

De Heer Edouard DEJEAN
Rue de Savoie, 41
1060 - BRUXELLES.

Juffrouw L. de LANDSHEERE
Avenue Brugmann, 298
1180 - BRUXELLES.

De Heer Hubert HALIN
Place Eugène Flagey, 28
1050 - BRUXELLES.

De Heer Marcel LOUETTE
Jan Van Rijswijklaan, 194A
2000 - ANTWERPEN.

De Heer Albert REGIBEAU
Le Chalet, 89 - Rabosée
4510 - S A I V E.

De Heer Carlo SEGERS
Venneborglaan, 148
2100 - DEURNE.

De Heer Luc SOMERHAUSEN
Avenue des Phalènes, 5
1050 - BRUXELLES.

De Heer Daniel VERCAUTEREN
St.-Norbertusstraat, 6
1090 - BRUSSEL.

(1) De volgorde is deze van het Ministerieel Besluit van 6 november 1972.

b) Specialisten van de hedendaagse geschiedenis

Professor John BARTIER
Rue Rodenbach, 143
1180 - BRUXELLES.

Professor Dr. J. L. CHARLES
c/o Koninklijke Militaire School
Renaissancelaan, 30
1040 - BRUSSEL.

Professor Dr. Jan CRAEYBECKX
Chemin du Grand Galop, 4
1328 - O H A I N.

Professor L. E. HALKIN
Rue du Péry, 41
4000 - L I E G E.

Professor Jacques LORY
Avenue du Duc Jean, 21
1080 - BRUXELLES.

Professor Dr. Theo LUYKX
Laneastraat, 12
1020 - BRUSSEL.

Professor J. WILLEQUET
Avenue D. D. Roosevelt, 82
1050 - BRUXELLES.

Professor Lode WILS
Lentedreef, 19
8500 - KORTRIJK.

Inspekteur Herman CORIJN
Juliaan De Vriendstraat, 18
2510 - OUDE-GOD.

Inspecteur R. VAN SANTBERGEN
Rue du Château Massart, 56
4000 - L I E G E.

c) Algemeen Rijksarchivaris

Dr. Carlos WYFFELS
Algemeen Rijksarchief
Ruisbroekstraat, 2/6
1000 - BRUSSEL.

d) Directeur van het Centrum

De Heer Jean VANWELKENHUYZEN
Avenue P. Vanden Thoren, 36
1160 - BRUXELLES.

3. Raadgevende leden :

Afgevaardigde van de Minister van Landsverdediging

Commandant L. LECLEIR
Parc du Cinquantenaire, 1A
1040 - BRUXELLES.

Afgevaardigde van de Minister van Justitie

De Heer Juliaan VAN HOEYLANDT
Volhardingsstraat, 74
2000 - ANTWERPEN.

Afgevaardigde van de Minister van Binnenlandse Zaken

De Heer Maurice-Pierre HERREMANS
Adviseur bij de Centrale Administratie
Ministerie van Binnenlandse Zaken
Rue de Louvain, 1
1000 - BRUXELLES.

Afgevaardigde van de Minister van Openbare Gezondheid

De Heer Laurent GHYS
Square de l'Aviation, 31
1070 - BRUSSEL.

4. Samenstelling van het Wetenschappelijk Personeel.

Direkteur :

Jean VANWELKENHUYZEN
Avenue Paul Vanden Thoren, 36
1160 - BRUXELLES.

Navorsers :

André CORDEWIENER
Quai Van Beneden, 11
4000 - L I E G E.

Jean DUJARDIN
Rue du Bois Maria, 1
5200 - H U Y.

Henri FASSBENDER
Avenue du Panthéon, 69
1080 - BRUXELLES.

Jean GALLANT
IJzerweglaan, 93
9002 - LEDEBERG.

José GOTOVITCH
Rue Henry Maubel, 52
1190 - BRUXELLES.

Willem MEYERS
Huidevetterijstraat, 26
1080 - BRUSSEL.

Frans SELLESLAGH
Papenhoutlaan, 56
1020 - BRUSSEL.

Wouter STEENHOUT
Steenakker, 17
9000 - G E N T.

Maurice VAN DE STEEN
Termurenlaan, 23
9440 - EREMBODEGEM.

5. Overeenkomst met het Algemeen Rijksarchief.

Daar het Centrum opgericht werd "bij het Algemeen Rijksarchief", was het logisch te denken dat, in het desbetreffend geval, de dokumentatie van het Centrum door het Algemeen Rijksarchief zou opgenomen worden. Toch moest dit nog bevestigd worden. Het Bureau beraadslaagde daarover tijdens zijn bijeenkomst op 3 mei 1971. Het Wetenschappelijk Comité hernam de bespreking tijdens de vergadering van 11 juni 1971. De volgende beslissing werd toen aanvaard :

"Bij ontbinding van het Centrum zullen de archieven, de bibliotheek en de verzamelingen, die het zal bijeengebracht hebben, overgaan naar het Algemeen Rijksarchief, behalve ingeval tegengestelde schikkingen werden genomen door de deponenten of wanneer de taak van het Centrum, evenals zijn verplichtingen tegenover het Algemeen Rijksarchief, overgenomen wordt door een nieuwe instelling".

AKTIVITEITEN VAN HET CENTRUM

A. WETENSCHAPPELIJK COMITE, BETREKKINGEN MET HET BUITENLAND, ENQUETES EN OPZOEKINGEN.

1. Wetenschappelijk Comité.

Sinds het verschijnen van de voorgaande MEDEDELINGEN hield het Wetenschappelijk Comité vijf vergaderingen : op 24 september en 10 december 1971, op 25 februari en 14 april 1972. De drie eerste vergaderingen werden geleid door ondervoorzitter Albert REGIBEAU, de vierde door ondervoorzitter Prof. J. CRAEY-BECKX. Naast de vraagstukken van de richting, die het wetenschappelijk onderzoek moest inslaan, en de benoeming van vier nieuwe navorsers, heeft het Comité zich herhaaldelijk beraden over de oprichting en de uitbouw van een v.z.w. "De vrienden van het Navorsings- en Studiecentrum voor de geschiedenis van de tweede wereldoorlog". Tijdens de zitting van 14 april 1972 bracht de directeur een rapport voor, dat de balans van vier jaar werkzaamheden van het Centrum schetste en de toekomstperspektieven aanduidde. Van dit verslag worden grote uittreksels gepubliceerd in het voorwoord van deze MEDEDELINGEN.

Omwille van de uitbreiding die, en zijn kursussen, en zijn wetenschappelijk werk en zijn academische verplichtingen, namen heeft Prof. Henri HAAG, van de Université Catholique de Louvain, reeds in februari 1972 de wens uitgedrukt afstand te doen van zijn mandaat in het wetenschappelijk Comité. Hij vreesde immers daaraan niet meer de tijd, die daartoe nodig is, te kunnen besteden. Het Wetenschappelijk Comité heeft er zich met veel spijt bij neergelegd en de Ministers van Nationale Opvoeding hielden met die wens rekening bij het samenstellen van het nieuwe Wetenschappelijk Comité. Het Centrum maakt van deze gelegenheid gebruik om nogmaals zijn beste dank te betuigen aan Prof. Haag voor de kostbare hulp die hij aan het Centrum verschaftte met zijn raad, zijn steun en zijn grote welwillendheid. Het Centrum weet daarenboven dat het steeds mag rekenen op de ondervinding en de grote geschiedkundige bevoegdheid van Prof. Haag.

Op 18 december 1972 vergaderde het nieuwe Wetenschappelijk Comité voor de eerste maal. De H. Daniël Vercauteren, ouderdomsdeken, zat de vergadering voor. Juffrouw L. de Landsheere, de Professoren Bartier - U.L.B. en Wils - K.U.L. en de heer Alers werden er als nieuwe leden, in het kader van de verruiming van het Wetenschappelijk Comité verwelkomd, terwijl Prof.

Installatie van het nieuw Wetenschappelijk Comité op 18 december 1972.

V.l.n.r. de Heer E. Dedoyard, ouderdomsdeken D. Vercauteren ,
die de vergadering voorzít, en Directeur J. Vanwelkenhuyzen.

V.I.n.r. Cdt. Lecleir, Prof. Luykx, Juffr. de Landsheere, de Heren E. Dejean, L. Somerhausen, A. Régibeau, M. Louette en C. Segers.

V.I.n.r. de Heren J. Van Hoeylandt, H. Corijn, A. Alers, Prof. L. Wils, de H. Ghys, Prof. J. Craeybeckx, Prof. J. Lory en Prof. J. Bartier. Uiterst rechts Prof. J.-L. Charles.

J. Lory (U.C.L.) de plaats van Prof. H. Haag (U.C.L.), ontslag-nemend innam.

De dagorde omvatte tevens de verkiezing van de leden, die als kandidaat-ondervoorzitter ter goedkeuring aan de ministers zouden voorgesteld worden. Unaniem werd besloten de uittredende onder-voorzitters, de heer A. Régibeau en Prof. J. Craeybeckx, opnieuw als ondervoorzitters voor te dragen.

Het nieuwe comité dat de ervaring van de veteranen en het entoesiasme van de "new-comers" als impuls zal krijgen, zal onge-twijfeld in het bestaan van het Centrum een grote rol spelen.

2. Bureau.

Het Bureau, dat in de schoot van het Wetenschappelijk Comité werd ingesteld, hield sinds juni 1971 acht vergaderingen : drie in de loop van 1971 (op 7 juni, 17 september en 25 oktober), en vijf in 1972 (op 24 januari, 4 februari, 3 maart, 13 juni en 30 oktober). Met zijn bevoegdheid dringende maatregelen te nemen en bepaalde lopende ad-ministratieve problemen te regelen, heeft het Bureau vooral getracht de taak van het Wetenschappelijk Comité te vergemakkelijken, en te-vens bereidde het dikwijls de vergaderingen van dat Comité voor.

Tijdens zijn vergadering van 18 december 1972 stelde het nieuwe Wetenschappelijk Comité unaniem voor dat het uittredende Bureau in zijn geheel zichzelf zou opvolgen. Derhalve bestaat het Bureau voor de volgende vier jaren uit :

de HH.
- H. Halin
- A. Régibeau
- L. Somerhausen

en de Professoren
- J. Charles
- J. Craeybeckx
- T. Luykx

de Algemene Rijksarchivaris C. Wyffels
en de Directeur J. Vanwelkenhuyzen

3. Betrekkingen met het buitenland.

a) "Film en tweede wereldoorlog : het verzet" te Este.

In het kleine Venetiaanse stadje Este, aan de rand van het

thermale gebied van de Euganeïsche bergen vond van 1 tot 3 juni 1971 het eerste internationale colloquium over "film en de tweede wereldoorlog : het verzet" plaats. Het werd georganiseerd door het Archivio nazionale cinematografico della Resistenza, van Turijn, samen met het Kultureel Centrum van Este, en werd gepatroneerd door het Internationaal Comité voor de geschiedenis van de tweede wereldoorlog. Aan dat colloquium namen, naast een talrijke Italiaanse delegatie, ook historici, professoren en filmspecialisten uit België, Frankrijk, Nederland, Polen en Roemenië deel. Professor J.L. Charles (K.M.S.), H. Jacquemyns (B.R.T.), en Jean Vanwelkenhuyzen waren de Belgische deelnemers.

De drie dagen waren goed gevuld. De werkvergaderingen, die gehouden werden in een gedesaffekteerde, tot cinema-zaal omgevormde kerk, duurden tot laat in de nacht met de voorstelling van filmen, die het onderwerp van het colloquium uitmaakten. De hartelijkheid van het onthaal en de kwaliteit van de aangeboden maaltijden maakten het mogelijk de uitzonderlijk lange werkdagen goed door te komen.

Het thema van het colloquium was origineel. De historicus, zelfs wanneer hij een specialist is van de hedendaagse tijden, is niet gewoon film te beschouwen als materiaal dat voor de geschiedenis bruikbaar is. Naast dit gebrek aan gewoonte zijn er echter ook werkelijke moeilijkheden. Invraagstellen en werkmethodes schetsen, waren de belangrijkste oogmerken van het merendeel der verslaggevers. Weliswaar moet men tijdens elk colloquium enkele redenaars ondergaan, die spreken om het plezier van te spreken, dat was te Este ook het geval, maar de enkele geleerde doeners wogen gelukkig niet op tegen het konkrete werk dat er verwezenlijkt werd.

Een historicus kan natuurlijk slechts van het filmdokument gebruik maken, wanneer hij weet waar het te vinden is. Vandaar werd dan ook het aksent gelegd op de noodzaak zo spoedig mogelijk te komen tot een telling van alle organismen (filmoteken, archieven, instituten en partikuliere kollekties) die filmen, foto's en geluidsdokumenten bezitten betreffende de tweede wereldoorlog. Een type-steekkaart wordt voor dat doel voorbereid en zal voorgelegd worden aan het Internationaal Comité voor de geschiedenis van de tweede wereldoorlog, dat zich dan zal gelasten met de verspreiding naar de diverse nationale comité's toe. Deze laatsten zullen dan in hun respectieve landen de enquête opzetten.

De filmarchieffondsen tellen is slechts een eerste stadium. Daarna zal de vraag zich stellen om een methodische inventaris te maken van ieder fonds. Paolo Gobetti, van het Archivio van

Turijn, onderstreepte de noodzaak dat de verschillende gerecenseerde organismen dezelfde principes qua opstellen van steekkaarten zouden volgen. Het ideaal zou een algemeen aanvaarde standaardsteekkaart zijn.

Deze enorme prospektie veronderstelt echter dat de documenten bewaard worden door hen die ze bezitten. De uiteenzettingen en de debatten deden blijken dat ook op dat gebied zeer veel te doen blijft in het merendeel der landen. Zo stellen televisieomroepen, voor hun uitzendingen, soms uitstekende montages samen op basis van eerste-klasse documenten. Maar weet iemand wat er gebeurt met de niet-gebruikte delen van dat basismateriaal ? Is de montage zelf niet onderhevig aan verknippen, waardoor nieuwe programma's gemaakt worden, terwijl van het oorspronkelijke niets bewaard blijft ? In het kort gezegd, zijn de gebruikers dan geen vernielers ?

Naast deze fundamentele problemen van bewaring, telling en inventoriëring van de fondsen, heeft het colloquium tevens bepaalde aspecten van het gebruik door de historicus van filmdocumenten bestudeerd. Deze documenten kunnen als bron gebruikt worden en als hulpmiddel voor het onderwijs. Maar zoals voor elk dokument stellen zich dan ook de problemen der historische kritiek. De bijzondere kenmerken van de film stellen noodzakelijk specifieke problemen. De opname van een tafereel is het werk van een mens. Hij kan door een opnamehoek, door een begrenzing een heel ander beeld weergeven. Bij deze keuze, die oorspronkelijk kunstzinnig is, kan dan een politieke bedoeling gevoegd worden. Fotografie kan derhalve een dokument worden, dat veel minder objectief is dan men zou geloven. Wat te denken dan van films, waarin men die vervormingsmogelijkheden nog benadrukt ziet door de montagemogelijkheden ? Wanneer men een film beeld per beeld bekijkt, ziet men de gelegenheden zich vermenigvuldigen om slechts dat deel van de werkelijkheid weer te geven, dat men wil weergeven.

Deze problemen werden te Este gesteld. Ook werd het vraagstuk van de samenwerking tussen historici en filmtechnici bij de uitwerking van de dokumentaires en TV-uitzendingen behandeld. Dat deel van het colloquium gaf aanleiding tot de projectie van talrijke films. De diskussies konden dus, na de bewijsstukken gezien te hebben, door de deelnemers gevoerd worden. De reeds klassiek geworden "Nuit et Brouillard" van Alain RESNAIS werd voorgesteld door Henri Michel, die, samen met Olga WORMSER-MIGOT, er de historische adviseur van was. E. Groeneveld bracht een voorbeeld naar voor van de ook bij ons gekende uitzendingen, voor de Nederlandse TV voorbereid door Dr. Louis De Jong. Jean Vanwelkenhuyzen introduceerde de projectie van "Quand s'ouvrirent les grilles".

een uitzending die volledig ontwikkeld en uitgewerkt werd door de R.T.B. (1). Deze film werd, vooral omwille van zijn moderne aanpak, door het publiek goed onthaald. Kritiek erop werd echter geleverd door Henri Michel.

Het is onmogelijk alle voorgestelde filmen op te sommen. Vermelden we slechts dat de deelnemers aan het colloquium ook het originele talentvolle en betwiste meesterwerk van Marcel OPHULS "Le chagrin et la pitié" zagen.

De vergadering aanvaardde het voorstel van Henri Michel, voorzitter het Internationale Comité voor Geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog, om een tweede colloquium over hetzelfde thema te organiseren. Het Colloquium te Este heeft het goede graan gezaaid, aan het tweede colloquium, hetzij in Groot-Brittannië, hetzij in Polen, te laten ontkiemen. Met dat doel voor ogen werd gesuggereerd dat elk nationaal Comité een competente commissie ter zake zou oprichten.

J. VW.

b) Konferentie van Washington.

Het grote, klassicistisch aandoende gebouw van de National Archives, een echte tempel ter bewaring van de meest kostbare documenten der Amerikaanse geschiedenis, was op 14 en 15 juni 1971 het kader van de "National Archives conference on research on the Second World War". Dit colloquium, georganiseerd door de National Archives en door de American Committee on the History of the Second World War, bracht een tweehonderdtal Amerikaanse specialisten en historici uit de Duitse Bondsrepubliek, Oostenrijk, België, Canada, Frankrijk, Groot-Brittannië, Israël, Italië, Nederland, Polen, Roemenië en de U.S.S.R. samen.

Het was de achtste konferentie georganiseerd door de Nationale Archieven om kontakten tussen archivariissen en navorsers te bevorderen. De bedoeling is een overzicht te geven van de aan de gang zijnde opzoeken betreffende de geschiedenis van de tweede wereldoorlog. De konferentie wil een band tot stand brengen tussen die opzoeken en de middelen van de National Archives. Tenslotte was het ook de bedoeling een betere exploitatie van die middelen voor de toekomst te brengen.

De National Archives kunnen die rol aan. Een lijst, door hen opgesteld, geeft een 16 à 17.000 microfilms, die betrekking

(1) De tekst, die voor deze gelegenheid werd voorbereid, vindt U verder in deze MEDEDELINGEN.

ben op de tweede wereldoorlog. Kopieën ervan kunnen door de navorsers aangekocht worden. Meestal betreft het hier Duitse bronnen. De $\pm$ 600 microfilms, die het Centrum momenteel bezit, wegen dus helemaal niet op tegen de rijkdommen in Washington bijeengebracht. Natuurlijk omvat die schatkamer meer dan wat enkel voor België van belang is.

Naast deze indrukwekkende massa gemicrofilmde documenten, moet de aandacht getrokken worden op de grote kaartenkollekties. De kartografische dienst van het Amerikaanse leger stelde tijdens de oorlog 44.000 kaarten op. De zeemacht tekende er een 14.000 op en de luchtmacht meer dan 6000. Het grootste deel van deze stukken berust in de National Archives. Zij bewaren eveneens talrijke operationele documenten : ongeveer 10.000 kaarten, van nota's voorzien door opererende grote eenheden en 11.000 fotomontages van kaarten en maquettes, die gebruikt werden voor de operaties. Tenslotte zijn er ook nog de kaarten, die op de vijand buitgemaakt werden. Als voorbeeld kunnen we de kollektie Duitse kaarten aanhalen, bewaard door de Modern Military Records Division. Zij omvat 10.500 stukken, vooral bestaande uit situatiekaarten, die de dagelijkse positie van de Duitse troepen en hun tegenstanders op praktisch alle werkelijke fronten aangeven.

Dit overzicht van de enorme dokumentatie samengebracht te Washington zou niet volledig zijn zonder vermelding van de fototeek, de filmteek en de geluidsarchieven, waarvan men gemakkelijk kan aannemen dat ze the biggest in the world zijn (1).

Buiten de eigenlijke konferentie, organiseerden de National Archives filmvertoningen. Dat begon op 13 juni, in de namiddag, met de vertoning van een Duitse film in Engelse versie Campaign in Poland. Deze film, opvallend door de beeldkwaliteit, is beter gekend onder zijn originele naam Feuertaufe. Voor de petite histoire kunnen we nog vermelden dat deze film geprojecteerd werd te Brussel, in april 1940, door de Duitse ambassade, enkele dagen voor de invasie van Denemarken en Noorwegen. Een manier om te tonen hoe zinloos verzet tegen het Derde Rijk was. Vervolgens werd de klassieke, Britse Desert Victory gebracht, de overwinning van Montgomery te El Alamein. Daarnavolgden drie Amerikaanse films : Stilwell road, Challenge to Democracy en With the Marines at Tarawa, mooie voorbeelden van VS-producties. De avond eindigde met Triumpf des Willens, in Engelse versie, de bekende film van Leni Riefenstahl over de beroemde Olympische Spelen van 1936. Het geheel

(1) Mayfield S. BRAY and William T. Murphy, Audiovisual records in the National Archives relating to World War II, 52 gestenc. p.

der projecties duurde 6 uren, met enkel twee 10-minuten onderbrekingen. En in eenzelfde atmosfeer werden vier andere films vertoond op 14 juni, tussen 18 en 20 u 30, als sluitstuk van de eerste dag van de konferentie.

De konferentie zelf greep plaats tijdens de voormiddagen en namiddagen van 14 en 15 juni. De behandelde onderwerpen waren zeer verscheiden. Gelegenheidstoespraken werden gehouden door de VS-archivaris James B. Rhoads, de administrateur van de algemene diensten Robert L. Kunzig. Louis Morton leidde dan de debatten in. Henri Michel opende het vuur, als men het zo mag uitdrukken, met een overzicht van de opzoekingen betreffende het Frans verzet. Generaal P.A. Jiline sprak over de studies, die in de Sovjetunie ondernomen werden over de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog. Vervolgens was het een opeenvolging van Amerikaanse referaten. Selig Adler en Russell H. Fifield ontleedden de opeenvolgende aspecten van de politiek van Roosevelt, de eerste betreffende het Palestijnse vraagstuk, van 1941 tot 1945, de tweede over Indochina tijdens WO II. Barbara Tuchman zette de problemen uiteen, die zij ontmoette bij het schrijven van haar biografie van generaal Stilwell. D. Clayton James gaf een lange opsomming van de bronnen over generaal Mac Arthur. Robert W. Krauskopf sprak over de militaire archieven over WO II, bewaard in de National Archives. De rijkdom van de presidentsbibliotheken werd beschreven door Benedict K. Zobist.

De voormiddagssessie van 15 juni was gewijd aan het probleem van de toegankelijkheid der bronnen. R.A. Winnacker gaf het gezichtspunt van de administratie. James E. O'Neill sprak als archivaris en Lloyd G. Gardner als historicus. In de namiddag waren er vooreerst twee verschillende zittingen : één over wetenschap en technologie, de andere over de mobilisatie van de produktiemiddelen. Iedereen kwam dan samen om twee uiteenzettingen te horen over de voorbereiding van officiële geschiedenissen. Stetson Conn bracht verslag uit over de problemen die de geschiedenis van het Amerikaanse Leger tijdens WO II stelde. Noble Frankland, directeur van het Imperial War Museum te Londen, bracht overwegingen over het geschiedenisonderzoek en de inzake archieven gevoerde politiek. De konklusie van deze beide goedgevulde dagen werd getrokken door de adjunkt-archivaris van de VS, Herbert E. Angel. In ieder geval kan een Belgisch historicus slechts met afgunst opkijken naar de Amerikaanse middelen.

De 16e juni stond onder bescherming van het Internationaal Komitee voor Geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog. Tijdens de voormiddag, hebben de verschillende aanwezige leden

de toestand van bronnen en studies in hun respektieve landen voorgesteld. Zo hield Jean Vanwelkenhuyzen, voor België, een uiteenzetting, onder de titel Belgian World War II records and historical research. In de namiddag leidde Henri Michel een debat in over de werkzaamheden en de doelstellingen van het Internationaal Komitee, dat hij voorziet. De bedoeling is de opzoekingen over de tweede wereldoorlog op een steeds meer internationale schaal, om niet van wereldvlak te spreken, te bevorderen en te coördineren.

Tijdens de gedachtenwisseling deelde kolonel Tadeusz Jedruszczak mee dat het Poolse Komitee voor oktober 1972 een colloquium plant over de bevolkingsverplaatsingen tijdens de Duitse bezetting.

J. V.

c) Colloquium te Zamość (oktober 1972).

Van 17 tot 20 oktober 1972 greep er te Zamość een internationaal colloquium plaats. Het colloquium, dat als thema had "de bevolkingsuitdrijving door het Derde Rijk en zijn bondgenoten in de bezette gebieden tijdens de tweede wereldoorlog", stond onder de hoge bescherming van de voorzitter van de Poolse Staatsraad, Prof. Henryk Jablonski, en werd ingericht door het Historisch Instituut van de Akademie voor Wetenschappen van Polen, samen met de Maria Curie-Sklodowska-Universiteit te Lublin. Meer dan tachtig Poolse historici waren ingeschreven. Uithet buitenland kwamen kollega's uit België, de Duitse Bondsrepubliek, de Duitse Demokratische Republiek, Frankrijk, Hongarije, Italië, Joegoslavië, Roemenië, de Sovjetunie, Tsjechoslovakije en de Verenigde Staten.

Door het colloquium te houden te Zamość, een klein stadje in de streek van Lublin, kozen de organisatoren niet voor de gemakkelijkste oplossing. Hun keuze werd echter geleid door de overweging dat juist in die streek de uitdrijvingen zeer belangrijk waren. Zij begonnen er in november 1942 en namen pas een einde in augustus 1943. De omvang en de brutaliteit ervan werden zelden geëvenaard, zelfs niet elders in Polen. In minder dan één jaar werden 287 dorpen, met meer dan 100.000 Poolse boeren, leeggehaald. De bewoners werden vervangen door enkele tienduizenden Duitse kolonisten. De keuze van Zamość, als plaats voor een internationaal colloquium, had dus een symbolische waarde. Daarbij kwam nog dat door het kleinstedse karakter van Zamosc de deelnemers niet verspreid waren na de zittingen en er aldus meer mogelijkheden tot kontaktnamen waren.

Wat steeds verrijkend is tussen kollega's die kennis maken met een drama, dat opvalt door de diversiteit van zijn verschrikkelijke geschiedenis.

Vooraleer te Zamość aan te komen, hebben de kongressisten het concentratiekamp Małdanek, in de onmiddellijke omgeving van Lublin, bezocht. Na het bezoek aan de barakken, in een museum omgebouwd, de gaskamers en de verbrandingsoven hebben de deelnemers zich gebogen voor het Mausoleum. Door zijn vorm, geheel in beton, doet het denken aan de oude slavische gewoonte der dodenverbranding, met de ronde urne, waarvan het opgelicht deksel een massieve koepel vormt. Het interieur, zeer sober gehouden, bevat een tumulus van een grijsachtige poedermassa. Het is de asse van gevangenen die in het kamp stierven. De opgedane indruk hoeft geen verdere kommentaar. Dezelfde indruk kreeg men bij het bezoek van de Rotunda, te Zamość. Dit ronde bouwwerk, deel van de vroegere omwallingen, was een gevangenis en executieoord, waar talrijke Poolse verzetsstrijders gefusilleerd werden onder de ogen van hun medegevangenen. Bij de terugkeer naar Warschau konden de kongressisten in de citadel van Lublin een ander martelingsoord van Polen zien.

Al deze bezoeken waren evenveel illustraties bij het thema van het colloquium. De uitdrijving van de bevolking was geen lokaal fenomeen. Prof. Czesław Madajczyk sprak over de kolossale dimensies van het gehele demonische plan. De te kolonizeren gronden zouden 700.000 vierkante kilometer moeten omvat hebben, meer dus dan de totale oppervlakte van Duitsland in zijn grenzen van 1938. De vestiging van de kolonisten zou lange jaren in beslag nemen. Een eerste fase, een dertigtal jaren, zou de uitdrijving van dertig miljoen Polen, Balten, Oekraïners en Witrussen gezien hebben. Zij zouden er vervangen worden door vijf miljoen Duitsers. In volgende fasen zouden Nederlanders, Denen, Noren en andere volken, waardig geacht het germaanse ras te vertegenwoordigen op de gronden ontruikt aan de slavische bevolking, voor de aanvulling zorgen. De verovering van het Lebensraum voor het "uitverkoren ras" kwam neer op een immense volkerenmoord. Talrijke Poolse uiteenzettingen toonden de proporties ervan aan, schetsten de gebruikte methodes, kloegen de wreedheid ervan aan en gaven terzelfdertijd een beeld van de tegenspraak in die Duitse maatregelen. Maar door zo te handelen hebben de Duitsers de Polen juist tot een verzet zonder genade gedreven. Ook deze strijd om te overleven, gaf aanleiding tot talrijke exposés. De uitdrijvings- en uitroeilingspolitiek keerde zich niet alleen tegen de auteurs ervan. Zij was strijdig met de stijgende noden van de steeds meer mankracht eisende oorlogsmachine van het Reich. Henri Michel noteerde terecht dat de stommiteiten van

de nazi-autoriteiten in Polen huns gelijke slechts vonden in hun boosaardigheid.

Spreekers uit andere landen dan Polen brachten eveneens uiteenzettingen over bevolkingsuitdrijvingen. Prof. Arthur Eisenbach schetste de deportatie van de Joden. Iets buiten het thema van het colloquium gaande, sprak Prof. Antonio Gibelli over het ellendige lot van de Italiaanse arbeiders in Duitsland. Over de behandeling van de Elzassers werd een Frans verslag gelezen. Maar, zoals J. Vanwelkenhuyzen het opmerkte, waren de bezettingsregimes in de Centraal- en Oost-Europese landen veel harder, veel wreder en veel fanatieker, zonder enige maat in vergelijking met het lot dat voorbehouden was aan de bezette landen in West-Europa. Van het ene systeem naar het andere, is er dat ganse verschil tussen de exploitatie, gemilderd door assimilatiepogingen, zelfs wanneer ze schaamteloos was, zelfs wanneer ze brutaal was, en een verknechting die regelrecht naar vernietiging leidde. Henri Michel bevestigde dit fundamenteel verschil en hij toonde, met zijn spreekwoordelijke duidelijkheid, de mechanismen van de exploitatie in de West-Europese door de Duitsers aan.

Ter gelegenheid van dit colloquium greep tevens een vergadering plaats van het Internationaal Komitee voor de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog. Henri Michel beschreef, zoals hij dat bij elke gelegenheid doet, de werkzaamheden van dat Komitee en onderstreepte de internationale aspiraties ervan. Hij maakte van die gelegenheid gebruik om het bestek op te maken van de aangekondigde eerstkomende internationale colloquia. In 1973 grijpt er een Kongres plaats te Boedapest. Het zal er over de bibliografie over Donau-Europa tijdens WO II gaan. De gedachtenwisseling daarover bracht echter aan het licht dat de geografische en kronologische begrenzingen van het onderwerp nog te bepalen vallen. In Joegoslavië is een ander colloquium voorzien. De wens werd uitgedrukt dit colloquium enkele dagen na het Kongres te Boedapest te laten plaatshebben. Henri Michel herinnerde aan het Colloquium, dat voor 1974 te Parijs gepland wordt en dat, dertig jaar na de gebeurtenissen, aan de bevrijding van Frankrijk zal gewijd worden. Kolonel Tadeusz Jedruszczak kondigde aan dat in de loop van hetzelfde jaar het Poolse Komitee een colloquium zal organiseren over "het kultureel leven tijdens de bezetting". Hij rekent op een wetenschappelijke bijdrage van elk nationaal Komitee. Tenslotte had Henri Michel het over het XIVe Internationaal Kongres der geschiedeniswetenschappen. Dat gebeurt dan in 1975 te San Francisco. In margine van het eigenlijke kongres, zullen waarschijnlijk twee dagen gewijd worden aan de Tweede Wereldoorlog. "Politiek en Strategie" wordt er het behandelde thema. Prof. Arthur Funk verzekerde dat het Amerikaanse Komitee alle nood-

zakelijke praktische maatregelen zal nemen.

d) Zendingen te Londen.

De directeur van het Centrum heeft zich tweemaal naar Londen begeven, respectievelijk van 23 tot 29 april en van 9 tot 22 juli 1972. Het doel van deze zending, bepaald na overleg met Burggraaf Etienne Davignon, directeur-generaal van de Politiek op het ministerie van Buitenlandse Zaken, was tweevoudig :

- het belang onderzoeken van de officiële Britse archieven voor de geschiedenis van België gedurende de Tweede Wereldoorlog ;
- de tijdschatten dienodig zou zijn om een lijst op te stellen van de dokumenten die moeten gefotokopieerd of op een microfilm vastgelegd worden.

De Belgische Ambassade te Londen heeft de uitvoering van deze opdracht ten zeerste vergemakkelijkt. Zowel de ambassadeeraad, Minister Sylvain Frey, als de kultuurattaché, de Heer van der Espt, hebben de weg geëffend bij het Public Record Office. De bevoegde ambtenaar, E.K. Timings moest hen evenwel verklaren dat hij geen betere raad kon geven dan zich ter plaatse te vergewissen van wat de archieven bevatten. Dit antwoord zou geïnspireerd kunnen zijn door gemakzucht. De ervaring leerde ons echter snel genoeg dit typisch Brits empirisme waarderen.

Het onderzoek beperkte zich, in een aanvangsstadium, tot de periode van 1 september 1939 tot 28 mei 1940. Twee grote bronnen werden daartoe geraadpleegd : de Cabinet records en de briefwisseling van het Foreign Office.

*

*

*

De "Cabinet records".

De notulen (minutes) van de raden vormen de eerste archievgroep van het Britse kabinet. Het kabinet hield minstens elke werkdag een vergadering, gewoonlijk op het einde van de voormiddag. Wanneer het nodig was vergaderden men ook in de namiddag. Zo waren er op 27 mei 1940 drie vergaderingen : te 11 u 30, te 16 u 30 en te 22 u. Van iedere zitting werden de notulen gedrukt, zoals de andere konfidentiële dokumen-

ten bestemd om overhandigd te worden aan een aantal autoriteiten. We mogen immers niet vergeten dat in Groot-Brittannië Cabinet geen synoniem is voor Government. Het Cabinet groepeerde enkel de belangrijkste ministers. Hun beraadslagingen worden aan de andere leden van de regering medegedeeld. Daarom bleek het noodzakelijk de notulen te drukken.

Het geheel van de minutes maakt het dus mogelijk debatten en beslissingen van het Cabinet van dag tot dag, voor de gehele duur van de oorlog te volgen. Het is onnodig het belang van dergelijke bron te benadrukken. Deze dokumenten zijn nu toegankelijk voor navorsers. Voor zover ik weet is de enige uitzondering het verslag van de zitting, waar over Mers-El-Kebir beslist werd. Er bestaat geen enkele beperking voor de beraadslagingen van het Cabinet die België betreffen.

Tot en met september 1939 zijn de notulen verzameld in volumes, gegroepeerd onder de referentie CAB 23. Aldus bevinden de Cabinet minutes van de vergadering, die aan de oorlogsverklaring van Groot-Brittannië voorafgingen, zich in het boekdeel CAB 23/100. Die van de zittingen van 31 augustus 1939, te 11 u 30, van 1 september te 11 u 30 en van 2 september te 16 u 15 en 23 u 30 zijn natuurlijk van zeer groot belang voor de geschiedenis van die beslissende dagen.

Vanaf het ogenblik dat Groot-Brittannië zich in oorlog bevond, werd het Cabinet in War Cabinet veranderd. De War Cabinet minutes komen voor in de boekdelen van de reeks CAB 65.

Vanzelfsprekend is elk verslag niet rechtstreeks van belang voor België. Ons land bevindt zich trouwens zelden in het middelpunt van de belangstelling te Londen, zelfs als de aandacht toegespitst is op de mogelijkheid van een Duits offensief in het Westen. Nederland is meestal het voorwerp van de debatten. Inderdaad, de vrees voor een Duits offensief in het Westen, dat echter beperkt zou blijven tot Nederland, is zeker een leidraad in de deliberaties van de geallieerden tijdens de "gekke oorlog". Die hypothese brengt natuurlijk het probleem van de Belgische houding in die omstandigheden mee. En zo wordt meestal, via de Nederlandse problemen, het vraagstuk van de Belgische neutraliteit tijdens de debatten in het Cabinet besproken. In feite zijn gedurende de ganse "gekke oorlog" de Nederlandse problemen niet te scheiden van de Belgische. Het is overigens duidelijk dat al wat de krijgsverrichtingen van de geallieerden in het Westen aangaat, eveneens van belang is voor ons land. Zoals ook de blokkade en de economische oorlog de aandacht verdienen, vermits zij een weerslag hadden op onze economische problemen. Elk verslag moest zorgvuldig nagegaan worden, om

die passages, waarvan een kopie moet worden gemaakt, te vinden.

Dit onderzoek is beëindigd voor de volumes 1 tot 4 van de reeks CAB 65, die de oorlogsmaanden van 1939 omvat. Tevens werden de volumes 5, 6 en 7 beëindigd, die de War Cabinet minutes van 1 januari 1940 tot 28 mei 1940 beslaan. Alle pagina's, die moeten afgedrukt worden, werden aangeduid. Tot 9 mei 1940 vertegenwoordigt dit slechts enkele bladzijden per minute. Van de 116 zittingen, gehouden in 1940 tot die datum, zijn er slechts 30 die zaken behandelen die België aanbelangen. Vanaf 10 mei verandert dat natuurlijk. De volledige reproductie van deze brok geschiedenis omvat ongeveer 130 bladzijden.

De inhoud van de weerhouden passages is zeer verschillende. De minutes zelf zijn al heel ongelijk. Sommige notulen volstaan in se. Anderen daarentegen verwijzen naar stukken, die er niet bij gereproduceerd werden. De belangrijkste van deze stukken zijn de War Cabinet Conclusions, confidential annexes. Zij bevinden zich eveneens in de reeks CAB 65, maar in andere volumes dan deze die de minutes bevatten. Zo komen voor de notulen de volumes 1 en 2 overeen met de annexes in volume 3 en 4. De annexes van de volumes 5, 6 en 7 bevinden zich in de volumes 11, 12, 13 en 14. Men loopt veel kans die volumes nooit te ontdekken, was er niet de hulp van het personeel van de Eastroom in het gebouw aan de Portugalstreet. De dienstwilligheid van het personeel, van alle rang, mag zeker beklemtoond worden.

Andere stukken nog vervolledigen de minutes. De meest konfidentiële War Cabinet Memoranda, de reeksen WP en CP, zijn samengebracht in de reeksen CAB 66. Volumes 1 tot 7 werden doorgenomen, waardoor de gehele behandelde periode gezien was. De dokumenten zijn van groot belang. Bepaalde stukken belangen België rechtstreeks aan. Zij werden allen genoteerd. Maar er zijn er ook die van week tot week een beeld geven van de evolutie van de oorlog gezien vanuit Londen. Bijna steeds vindt men er iets over de situatie aan het Western Front. Deze passages belangen ons rechtstreeks aan. De volledige verzameling van de wekelijkse synteses laat een breed overzicht van de "gekke oorlog" toe, gezien vanuit Brits oogpunt. Het verwerven van deze kollektie zou tevens een korrektief zijn voor het "belgocentrisme", onvermijdelijk gevolg van een selectie door ons. Het komt er immers op aan die dokumenten te verwerven, die een juist beeld kunnen geven. Dat was dan ook het uitgangspunt bij de weerhouden keuze. Deze keuze heeft tot doel de meest verschillende aspecten te belichten van de maanden tussen de invasie van Polen en het grote offensief in het Westen. Tevens houdt zij er rekening mee dat de phoney war even-

zeer het afwachten van de oorlogsgebeurtenissen was als het aarzelend voorspel tot vredesonderhandelingen, die maar geen vaste vorm konden aannemen. In dit verband bevestigen de Britse archieven trouwens het gevoel dat Londen heel wat beslist was dan Parijs. Alles werd wel nog niet nagekeken, maar het zou me verwonderen dat de volgende delen van CAB 66 deze zienswijze zouden wijzigen.

Om de War Cabinet minutes goed te begrijpen moeten nog de dossiers CAB 79 doorgenomen worden. Zij omvatten de notulen van de vergaderingen van het Chiefs of Staff Committee. De minutes verwijzen er dikwijls naar, zonder echter de tekst ervan over te nemen. Het aanduiden gebeurde reeds voor de volumes 1 tot 4. De behandelde periode slaat op de "gekke oorlog". De krijgsverrichtingen van mei en juni 1940 worden rechtstreeks belicht door het volume CAB/69/1, dat de dokumenten van het War Cabinet Defence Committee (operations), bevat.

Tot slot van de bespreking van deze Cabinet records, moeten we nog wijzen op het belang van de Hankey Papers. Verzameld in de bundel CAB 63/129, omvatten zij voornamelijk de studies opgesteld onder impuls van Lord Hankey, vanaf oktober 1939, met het oog op het verhinderen dat de Duitsers gebruik zouden kunnen maken van de economische en industriële voordelen die een invasie van België en Nederland hun zou kunnen bieden.

De briefwisseling van het "Foreign Office".

De doorgenomen diplomatieke dokumenten behoren tot de enorme massa General Correspondence after 1906, Political Correspondence, etc..., of the Political Departments, referentie FO 371. Er een vaste lijn in vinden is kwasi onmogelijk zonder de dienstvaardigheid van de ambtenaren van het Public Record Office. Hun hulp is onontbeerlijk wanneer men klaar wil zien in de subtiliteiten van de registers, die, voor de oorlogsjaren, de ordening van elk volume precizeren. Ook hier bleek de waarde van de Heer Timings' raad. Slechts naarmate men vordert in het onderzoek blijkt de noodzaak zich niet te baseren op te beperkte rubrieken.

Het onderzoek van dit fonds werd begonnen met de volumes 1939 en 1940, ondergebracht in de rubriek Belgium. Hun belangrijkheidsgraad verschilt ten zeerste. Sommige moeten volledig op microfilm gezet worden (zoals het volume FO/371/2 2871). Bij andere zijn slechts een of twee stukken van belang. Wat ze alle gemeen hebben is de merkwaardige methode, die leidde tot de samenstelling van dossiers gebaseerd op stukken te Londen ontvangen.

Elk dokument dat op het Foreign Office belandt, wordt in een map geschoven waarop in hoofding de aan het stuk gegeven referenties worden genoteerd. Daarbij komt een korte inhoud. Heel wat interessanter zijn de opmerkingen van de ambtenaren, die de zaak behandelen. Bij sommige stukken zijn de nota's van de hand van het hoofd van het Central Department, bevoegd over West-Europa, tot en met nota's van de hand van Staatssekretaris (minister) van Buitenlandse Zaken. Deze opmerkingen of richtlijnen zijn des te revelender daar zij op het ogenblik zelf geschreven, geen spoor vertonen van protokolaire overwegingen. Een kat wordt een kat genoemd. Dat geeft aan die stukken een warme menselijke toon, die men meestal niet in archiefdocumenten aantreft. Maar, terzelfdertijd, vindt men zelden in een volume een complete reeks documenten. Men begrijpt ten andere niet goed hoe die volumes samengesteld werden. Een kronologische reeks wordt bruusk onderbroken, plots grijpt men onbegrijpelijk terug naar het verleden, men springt van de hak op de tak. De enige mogelijkheid bestaat erin onverstoord de volgende volumes door te nemen.

Het is niet nodig de gehele rubriek Belgium door te nemen, om er zich rekenschap van te geven dat het onderzoek in andere richtingen uitgebreid moet worden. Een grote reeks dossiers bestaat onder de naam Germany. Men kan zich wel afvragen wat een grote rubriek "Duitsland", in oorlogstijd, terwijl Groot-Brittannië geen vertegenwoordigers meer had te Berlijn, kan betekenen. In feite handelen deze volumes over de dreiging van een Duitse invasie in België en Nederland. De meeste dépêches komen uit Brussel of Den Haag ! In de rubriek Germany zitten dus die zaken die men tevergeefs in de rubriek Belgium zou zoeken.

Het onderzoek van de Germany-dossiers voor de in aanmerking genomen periode is beëindigd. Het momenteel onbeschikbaar zijn van drie à vier volumes maakte het onmogelijk het onderzoek van de rubriek Belgium te beëindigen. Het onderzoek werd echter uitgebreid tot andere rubrieken. Het is bijna onmogelijk de Nederlandse en Belgische problemen te scheiden. De dossiers Holland brachten enkele interessante documenten aan het licht. Anderzijds was Groot-Brittannië de bondgenoot van Frankrijk. De meeste problemen in verband met België en Nederland gaven aanleiding tot gedachtenwisselingen tussen Londen en Parijs. Bepaalde dossiers onder Belgium of Germany geklasseerd, maken melding van de soms moeilijke besprekingen, die daarover ontstonden tussen Britten en Fransen. De bundels France werpen ook nuttig licht op de gebeurtenissen.

Het aldus doorgenomen geheel vertegenwoordigt 74 dikke dossiers. Vermelden we tenslotte nog, tussen de Halifax Pa-

pers (referentienummer FO 800), een bundel betreffende België, dat enkele interessante stukken bevat.

De "War Office Records".

De War Office-dokumenten, die opengesteld zijn voor de navorsers, worden bewaard in het hoofdgebouw van het Public Record Office, aan Chancerylane. Zij zullen tijdens een volgend bezoek aan Londen doorgenomen worden. De referentienummers van de dossiers waarmee dat onderzoek zal aanvangen, werden reeds genoteerd.

*

*

*

Het is overbodig te wijzen op het belang van de Britse archieven. Dat belang is evident. Maar minder in het oog springt het feit dat er meer en meer afstand groeit tussen de grote mogelijkheden, geboden door de buitenlandse bronnen en de magere hulp, die de Belgische bronnen brengen, bronnen waarvan de belangrijkste stukken nog steeds "veilig", maar onbereikbaar, blijven. De totale ineenstorting van het Derde Rijk en de noden van de processen tegen de oorlogsmisdadigers bespoedigden het opstellen van de Duitse archieven. Groot-Brittannië verlaagde de gebruikelijke tijdsdrempel van vijftig jaar tot dertig jaar. Die maatregel wordt toegepast. En voor de minutes van de Britse Cabinetsvergaderingen heeft men zelfs op die tijdsgrens niet gewacht. Zij werden vrijgegeven voor de gehele duur van de oorlog. Andere landen volgen dat voorbeeld. Ook Frankrijk nam de regel van dertig jaar aan, maar met beperkingen die de draagwijdte ervan aanzienlijk beknotten.

In ieder geval kan de ingeslagen weg nog alleen maar verbreed worden. In afwachting dat die weg ook bij ons ingeslagen wordt, blijft het nog steeds zo dat buitenlandse bronnen meer aan België gewijd materiaal bevatten dan de bronnen, die bij ons toegankelijk zijn. Dat die toestand noch normaal, noch gelukkig is, is wel het minste wat men kan zeggen.

Jean VANWELKENHUYZEN

- e) Werkbezoek aan het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie te Amsterdam.

Met het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie te Amsterdam blijven de betrekkingen van het Navorsingscentrum

steedshartelijk. Met de toelating van Directeur Dr. L. de Jong kon Willem MEYERS, attaché, belast met de bibliotheek van het Centrum, van een verblijf van 5 dagen te Amsterdam in de mei-maand 1971 gebruik maken, om er de werking van de bibliotheek te onderzoeken en vruchtbare kontakten te leggen met bibliotekaris Drs. Groeneveld. Het overige deel van het programma bestond uit een onderzoek van het archiefmateriaal, waarbij Drs. Zwaan zich zeer behulpzaam toonde. Plaatsvervangend directeur Drs. Paape was de zeer hartelijke gastheer, die zich geen moeite spaarde om alle vragen betreffende organisatie en werking van onze zusterinstelling te beantwoorden.

W.M.

4. Enquêtes.

a) K.A.J.-enquêtes.

Sinds geruime tijd houdt het Centrum zich bezig met een grondige studie van de rol die de Vlaamse K.A.J. (Kristelijke Arbeidersjeugd), zowel in België als in Duitsland en Noord-Frankrijk, tijdens de oorlog gespeeld heeft in de organisatie van de morele en de materiële hulp aan de door de bezetter opgeëiste arbeidskrachten. Dit als bijkomend aspekt van de verplichte tewerkstelling waarvan de globale studie door het Centrum aangepakt werd.

Om de schaarse archiefbronnen aan te vullen, werd een enquête op het getouw gezet die zich tot alle Kajotters, die tijdens de bezetting een leidende funktie in hun groepering uitoefenden, richtte. Op 52 vragenlijsten die aldus naar voormalige leiders werden gestuurd, ontving men niet minder dan 28 antwoorden, die in de meeste gevallen met een zeer uitvoerige dokumentatie (brieven, foto's, notities, enz...) gestaafd werden. Op die manier kwam het Centrum in het bezit van heel wat onvermoede gegevens over de handel en wandel van de Kajotters in hun streven naar een humaner bestaan van de "arbeiders in den vreemde".

Naast die enquête, die een meevaller werd, werd ook door middel van een persbericht uitgaande van het Nationaal K.A.J.-Sekretariaat, geprobeerd met zoveel mogelijk personen in kontakt te komen, die tijdens de oorlog bij de aktie ten voordele van de weggevoerde arbeiders betrokken waren. Die oproep werd een eerste maal in september 1971 en een tweede keer in september 1972 gedaan. Telkens werd hij door enkele belangrijke Vlaamse kranten en door alle weekbladen van de Kristelijke Vakbeweging overgenomen. Hoewel nog geen defi-

nitieve balans opgemaakt werd, kan men nu reeds van een zeker sukses gewagen.

F.S.

b) Enquête "Arbeitseinsatz".

Met het oog op de redactie door K.U.L.-student E. Pertz, van een licentiaatsverhandeling over de tewerkstelling van Kortrijkse arbeiders in Duitsland, ontwierp het Centrum samen met de auteur een vragenlijst waarin alle aspecten van de deportatie aan bod kwamen (de reis, de huisvesting, de algemene levens- en werkvoorwaarden).

Die vragenlijst werd zowel naar "vrijwilligers" (143) als naar "weggevoerden" (339) gestuurd. Van de eerste categorie ontvingen wij 40 antwoorden, van de tweede, die zich heel wat gewilliger toonde, niet minder dan 148. Door die enquête werd bij velen het verlangen om hun belevenissen uitvoerig te vertellen wakker geschud, wat de samenstelling van een lange lijst te interviewen personen tot gevolg had. Anderen namen geen genoegen met vage antwoorden en fristen hun geheugen op aan precieus bewaarde dokumenten die zij vaak achteraf aan het Centrum schonken. Alle gegevens van dat onderzoek worden thans door E. Pertz kritisch onderzocht en zullen in zijn in 1973 te verschijnen monografie integraal verwerkt worden.

Deze enquête, die in het begin een louter regionaal karakter had, werd in oktober 1972 op een nationaal niveau getild door de publikatie van de volledige vragenlijst in het oktobernummer van de "Echo van de NVW"- "Echo de la FNTDR" (orgaan van het Nationaal Verbond van Weggevoerden en Werkweigeraars). De vragen werden voorafgegaan door een warme oproep van het NVW-Bestuur tot al zijn leden om zeer uitvoerig te antwoorden.

Uit de gegevens waarover wij reeds bij het ter perse gaan van dit blad beschikken, kunnen wij opmaken dat ook dit "nationaal onderzoek" tot een sukses zal uitgroeien.

F.S.

5. Aan de gang zijnde opzoekingen.

In het raam van zijn algemene opdracht van opzoekingen en studies betreffende de geschiedenis van de tweede wereldoorlog, heeft het Centrum er zich eveneens op toegelegd dokumentatie te

verzamelen over bepaalde welomlijnde onderwerpen of sectoren van Belgische activiteiten tijdens de oorlog. Naast het verzamelen van archiefbronnen en gedrukte bronnen, leidt deze meer systematische prospektie ertoe dat het Centrum regelmatig in betrekking komt met talrijke personaliteiten, acteurs en getuigen. De bandopnamen van die gesprekken, die momenteel nog niet vrijgegeven worden aan het publiek, zullen het "klankarchief" van het Centrum vormen. Hier volgt een beknopt overzicht van deze opzoekingen. Sommige ervan zijn reeds beëindigd, andere zijn nog aan de gang.

a) De studie van de klandestiene politieke partijen.

Hun structuren, programma's, aktiemiddelen en militanten, zowel als de studie van de daaruit voortgekomen organisaties, werd door J. Gotovitch ondernomen. Deze enquête sluit zowel het opzoeken van dokumentatie als het opnemen van interviews in. Dat een dergelijk onderzoek dringend is, werd spijtig genoeg bewezen door het recent overlijden van enkele ondervraagde personen.

Als gevolg van deze enquête werden de archieven Delsinne, de archieven Henri Rolin, de dokumenten Van Offelen, aan het Centrum toevertrouwd. Spoedig zullen de archieven van G. Vereeken kunnen gemicrofilmd worden, evenals talrijke meer fragmentaire dokumenten, die ons toevertrouwd werden door de een of andere persoon, die wij tijdens dat onderzoek konden ontmoeten.

In de voorbije periode aanvaardden de volgende personen ons hun herinneringen toe te vertrouwen : Fernand Brunfaut (+), Léon Delsinne (+), François De Troyer, Jean Fonteyne, Arthur Gailly, Henri Glineur, Jacques Grippa, Sam Herssens (+), André Huyssens, Mevrouw Edgard Lalmand, Victor Larock, Charles Rahier, Henri Rolin, Joseph Thonet, Henk Van Duyn, Jacques Van Offelen, Georges Vereeken.

J. G.

b) Provinciegoeverneurs en arrondissementskommissarissen tijdens de bezetting.

In het kader van een uitgebreide enquête, door J. Gallant ondernomen, over de Belgische provinciegoeverneurs en arrondissementskommissarissen tijdens de bezetting, werden talrijke interviews afgenomen van de betrokkenen of van hun familie. Zo werden gesprekken gevoerd met de HH. Willy Bulckaert ; Z.D.H. prins Emmanuel de Croÿ, goeverneur a.i. van Namen (1942-1944) ; Matthieu Croonenberghs, goeverneur a.i. van Brabant (1942-1943) ; Willy Grauls ; barones Albert Hou-

tart ; gravin René Greindl ; de HH. Frans Wildiers, gouverneur a.i. van Antwerpen (1942-1944) ; Frans Lysens, Armand Lommez, ere-provinciaal griffier van West-Vlaanderen ; André Faure, ere-arrondissementskommissaris ; Jean Vossen, ere-sekretaris-generaal van het Ministerie van Binnenlandse Zaken ; Georges Doyen, ere-arrondissementskommissaris, gouverneur a.i. van Luik (1940-1942) ; Marcel Vauthier, kabinetschef van de Minister van Binnenlandse Zaken in 1940.

Het raadplegen van de transkripten van deze interviews is doorgaans onderworpen aan de voorafgaande toestemming van de betrokken personen.

J. Ga

c) De Vlaamse Landsleiding.

Opzoekingen in het kader van de studie van de kollaboratie in Vlaanderen worden ondernomen door Wim Meyers. Een eerste reeks onderhouden en vraaggesprekken had tot gevolg dat het raamwerk voor een artikel over de Vlaamse Landsleiding beschikbaar bleek. De resultaten ervan werden in het tweede nummer van de Bijdragen gepubliceerd. Daartoe werden gesprekken gevoerd met Edgard Delvo, gewezen leider van de Unie voor Hand- en Geestesarbeiders J. D'Haese, gewezen jeugdleider, Dr. H. J. Elias, gewezen leider van het VNV, Jef François, gewezen kommandant van de Dinaso-militie en officier van het Vlaams Legioen, Jet Jorsen, gewezen jeugdleider, P. LeRoy, gewezen leider van de Dinaso-korporaties en scholingsleider van de DeVlag, W. Roland, gewezen vrijwilliger van de Langemarck-divisie, Dr. A. Samijn, advocaat, Chr. Turcksin, gewezen zaakvoerder van de Fabriekswacht, Dr. Van Coppenolle, gewezen bevelhebber van de Rijkswacht, Dr. J. Van de Wiele, gewezen leider van de DeVlag, E. Van den Berghe, gewezen algemeen sekretaris van het VNV, R. Van Hulse, gewezen leider van SS-Vlaanderen, Dr. R. Van Roosbroeck, gewezen lid van de Vlaamse kultuurraad, J. Van Steenland, de inmiddels overleden gewezen kommandant-generaal van de Dietse Militie-Zwarte Brigade.

Dit onderzoek van de kollaboratie zal nu in de breedte en de diepte uitgewerkt worden. De nodige kontakten werden reeds gelegd.

W.M.

d) De Belgische aktiviteiten in Portugal.

Omwille van zijn aardrijkskundige ligging zowel als van

zijn onzijdige houding tijdens de tweede wereldoorlog, was Portugal voor de Geallieerden een echt Europees en zelfs Atlantisch knooppunt. Op initiatief van Emmanuel Michez, voorzitter van de Belgische Handelskamer te Lissabon, die vanaf 1940 diverse vaderlandslievende akties bezielde, begon het Centrum bronnen en getuigenissen te verzamelen betreffende de verschillende activiteiten van Belgen in Portugal tijdens de laatste oorlog. Deze activiteiten, van de hulp aan vluchtelingen in 1940 tot nationale propaganda, bevoorradingsorganisaties en -hulpwerken en heldendaden van het verzet, grepen plaats op diverse vlakken, diplomatiek en politiek, militair en gerechtelijk, menslievend, sociaal en economisch, en ook cultureel. Aanvankelijk ontstonden deze activiteiten spontaan, als gevolg van individuele initiatieven. Naderhand werden ze beter geordend en meer officieel.

Deze opzoekingen, die zich nog in een beginstadium bevinden, hebben reeds toegelaten kontakten te leggen en gesprekken te voeren met Z.E. André Motte, ambassadeur te Lissabon, tijdens de oorlog, wijlen E.H. Victor du Mortier, aalmoezenier van het onthaalcentrum te Caparica, overleden op 13 december 1972 ; Ridder Pierre Goemaere, letterkundige en voordrachthouder ; Jacques Lagrange, attaché bij het konsulaat der Verenigde Staten te Lyon van 1940 tot 1942 ; Etienne Ectors, lid van de Belgische Staatsveiligheid in Lissabon; Dokter René Reding, geaggregeerde voor het Hoger onderwijs van de U. L. B. en bezieler van de geneeskundige hulp aan België. Sommige fondsen van het Algemeen Rijksarchief en enkele privé-archieven konden reeds geraadpleegd worden. In de loop van volgend jaar zullen deze opzoekingen verder gezet en uitgediept worden.

Wij zouden ons zeer erkentelijk voelen moesten lezers, die tijdens de oorlog, voor om het even welke reden, in Portugal verbleven, kontakt met het Centrum opnemen en ons inlichtingen, herinneringen en getuigenissen meedelen.

H. F.

e) Duitsers in het Belgisch Verzet.

Tijdens de bezetting hebben talrijke verzetsgroepen aandacht besteed aan de demoralizatie van de Duitse troepen. Op initiatief van reeds voor 10 mei 1940 in ons land verblijvende Duitse en Oostenrijkse politieke vluchtelingen, ontstond, wat men TA (Travail Allemand) genoemd heeft. Later werd dat de Beweging voor Vrij Duitsland (Freies Deutschland). In België deed deze groep talrijke vlugschriften verschijnen, alsook een klandestienblad, Die Wahrheit, dat zeer regelmatig van de pers

kwam. Talrijke slachtoffers vielen in dit zeer gevaarlijke klandestiene werk.

Het Centrum bezat talrijke vlugschriften en bladen, die door die groep verspreid werden, maar kende de auteurs ervan niet. Ter gelegenheid van een stichtingskongres van een vereniging van gewezen Duitse verzetsstrijders in de door het Reich bezette gebieden, dat plaatsgreep te Frankfurt op 6 mei 1972, konden we verschillende overlevenden van die groep, o. a. Paul Stuberg, die op het einde de verantwoordelijke was, terugvinden en ondervragen. Een enquête over de aktiviteit van de Duitse en Oostenrijkse antifascistische emigranten in het bezette België is aan de gang.

J. G.

f) Persoonlijke herinneringen.

Buiten de interviews opgenomen in het raam van de systematische benadering van een onderwerp, deed de gelegenheid zich voor de herinneringen op te tekenen van :

Mevrouw Sophie Deroisin, dochter van Ambassadeur de Romrée de Vichenet.

Baron Emmanuel van der Elst (+), gewezen sekretaris van minister Georges Theunis

Georges Figeys, gewezen verantwoordelijke van de franstalige uitzendingen van het NIR van 1940 tot 1942

M. Sluys, hoofd van de direktie van de oorlogsmijnontginning in Kongo tijdens de oorlog

De HH. De Goy, Vermeire, Hellebaut, Billtrays, Carl Peeters, Van Leeuw, gewezen vrijwilligers van het Waals Legioen.

J. G.

6. Tentoonstellingen.

a) Veertiendaagse van het Verzet te Luik.

Onder de leiding van Prof. Demoulin hebben de studenten in de geschiedenis van de Luikse Universiteit van 1 tot 18 maart 1972 een Veertiendaagse van het Verzet georganiseerd. Bij die gelegenheid werd een tentoonstelling ingericht met documenten, afkomstig van het Ministerie van Volksgezondheid, voor het aspekt repressie, en van ons Centrum, voor het aspekt verzet. Jean Dujardin stelde de katalogus van de tentoongestelde stukken op. Een enkel criterium had de keuze geleid :

een zo volledig als mogelijk beeld te geven van de verschillende aktiemiddelen van het Verzet, van de klandestiene pers tot de gewapende strijd, van de inlichtingsdiensten tot de strijd tegen verklikking. Men heeft gepoogd, over enkelingen en groepen waartoe ze behoorden heen, aan te tonen wat in het Luiks kader, de diepe werkelijkheid was van een allesomvattend en Europees fenomeen. De bijval die deze manifestatie oogstte toont eenste meer de belangstelling aan, die het publiek betoont voor de geschiedenis van die vijf jaren, die onze eeuw zo veranderden. Er is nog meer : deze Veertiendaagse, gewild door de jeugd en door hen op touw gezet, werd bezocht door talrijke scholen uit Luik. Men is hier ver van "Hitler, connais pas !", die al te snel de slogan was geworden voor een generatie, die kan tonen dat vergeven nog geen vergeten betekent. Met hulp te bieden aan de materiële uitwerking van die tentoonstelling heeft het Centrum gewis een deel van haar opdracht vervuld ; daarnaast echter heeft het Centrum eveneens nieuwe documenten, die zowel uitgeleend als afgestaan werden, kunnen verwerven om de kollekties aan te vullen.

J. D.

b) Tentoonstelling te Spa.

Gedurende de meimaand van 1972 hebben de Cadetten van de weerstand te Spa een interessante tentoonstelling ingericht. Naast de documenten en voorwerpen, die reeds te Luik voorkwamen, moet men vooral aandacht schenken aan een rijke verzameling foto's, betreffende de concentratiekampen, en talrijke documenten van lokaal belang. Zo kon men hier het bestaan van Kasbons, te Spa uitgegeven van mei tot december 1940, leren kennen. Verder waren er documenten betreffende de avonturen van groepen onderduikers, betreffende de eerste droppingen in de streek. De aandacht van de bezoekers werd eveneens getrokken door een belangrijke reeks klandestiene publikaties, van zeer diverse oorsprong. Deze eerste realisatie van de Cadetten van de Weerstand uit Spa werd een meesterwerk. Opgesteld in aanwezigheid van talrijke personaliteiten, werd deze tentoonstelling door een talrijk publiek bezocht. Het Centrum heeft aan die manifestatie zijn medewerking verleend. Het te Spa geogste sukses was ten volle gerechtvaardigd.

J. Wynants

c) Tentoonstelling te Luik over het verzet.

De tentoonstelling over het verzet tijdens de Tweede Wereldoorlog, georganiseerd door een komitee waarin vertegenwoordigers van alle verzetsbewegingen waren opgenomen (de

voorzitter was mevrouw Julin, ondervoorzitter de heer Theo Dejace en sekretaris de heer Henaux) werd gehouden van 7 tot 30 september 1972 in de "Home des Invalides" (de vroegere hôtel de M an) Mont Saint-Martin, te Luik en was onbetwistbaar succes van de zowel naar het aantal bezoekers als naar de kwaliteit van de tentoongestelde dokumenten.

De Leden van het organiserend komitee hadden tot hun wapenmakers een oproep gericht om de dokumenten die een licht werpen op de verschillende aspekten van hun verzetsaktiviteiten ter beschikking stellen. Deze oproep werd in grote mate opgevolgd. Op die manier is men erin geslaagd het Luikse publiek inzage te verlenen in een aantal merkwaardige verzamelingen van klandestiene bladen, vlugschriften, valse ravitaillering- en identiteitspapieren en zelfs oorspronkelijke dokumenten van de inlichtingsdienst. De verzamelde dokumenten werden in uitstalkasten en op panelen tentoongesteld en vormden aldus een originele aanvulling van de dokumentatie samengebracht door de Cadetten van de Weerstand ter gelegenheid van hun tentoonstelling te Spa, die eigenlijk de basis vormde voor de Luikse expositie.

Het Navorsings- en Studiecentrum voor de Geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog had twee van haar navorsers afgevaardigd, nl. Jean Dujardin en André Cordewiener, om het komitee te helpen bij het inrichten van de tentoonstelling.

Zij waren in het bijzonder verantwoordelijk voor de panelen en uitstalkasten gewijd aan de inlichtingsdiensten en de dienst D, evenals voor de voorstelling, in het bureau van mevrouw Julin, van voorwerpen die aan de gefusilleerden van de Luikse Citadel hebben toebehoord. Steunend op de tentoongestelde dokumenten hebben ze een tekst van 4 blz. opgesteld over het verzet tijdens de Tweede Wereldoorlog. Deze toelichting was bestemd om de scholieren te helpen de betekenis van het onderwerp beter te begrijpen. De tekst, die gestencild werd dank zij de medewerking van de Diensten van het Schepenkollege van de stad Luik, werd uitgedeeld aan de leerlingen van de 43 klassen die deze tentoonstelling zijn komen bezoeken.

De contacten die bij deze gelegenheid gelegd werden tussen navorsers van het Centrum en leden van het verzet waren hartelijk en vruchtbaar. Verschillende nummers van klandestiene bladen (of fotokopieën ervan), die nog ontbraken in de rijke verzameling van het Centrum, werden ons ter beschikking gesteld. Binnenkort zal men in het Centrum nog andere dergelijke dokumenten kunnen fotokopiëren. Daarnaast werd een programma voor het op band opnemen van getuigenissen gepland.

De tentoonstelling eindigde op 30 september met de film "Les Moulins de la Mort" waarin de verschrikkingen van een concentratiekamp met harde, realistische beelden worden weergegeven. Na de filmvertoning werd over het verzet een debat gehouden, bijgewoond door een talrijk publiek en waaraan o. a. deelnamen : Mr. Kreit, verdediger van de Belgen voor de Duitse krijgsgerechten, Prof. Charles van de Koninklijke Militaire School en de H. Vanwelkenhuyzen, directeur van het Centrum.

Dewens van de voorzitter, mevrouw Julin, dat deze tentoonstelling de eerste stap zou mogen zijn naar de oprichting van een Nationaal Museum van het Verzet werd unaniem door de deelnemers van deze slotvergadering bijgetreden.

A. C.

7. Het Centrum verleende zijn medewerking :

Michel BRELAZ, uit Genève, deed voor zijn doctoraat over Henrik De Man beroep op de De Man-archieven, in het Centrum bewaard. Ook Dr. Mieke CLAEYS-VAN HAEGENDOREN konsoleerde deze archieven, en dit voor Hendrik de Man, een biografie die inmiddels verschenen is in de reeks "Mens en Tijd", o. l. v. Prof. K. Van Isacker, bij de Nederlandsche Boekhandel te Kapellen.

Voor Drs. Els DE BENS waren het de laatste loodjes. Zij kontroleerde op het Centrum haar doctoraat over de gecensureerde informatiepers (1940-1944) (R. U. G.). Uit Alameda, V. S., kwam John GILLINGHAM werken aan zijn doctoraat, getiteld The German administration of the Belgian Economy, 1940-1944. Martin R. SCHAERER, uit Zürich, stelde inmiddels zijn doctoraat voor over Die Deutsche Annexionspolitik im Westen : Die Wiedereingliederung Eupen-Malmédys im Zweiten Weltkrieg.

Een studie over Aalst tijdens de oorlogsjaren 1940-1945 wordt door J. GHYSSENS ondernomen, terwijl Bernard DONCKER, uit Noord-Frankrijk, kwam werken over Le régime d'occupation dans le Nord de la France pendant la seconde guerre mondiale. Alain DRION bereidt voor het Centrum een studie voor over de redevoering van Spaak, juli 1936.

Van de Krijgsschool kwamen 7 officieren voor hun oefeningen de kollekties raadplegen, terwijl 17 leerling-officieren van de Koninklijke Militaire School om raad vroegen voor hun einde-studieverhandelingen.

Licentiaatsverhandelingen, voor een deel of geheel gebaseerd op materiaal van het Centrum, werden of worden voorbereid

door Wilfried BERTELS (R.I.T.C.S.), Tony CLAESKENS (KUL), Jolande GEESSELS (KUL), Arlette JOIRIS (U.Lg.), Nicole LAGUESSE (U.Lg.), Solange LEFEVER (KUL), Erik PERTZ (KUL), Philippe VAN DAMME (RUG), Juffrouw VAN DE WEERD (RUG) en Michèle WILGOT (UCL).

Voor seminarieoefeningen deden studenten van de ULB, voor oefeningen o.l.v. Prof. Dr. BARTIER, en van de VUB, o.l.v. Prof. Dr. BALTHAZAR, beroep op de kollekties van het Centrum.

Talrijke andere personen kwamen om raad of hulp. In totaal werden 175 bezoekers genoteerd in de leeszaal voor de periode 1 september 1971 - 15 november 1972.

In dit kader moet bovendien gewezen worden op de samenwerking met BRT en RTB. Voor de voorbereidende teksten van de BRT-TV-programma's over de geschiedenis voor en tijdens de tweede wereldoorlog deden op het Centrum beroep : Prof. Dr. Herman BALTHAZAR, Dr. Els WITTE, Micheline HEYSE, Monique DE VISSCHERE, Jos RATHE en Jean-Pierre VAN DER MEIREN. Ook deed de BRT voor het zelfde projekt beroep op leden van het Centrum. Op verzoek van Prof. VAN ISACKER die de leiding heeft over de groep "het bezette België", stelden Jean GALLANT, José GOTOVITCH, Wim MEYERS en Frans SELLESLAGH nota's op over respectievelijk de goeverneurs en arrondissementskommissarissen tijdens de bezetting, de magistratuur, burgemeesters en gemeentebesturen en politie en rijkswacht. Wim MEYERS werd daarenboven betrokken bij het opstellen van de tekst over het Verzet, samen met Prof. Dr. J.L. CHARLES en Nic BAL.

Tevens kwam een filmploeg van de BRT opnamen maken van foto's die als illustratiemateriaal voor die programma's zullen gebruikt worden. Met datzelfde doel vizioneerde en kopieerde de BRT enkele films, die in het bezit zijn van het Centrum.

Voor de voorbereiding van een RTB-radio-programma over de bevrijding namen Danielle WALEF en Alain DRION de verzamelingen van het Centrum door.

B. ARCHIEVEN - BIBLIOTEEK - KOLLEKTIES
EN WERKINSTRUMENTEN.

1. Archieven.

We vermelden hier alleen die recente aanwinsten, die een homogeen en betekenisvol geheel uitmaken. De lezer zal in de lijst der giften de vermelding vinden van de talrijke aanwinsten van andere aard.

a) Microfilms.

German records microfilmed at Alexandria. Dank zij de laatste aanwinsten beschikt het Centrum momenteel over een kollektie van 673 rollen. Een nieuwe bestelling, die betrekking heeft op 136 rollen, wordt uitgevoerd.

Dank zij de tussenkomst van het Algemeen Rijksarchief, heeft het Centrum microfilms kunnen verwerven van de dokumenten, die over België handelen, uit de Speer-Collectie van het Imperial War Museum te Londen.

Het Centrum heeft daarenboven de "Völkische Beobachter op microfilm aangekocht voor de jaren 1932-1941 en 1944-1945. Deze jaargangen waren in België vooralsnog niet voorhanden.

b) REEKS B : De archieven van de Taalcommissie (1940-1944(B 3)

De onvermoeibare strijder voor de toepassing van de taalwetten, Florimond Grammens, stond het Centrum toe, de in zijn bezit zijnde archieven van de Taalcommissie, tijdens de bezetting gelast met de controle op de taalwetgeving, en waarvan Grammens eerst lid en, vanaf 1941, voorzitter was, op microfilm te brengen. Tevens kreeg het Centrum een aantal originele stukken. Om het op microfilm brengen op een ordelijke wijze te laten verlopen, werd een voorlopige inventaris van 6 p. opgesteld. Een uitgebreide inventaris is in voorbereiding. Het archief omvat 6 microfilmrollen.

W.M.

c) REEKS D : COTB-UTMI, Verviers.

Door de bemiddeling van Jacques Wynants, de korrespondent van het Centrum te Verviers, heeft het Centrum de archieven van de Centrale der Textielarbeiders van Verviers voor de periode 1940-1946 kunnen op microfilm brengen. Dit fonds omvat o. a. doku-

menten betreffende de Unie voor Hand- en Geestesarbeiders te Verviers, en het register der beraadslagingen van het uitvoerend Comité der Centrale voor het begin van de oorlog en voor de periode onmiddellijk na de bevrijding.

J. G.

d) REEKS JP : Handschriften en dagboeken.

De verzameling dagboeken van het Centrum kende enkele interessante aanwinsten. De toelating tot konsultatie van deze documenten hangt af van de schikkingen, getroffen door de schenkers.

Onder de belangrijkste noteren we :

- JP 051 Jacques CROKAERT, La Belgique en Guerre, 914 p. getypt
- JP 062 Generaal Baron TERLINDEN, Historique du 2. Régiment d'artillerie 1914-1918 en 1940, 194 p. getypt
- JP 064 Marie-Louise LEYENS, A travers Tout, Souvenirs, 120 p. getypt
- JP 082 A. KEUKELEIRE, De abdij van Sint-Andries-Zevenkerke in de tweede wereldoorlog, 1940-1945, 28 p. getypt
- JP 084 A. SCHNEIDER, La mobilisation, la guerre, la captivité, 249 p. getypt
- JP 069 L. BURTON, Les Hommes de l'Ombre, Mémoires d'un résistant.
- JP 072 V. LAROCK, L'inutile combat 1936-1940, 83 p. getypt
- JP 047 A. HAULOT, Journal de Camp. Dachau. Janvier 1943-juin 1945, 45 p. stenc.
- JP 058 G. ODOU, Prisonnier politique 1935-1945, 124 p. getypt
- JP André HEYSSENS, Journal, 58 p. getypt

J. G.

e) REEKS P : Persoonlijke papieren.

- Privé-archieven van PROVINCIEGOEVERNEURS (P Pr.)

In het kader van de hogervermelde enquête over de provincie-gouverneurs en arrondissementskommissarissen werden een aantal privé-archieven ter mededeling aan het Centrum toevertrouwd. Het betreft de archieven van : Michiel Bulckaert, gouverneur a.i. van West-Vlaanderen ; Z.D.H. prins Emmanuel de Croÿ, gouverneur a.i. van Namen ; Dr. Jan Grauls, gouverneur a.i. van Antwerpen, later burgemeester van Groot-Brussel; baron René Greindl, gouverneur a.i. van Luxemburg ; baron Albert Houtart, gouverneur van Brabant ; Jozef Lysens, gouverneur a.i. van Limburg ; Frans Wildiers, gouverneur a.i. van Antwerpen. Al deze archieven zullen geïnventariseerd en gemicrofilmd worden.

Daarnaast werden ook een aantal archieven geschonken. De Heer A. Lommez, ere-provinciaal griffier van West-Vlaanderen, schonk het Centrum het handschrift van zijn herinneringen aan de oorlogsperiode: "Greep uit het verleden". De Heer W. Grauls gaf het Centrum de originele met de hand geschreven notulen van de Nederlandse Cultuurraad (1938-1940), waarvan zijn vader, Dr. Jan Grauls, lid en sekretaris was. Dat beide schenkers hier nogmaals onze welgemeende dank uitgedrukt vinden. Het raadplegen van al deze archieven vergt een voorafgaande toelating.

J. Ga.

- Papieren Léon Delsinne (P.D 8)

Léon Delsinne, directeur van l'Ecole ouvrière Supérieure, directeur van "Le Peuple", en in 1944 minister van bevoorrading, was een van de eerste socialistische militanten die te Brussel met de klandestiene strijd aanving. Hij leidde de klandestiene Peuple en bezielde talrijke commissies, die o.a. de nieuwe socialistische partij voorbereidden, de sociale zekerheid, de nieuwe conceptie van het syndikalisme, enz...

Een programma interviews over zijn oorlogsherinneringen was reeds begonnen, toen Léon Delsinne spijtig genoeg overleed. Omdat de overledene het zo gewenst had, is de familie Delsinne zo bereidwillig geweest de archieven betreffende de oorlogsperiode aan het Centrum te schenken. Deze archieven omvatten, naast talrijke klandestiene publikaties, talrijke dossiers over diverse projecten door de klandestiene BSP opgesteld, waarvan velen van de hand van Delsinne zijn. Het fonds wordt geklasseerd.

J. G.

- Archieven Pierre Daye (P.D. 9)

Pierre Daye was een van de markantste personaliteiten van de kollaboratie. Hij was journalist, werd fractieleider van Rex in het parlement, rijkskommissaris voor sport tijdens de bezetting, en vluchtte na de bevrijding naar Spanje en vervolgens naar Zuid-Amerika. Door de bemiddeling van J. Gérard-Libois, heeft het Centrum de zeer waardevolle archieven van Daye kunnen verwerven. Deze archieven, die betrekking hebben op de oorlog en de na-oorlogse periode, worden geklasseerd. Consultatie ervan is onderworpen aan een voorafgaande toelating.

J. G.

- Papieren Léo Kanten (PK 1)

Léo Kanten, leider van de Nationale Belgische Beweging in Luxemburg, heeft het op microfilm zetten van zijn oorlogsarchieven toegestaan. Deze archieven omvatten de dienstnota's en de rapporten die betrekking hebben op de provincie voor de jaren 1943-1944.

J. G.

- Papieren A. Gerlo (PG 4)

A. Gerlo, de huidige rektor van de VUB was een van de nationale verantwoordelijken van het Onafhankelijkheidsfront. Zijn oorlogsarchieven hebben betrekking op de werkzaamheden van het nationaal sekretariaat van het OF, op de OF-sektie Vilvoorde en op de Brusselse federatie van de kommunistische partij. Het Centrum beschikt over fotokopieën. Dit fonds werd reeds geklasseerd.

J. G.

- Papieren Baron Ryeland (P.R.1)

Baron Ryelandt heeft aan het Centrum een geheel van documenten overhandigd in hoodzaak over sektor 5, van Zone 5 van het Geheim Leger.

J. G.

- Papieren Henri Rolin (P.R.2)

Ter gelegenheid van de onderhouden, die Staatsminister Henri Rolin aan het Centrum toestond, heeft hij toegelaten dat fotoko-

pieën gemaakt werden van enkele bundels, die betrekking hebben op de periode dat hij te Londen onderstaatssekretaris voor Defensie was. Deze bundels worden nu geklasseerd. Voor konsultatie moet voorafgaandelijk toelating gevraagd worden.

J. G.

f) REEKS R : VERZETSBEWEGINGEN.

- Belgisch Partisanenleger, Korps 021, zuidsektor (6 R 2)
individuele steekkaarten en gevechtsbevelen.
- Service D
 - Duitse dokumenten die door Service D onderschept werden (9 R 1)
 - Bundel ingediend met het oog op erkenning van de beweging (9 R 2)
 - Service Janvier (Service D, Verviers)
 - Richtlijnen, ontvangen en overgemaakt door D 65 voor de periode 1942-1944 (9 R 3)

g) REEKS S. Aktie- en Inlichtingsdiensten (A.I.D.)

- Zéro (1. S.)

Een quasi volledige reeks Zéro-post voor 1942 werd in Frankrijk teruggevonden. Het Algemeen Rijksarchief liet dit fonds aan het Centrum geworden. Het werd reeds geklasseerd. Het omvat de meeste diverse inlichtingen over het leven in het bezette België. De inventaris werd daarom tematisch geordend. Hij zal gepubliceerd worden, samen met de inventaris van de archieven Tégal, die een gelijkaardige inhoud hebben.

J. G.

- Service Tégat

Door tussenkomst van de heer Vercauteren werden de archieven van Pierre Hauman aan het Centrum afgestaan. In feite gaat het hier over de archieven van de Dienst Tégat en de heer Vercauteren zal er een inventaris van publiceren.

h) Kollektie "L'An 40"

De auteurs van het werk L'An 40. La Belgique occupée heb-

ben de dokumentatie (archieven, nota's en interviews), die zij verzameld hadden met het oog op hun studie, aan het Centrum afgestaan. Naar deze dokumenten, van verschillende oorsprong, werd in "I'An 40" gerefereerd als "archives personnelles des auteurs". Bepaalde stukken kunnen slechts mits toelating ingezien worden.

2. Biblioteek.

De persverzameling van het Centrum wordt steeds rijker. Een belangrijk impuls daartoe werd gegeven door de verder vermelde gift van het Algemeen auditoraat. Daarmee beschikt het Centrum over een quasi volledige verzameling van tijdens de bezetting verschenen kranten en tijdschriften. Met de kranten te Londen verschenen tijdens de oorlog, voor het grootste deel afkomstig van een gift van baron M.-H. Jaspar, met van Duitse zijde de "Völkische Beobachter", op mikrofilm, en met van neutrale zijde de Zwitserse "Tribune de Genève, beschikt het Centrum over een volledige gamma persorganen, die inlichtingen kunnen verschaffen over België tijdens de tweede wereldoorlog.

Jammer genoeg bestaat er nog één lacune : het Centrum heeft quasi geen collectie van kranten, die in België na de bevrijding opnieuw verschenen. We doen dan ook een beroep op bezitters van dergelijke verzamelingen, om ons op de hoogte te stellen van een eventueel voorstel tot overname. Het hoeft niet gezegd te worden dat deze kollekties van groot nut zijn, denken we maar aan de hervatting van het politiek, economische en sociaal leven, de epuratie, de ontdekking van de concentratiekampenrealiteit, enz..., fenomenen, die aan de hand van de pers des te beter kunnen toegelicht worden.

W.M.

3. Kollekties en werkinstrumenten.

a) Klandestiene Pers.

De kollektie klandestiene bladen van het Centrum is, sinds het verschijnen van de laatste Mededelingen, vermeerderd van 426 tot 489 verschillende titels, en omvat nu 4.226 nummers, in plaats van de vroegere 3.865.

Deze vermeerdering is in grote mate te danken aan de schenkingen van de heren Delsinne, Gerlo en Van Offelen. Het Centrum heeft anderzijds kopieën van Belgische klandestiene kranten aangekocht, die bewaard werden in de Hoover Library te Stanford (VSA) en in het Yad Vashem in Israël.

J.G.

b) Fototeek.

Uit de ruim driehonderdduizend foto's die het Centrum al van bij het begin van zijn activiteiten bezit, werden, in een eerste fase, alle foto's die betrekking hebben op België vóór en tijdens de tweede wereldoorlog geschild en geklasseerd. Hierdoor kwam een unieke verzameling van zowat 14.000 foto's tot stand. Deze kollektie werd in twee sekties ingedeeld :

1. België voor de oorlog

en

2. België tijdens de oorlog.

Beide sekties werden onderverdeeld in rubrieken volgens de grote thema's die in dat beeldmateriaal aan bod komen.

Het spreekt vanzelf dat die kollektie regelmatig wordt aangevuld met giften van personen en instellingen. De belangrijkste gift die wij in de loop van 1972 mochten noteren was die van het Auditoraat-Generaal te Brussel, dat ons een zestigtal dozen met foto's over de Kollaboratie schonk en waarvan in dit nummer van de Mededelingen melding wordt gemaakt onder de rubriek Giften. Deze biezonder interessante dokumenten moeten echter nog geklasseerd worden, waarna ze in de reeds bestaande verzameling zullen geïntegreerd worden. Pas daarna zal een uitgebreide katalogus gepubliceerd worden.

Wat het uitlenen van foto's betreft, werden van half januari tot einde november 1972 niet minder dan 476 stuks in bruikleen gegeven. Ongeveer 70 % hiervan namen de pers, de radio en de televisie voor hun rekening, de resterende 30 % ging naar verzamelaars, kulturele organisaties, verzetsgroeperingen, enz...

F.S.

c) Affiches.

Om te voorkomen dat de kostbare verzameling affiches van het Centrum door het veelvuldig manipuleren beschadigd zou worden, werd besloten alle eksemplaren op kleurendia's te reproduceren. Deze opdracht werd toevertrouwd aan een personeelslid van het Centrum, Juffr. Y. Martens, die niet alleen het delikate fotografisch werk uitvoerde maar ook nog de dia's volledig voor projektie klaarmaakte.

De kollektie omvat thans 562 affiches, de dubbels niet meegetrekkend, die de meest diverse aspekten van de bezetting in België konkreet belichten. Een systematische katalogus is in voorbereiding en zal binnen afzienbare tijd op de markt gebracht worden, waardoor de uitlening van affiches en dia's heel wat zal vergemakkelijkt worden.

Het ligt in onze bedoeling vooral de onderwijsinstellingen te laten gebruik maken van onze diapositieven, die ongetwijfeld de lessen over de tweede wereldoorlog op een adekwate manier zullen illustreren.

F.S.

d) Biografisch fichier.

Van bij het ontstaan van het Centrum werd de noodzaak gevoeld te kunnen beschikken over zekere en juiste gegevens over leven en activiteiten van Belgen en buitenlanders, die betrokken waren in de Belgische geschiedenis van de vooroorlogse periode en van de oorlogzelf. Dat leidde ertoe dat een begin werd gemaakt met het uitbouwen van een omvangrijk biografisch fichier. Niet alleen zou aldus de rol van de talrijke acteurs en getuigen van deze recente geschiedenis, van wie tot dusver enkel de protagonisten recht hadden op een plaats in encyclopedieën en biografische woordenboeken, kunnen opgezocht worden. Het zou ons tevens de mogelijkheid bieden in een enkel fichier alle referenties van diverse oorsprong (archieven persknipsels, studies en artikels, interviews, foto's, enz...), die het Centrum over die personen heeft, te bundelen. Wij nodigen onze lezers uit mee te werken aan de uitvoering van dit werkinstrument door ons inlichtingen en dokumenten (overlijdensberichten en dergelijke), die ons preciese biografische gegevens kunnen verschaffen, toe te sturen.

H.F.

C. KONFERENTIES EN PUBLIKATIES.

1. Publikaties van het Centrum.

De belangrijkste plaats in deze publikaties mag zeker voorbehouden worden aan de BIJDRAGEN TOT DE GESCHIEDENIS VAN DE TWEEDE WERELDOORLOG, waarvan het tweede nummer op 13 december 1972 aan de pers werd voorgesteld (1).

Het eerste nummer, verscheen in 1970, was omheen het centraal tema van de verplichte tewerkstelling gebouwd. Ditmaal schept de gemeenschappelijke wil van de auteurs de tot nu verworven kennis over welbepaalde, los van elkaar staande problemen aan het licht te brengen, de enige band tussen de gepubliceerde studies.

Dr. Herman BALTHAZAR kent zeer goed het rijke Camille Huysmans-Archief. Aan de hand van dit materiaal, gekombineerd met wat de voor navorsers opengestelde archieven van de "Labour Party" aan het licht brachten, schetst hij de eerste inspanningen die, tijdens de oorlog, door de naar Groot-Brittannië uitgeweken socialistische leiders werden geleverd, om de 2de Internationale nieuw leven in te blazen (2).

De studie van Willem MEYERS over "De Vlaamse Landsleiding" (1944-1945) brengt ons in een heel andere wereld. De lezer maakt er kennis met de wegdeemstering van de Vlaamse kollaboratie. Het tegen wind en stroom vasthouden aan een idee leidde uiteindelijk tot najagen van een droombeeld. De auteur heeft hier gebruik kunnen maken van archieven en mondelinge getuigenissen (3).

Met Frans SELLESLAGH blijven we in Duitsland. Hij laat ons een onvermoed aspekt kennen van het complexe geheel van de verplichte tewerkstelling. Hier ziet men hoe de Kristelijke Arbeidersjeugd (K.A.J.) zich in Duitsland organiseerde om de strijd aan te binden met de bekoringen van het nazi-neo-paganisme (4).

-
- (1) BIJDRAGEN TOT DE GESCHIEDENIS VAN DE TWEEDE WERELDOORLOG, Brussel, Navorsings- en Studiecentrum voor de Geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog, nr. 2, oktober 1972, 8°, ill., 306 p.
 - (2) De socialistische Internationale. De Londense debatten in 1940-1941, p. 9-28.
 - (3) De Vlaamse Landsleiding. Een emigrantenregering in Duitsland na september 1944 ?, p. 29-86.
 - (4) De klandestiene K.A.J. in Duitsland (1942-1944), p. 87-114.

Jean DUJARDIN bestudeert de samenwerking die tot stand kwam tussen een beweging die aan gewapend verzet deed en een inlichtingsdienst. Dit onderwerp werd tot dusver niet behandeld. Mondelinge getuigenissen lichten de naakte gegevens van de teksten toe. Ze vormen meteen een biezonder kenmerk van de recentste geschiedenis, waar de geschiedschrijver zelf dokumenten kan maken (1).

In "Saturday at M.I.9" van Airey Neave, werd de belangrijke rol onthuld die Belgen gespeeld hebben in de algemene organisatie van de ontsnappinglijnen. Het artikel van Jean FOSTY over de Belgische netten in Frankrijk toont aan dat onze landgenoten al evenzeer uitblonden bij het inlichtingswerk (2).

José GOTOVITCH spitst zijn aandacht toe op de klandestiene pers in 1940. Door ponskaarten te gebruiken heeft hij een reeks tellingen kunnen realiseren die ons interessant lijken. Deze kwantitatieve werkwijze zou verder moeten toegepast worden. De resultaten zullen steeds beter worden, naarmate de kollekties nog zullen verrijkt worden (3).

Jacques WYNANTS brengt ons naar het begin van de bezetting te Verviers. Zijn artikel is een goed voorbeeld van plaatselijke geschiedenis. Dit heeft het voordeel dat we een aantal gebeurtenissen van dichtbij beschouwen waaraan een algemener relaas misschien zou voorbijgaan (4).

Er moet niet gewezen worden op het feit dat elk van de hier verzamelde studies geenszins het eindpunt is van het onderzoek over elk behandeld onderwerp. De auteurs hebben enkel gepoogd een beeld te geven van wat zij tot dusver in toegankelijk bronnenmateriaal konden vinden. Maar in de geschiedeniswetenschap kent men slechts voorlopige totaalbeelden. In die optiek is een publikatie dan ook een oproep, een aansporing tot aanvulling van de informatie. Er zijn nog acteurs en getuigen die leemten kunnen vullen, die vergissingen kunnen rechtekken, nieuwe perspectieven openen. En dan zijn er nog de talrijke personen die piëteitsvol bewijsstukken van de handelingen van overledenen bewaren. Zo zijn er nog schatten opgeborgen in laden en koffers. Deze opgespaarde, onvermoe-de bronnen kunnen slechts nuttig zijn voor het historisch onderzoek in zoverre dat de houders ze ter beschikking van de navorsers stel-

-
- (1) De Belgische Nationale Beweging. Activiteiten inzake inlichting en actie (1941 - februarie 1944) p. 115-185.
 - (2) De Belgische netten in Frankrijk. Essay over de geschiedenis van de Belgische aktie- en inlichtingsdiensten in Frankrijk gedurende de Tweede Wereldoorlog, p. 187-222.
 - (3) Beeld van de klandestiene pers in 1940, p. 223-267.
 - (4) Het gemeentebestuur te Verviers in 1940-1941, p. 269-703.

len. Dat suggereren is ook enigzins de bedoeling van de publicaties van het Centrum.

Een geheel ander beeld wordt opgeroepen door de DOCUMENTEN. De eerste reeks van deze uitgaven wordt verzorgd door Frans SELLESLAGH en handelt over De tewerkstelling van Belgische arbeidskrachten tijdens de bezetting. Een eerste deel, gewijd aan 1940, zag het licht in 1970. Zopas kwam het tweede deel, nu voor het jaar 1941, van de pers (1). Het bevat drieëntwintig documenten, zowel van Duitse als van Belgische oorsprong, die stuk voor stuk de tewerkstellingspolitiek in het tweede bezettingsjaar belichten. Zij tonen o.m. aan dat de bezetter in 1941 veeleer de "Arbeitseinsatz" van Belgische arbeiders in Duitsland wilde stimuleren dan de tewerkstelling in België zelf bevorderen. Door een reeks maatregelen, zoals de uitkaming van de bedrijven, poogde hij een "werwingsreserve" van arbeidskrachten samen te stellen waaruit naar believen zou kunnen worden geput om de Duitse nijverheid met mankracht te voorzien. In diezelfde optiek streefden de Duitsers er ook naar de Belgische arbeidsmarkt, door middel van besluiten getroffen door de sekretarissen-generaal, volledig naar hun hand te zetten. De oprichting van het Rijksarbeidsambt is daar een typisch voorbeeld van.

Deze bronnenpublicatie wordt afgerond met gedetailleerde statistieken over de werkloosheid en de tewerkstelling van Belgische arbeiders in Duitsland, met een schets van de structuur van het Rijksarbeidsambt en een lijst van de verschillende Arbeidsambten en hun bijkantoren.

Een derde reeks publicaties INVENTARISSEN werd in 1971 ingezet met het werk van José GOTOVITCH, Fonds Léo Lejeune. Prof. Dr. Herman BALTHAZAR publiceerde als tweede nummer in deze reeks Het archief Hendrik de Man (2). Het betreft hier een privé-archief, dat na akkoord met de erfgenamen van Hendrik de Man in het Centrum gedeponeerd werd. Herman Balthazar heeft dit archief tematisch en chronologisch geordend en voorzien van een persoonsnamenindex. Op deze wijze staat dit zeer belangwekkend archief open voor alle navorsers, die zich voor de figuur en de ak-

-
- (1) Frans SELLESLAGH, De tewerkstelling van Belgische arbeidskrachten tijdens de bezetting, 1941. Brussel, Navorsings- en Studiecentrum voor de Geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog, 1972, 4°, ill., VII + 126 p., offset (Documenten, 2).
 - (2) Prof. Dr. Herman BALTHAZAR, Archief H. de Man. Brussel, Navorsings- en Studiecentrum voor de Geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog, 1971, 4°, VII + 55 p. offset. (Inventarissen, 2).

tiviteiten van Hendrik de Man interesseren.

Naast de regelmatige publikaties van het Centrum, moet ook nog aandacht besteed worden aan de redactie van WERKNOTA'S door verschillende navorsers. Deze nota's die tot doel hebben een overzicht te geven van de aktuele kennis over een welbepaald probleem, moeten beschouwd worden als werkinstrumenten, die een voorlopige staat geven over bepaalde problemen. Deze werknota's, die op een klein aantal eksemplaren gedrukt worden, zijn in principe niet voor het publiek bestemd; toch kunnen zij meestal op het Centrum geraadpleegd worden, na voorafgaand akkoord van de auteurs. Het scheen ons derhalve nuttig toe hiervan een lijst te publiceren:

1. Jean VANWELKENHUYZEN, Le cas Lemmer.
2. id., La Conférence diplomatique du 5 avril 1940.
3. id., Que savait donc le Colonel Oster ?
4. Jean GALLANT, De Belgische provinciegeverners en arrondissementskommissarissen tijdens de Duitse bezetting 1940-1944.
5. José GOTOVITCH, Note relative à la magistrature sous l'occupation.
6. Willem C.M. MEYERS, De Belgische gemeentebesturen tijdens de bezetting. Enkele aantekeningen.
7. Jean VANWELKENHUYZEN, Regards nouveaux sur mai 1940.

2. Publikaties van het wetenschappelijk personeel.

Jean Vanwelkenhuyzen, Prabusirea frontului Belgian Mai 1940 - O nova reconstituire, in Magazin Istoric (Bucuresti), aprilie 1972, p. 72-78.

id., Les contacts militaires Franco-Belges pendant la "drôle de guerre", in Revue du Nord, avril-juin 1971, p. 247-251.

André Cordewiener, Etude de la presse Liégeoise de 1830 à 1850 et répertoire général, Louvain-Paris, Nauwelaerts, 1972 (Cahiers du Centre interuniversitaire d'histoire contemporaine, 71), 311 p.

Jean Dujardin, Le Mouvement National Belge. Activités dans le domaine du Renseignement et de l'Action (1941-février 1944), in Cahiers d'histoire de la seconde guerre mondiale, 2, 1972, p. 9-77. Eveneens verschenen in Nederlandse vertaling als De Belgische Nationale Beweging. Aktiviteiten inzake inlichting en aktie (1941-februari 1944), in Bijdragen tot de geschiedenis van de tweede wereldoorlog, 2, 1972, p. 115-185.

id., Catalogue de l'exposition de la quinzaine de la résistance (1-18 mars 1972).

Jean Gallant, De briefwisseling van koning Leopold I met Lord Grey in de Howich Papers te Durham, in De Brug, Rijksuniversiteit Gent, jg. XVI, nr 2/3 april-september 1972, pp. 152-177.

José Gotovitch, met J. Gérard-Libois, L'AN 40, la Belgique occupée, Bruxelles, CRISP, 1971, 517 p.

Id., Photographie de la Presse Clandestine de 1940 in Cahiers d'histoire de la seconde guerre mondiale, 2, 1972, p. 113-156. Eveneens verschenen in Nederlandse vertaling als Beeld van de klandestiene pers in 1940 in Bijdragen tot de geschiedenis van de tweede wereldoorlog, 2, 1972, p. 223-267.

Id., (in samenwerking) Bulletin d'histoire de Belgique 1970-71, in Revue du Nord, Lille, LIV, nr. 213, april-juni 1972.

Id., verschillende boekbesprekingen in het Belgisch Tijdschrift voor Philologie en Geschiedenis.

Willem C.M. Meyers, De Vlaamse Landsleiding. Een emigrantenregering in Duitsland na september 1944 ? in Bijdragen tot de geschiedenis van de tweede wereldoorlog, 2, 1972, p. 29-86. Eveneens verschenen in Franse vertaling als La Vlaamse Landsleiding, un "gouvernement" d'émigrés en Allemagne après septembre 1944 in Cahiers d'histoire de la seconde guerre mondiale, 2, 1972, p. 211-269.

Id., Verzet en Vlaamse Beweging in Encyclopedie van de Vlaamse Beweging, Tielt, Lannoo, ter perse.

Frans Selleslag, De klandestiene K.A.J. in Duitsland (1942-1944) in Bijdragen tot de geschiedenis van de tweede wereldoorlog, 2, 1972, p. 87-94. Eveneens verschenen in Franse vertaling als La K.A.J. clandestine en Allemagne (1942-1944), in Cahiers d'histoire de la seconde guerre mondiale, 2, 1972, p. 271-297.

Id., De tewerkstelling van Belgische arbeidskrachten tijdens de bezetting (1941), Brussel, Navorsings- en Studiecentrum voor de Geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog, 1972, 4°, ill., tab., VII + 126 p. offset. (DOCUMENTEN, 2)

Id., diverse bijdragen in de Encyclopedie van de Vlaamse Beweging, Tielt, Lannoo, ter perse.

Ook de vrije navorsers en de korrespondenten van het Centrum, die zeer nabij bij de aktiviteiten van het Centrum staan, publiceerden.

Dr. Albert De Jonghe, vrij navorsers, De personeelspolitiek van de Militärverwaltung te Brussel gedurende het eerste halfjaar der bezetting (juni-december 1940), Bijdrage tot de studie van de Duitse Flamenpolitik in Wereldoorlog II, in Belgisch Tijdschrift voor nieuwste geschiedenis, III, 1-2, 1972, p. 1-49.

Id., Hitler en het politieke lot van België, 1. Kapellen, De Nederlandsche Boekhandel, 1972, 496 p.

Jacques De Vos (Gent), korrespondent, Mei 1940 ten zuiden van Gent, Gent, 1971, 37 p. stencil.

Jean Fosty, opdrachthouder, Les réseaux belges de France. Essai sur l'histoire des services de renseignements et d'action belges de France durant la seconde guerre mondiale, in Cahiers d'histoire de la seconde guerre mondiale, 2, 1972, p. 79-111. Eveneens in Nederlandse vertaling verschenen als : De Belgische netten in Frankrijk. Essay over de geschiedenis van de Belgische aktie en inlichtingsdiensten in Frankrijk gedurende de tweede wereldoorlog, in Bijdragen tot de geschiedenis van de tweede wereldoorlog, 2, 1972, p. 187-222.

Jacques Wynants (Verviers), korrespondent, Une ville wallonne en 1940 : Verviers, in J. GERARD-LIBOIS en J. GOTOVITCH, L'An 40. La Belgique occupée, p. 438-456.

Id., Verviers, l'autorité communale en 1940-1941, in Cahiers d'histoire de la seconde guerre mondiale, 2, 1972, p. 157-189. Eveneens verschenen in Nederlandse vertaling als Het Gemeentebestuur te Verviers in 1940-1941, in Bijdragen tot de geschiedenis van de tweede wereldoorlog, 2, 1972, p. 269-303.

3. Konferenties.

Jean Vanwelkenhuyzen, directeur.

29 februari 1972, voor de kring van Reserveofficieren te Brussel over het Centrum.

30 mei 1972, voor de vereniging van de Leopoldsonde "regards nouveaux sur Mai 1940".

José Gotovitch, assistent

26 april en 3 mei 1972, een lessenreeks van 4 uren over L'holocauste, le cas belge aan het Institut universitaire d'études hébraïques Martin Buber, te Brussel.

Daarnaast nog in het raam van de publieke optredens naar aanleiding van het verschijnen van "L'An 40" :

18 april 1972, in de Culturele Kring van Bosvoorde, een debat met Henri Bernard, baron Snoy et d'Oppuers, Pierre Joye, Marcel Sonnevillie en J. Gérard-Libois ;

25 mei 1972, voor de Conférence du Jeune Barreau, debat met Paul-Henri Spaak en J. Gérard-Libois. Ook werden op R. T. B. -B. R. T. verschillende uitzendingen aan "L'An 40" gewijd.

4. Deelname aan debatten, en radio- en TV-programma's.

Jean Vanwelkenhuyzen, directeur.

- Op 24 mei 1972 deelname aan B.R.T.-TV-debat over de "Rote Kapelle" met F. Moyson en A. Mertens, o.l.v. Pros Verbruggen.
- Op 22 juni 1972, deelname aan R.T.B.-TV-debat, naar aanleiding van de filmvoorstelling "La Ligne de démarcation", samen met Henri Michel, Luc Somerhausen, Hubert Halin, Joseph Schetter, Jean-Léon Charles en Jean Dujardin.
- Op 9 november 1972 interview over het centrum in "Dossier de l'Actualité" van de R.T.B.-radio.
- Op 30 november 1972 deelname aan een debat ter gelegenheid van de sluiting van de tentoonstelling over het verzet te Luik.

Jean Dujardin, assistent.

- Op 22 juni 1972 deelname aan R.T.B.-TV-debat na de filmvoorstelling "La Ligne de démarcation".

José Gotovitch, assistent.

- Op 11 juli 1972, in de R.T.B.-radio-reeks "Radioscopie de la Presse", deelname aan de uitzending over de gecensureerde pers, met J. Bartier en William Ugeux ;
- Op 11 oktober 1972, deelname aan een R.T.B.-TV-debat na de projectie van de film "Breendonk" met Luc Somerhausen, Paul M.G. Lévy en A. Guérissé.

K R O N I E K

Van het Centrum naar de Universiteit.

Het Centrum mocht reeds een flink aantal nieuwe navorsers begroeten. Hun namen komen voor in hogervermelde lijst van het wetenschappelijk personeel. Jammer genoeg, voor het Centrum, heeft Herman Balthazar ons inmiddels verlaten. Herman maakte deel uit van de eerste lichter van het Centrum. Hij was er in geslaagd op zeer korte tijd een onmisbare plaats in te nemen, omwille van zijn mensenkennis, begrip en wetenschappelijke waarde. Op 10 juni verwierf hij de doctorstitel aan de RUG, met een tesis Structuren en mutaties bij het politiek personeel. Een studie van het sociaal wisselingsproces te Gent in de vormingsjaren van de hedendaagse tijd (1780-1850). De vakkundige behandeling van dit onderwerp bracht hem tot de grootste onderscheiding. Gevolg daarvan was dat hij in oktober 1970 het aanbod kreeg te gaan doceren aan de VUB. Zijn vertrek werd een verlies voor het Centrum, maar we twijfelen er niet aan dat het een aanwinst voor de VUB betekende. Herman Balthazar doceert er cursussen in de licenties geschiedenis en perswetenschappen.

Dat alles heeft hem echter niet belet het Centrum in zijn opdracht bij te staan. Hij publiceerde zijn inventaris van het Fonds H. De Man. In Ons Erfdeel gaf hij een overzicht van de geschiedenis van de tweede wereldoorlog in ons land, onder de titel De Stand van het geschiedenisonderzoek betreffende de tweede wereldoorlog in België (Nr. 3, lente-zomer 1971). Voor onze Bijdragen, 2 schreef hij een artikel over De Socialistische Internationale. De Londense debatten in 1940-1941. We zijn er zeker van dat wij bij onze ex-collega steeds de vriend zullen vinden en dat wij verder beroep zullen mogen doen op hem.

Het Centrum in de pers.

De belangstelling van de publieke opinie voor de werkzaamheden van het Centrum vindt men weerspiegeld in de pers. Het zou ons te ver leiden hier alle vermeldingen op te sommen. Herinneren we er slechts aan dat kranten het verschijnen van MEDEDELINGEN 3, met de bijgevoegde bibliografie hebben vermeld, dat het nieuwe ministeriële Besluit vermeld werd, en dat de kranten het publiek op de hoogte brachten van de verhuizing naar onze nieuwe lokalen, Leuvenseplein 4.

Wel vermelden we graag dat enkele journalisten zich de visu wilden overtuigen van de werkzaamheden van het Centrum. Jos Omblets volgde een spreekbeurt van Directeur Vanwelkenhuyzen, en schreef op basis daarvan in Het Laatste Nieuws van 13 maart 1972 "Vorsingswerk laat op

dreef als gevolg van koningskwestie. Onze geschiedenis van tweede wereldoorlog nu al 18.000 m microfilm lang". Dit artikel verscheen de volgende dag in De Nieuwe Gazet. Désiré Denuit nam een interview af van directeur Vanwelkenhuyzen. Het verscheen op 31 maart 1972 in Le Soir als "L'activité du Centre de recherches et d'études historiques. "Nous devons rattraper un retard d'un quart de siècle", nous dit M. Vanwelkenhuyzen". Knack stuurde Paul Prikken. Dat interview, met als titel "Tand des tijds heelt lang niet alle wonden", verscheen op 19 april 1972. Op 7 juli 1972 verscheen in La Dernière Heure, van de hand van Alain Audin, "Avec vingt-cinq ans de retard (ou de recul). Le Centre de Recherches et d'études historiques de la seconde guerre mondiale s'attache à faire le portrait des Belges entre 1940 et 1945".

Een bijzondere aandacht verdient de perskonferentie in het Centrum op 13 december 1972 ter gelegenheid van het officieel verschijnen van de tweede aflevering van de BIJDRAGEN TOT DE GESCHIEDENIS VAN DE TWEEDE WERELDOORLOG.

Op 13 december 1972 waren de auteurs van dit tweede nummer de gasten van de nieuwsuitzending van de R.T.B., tussen 13 en 14 u Jean Du-jardin, Jean Fosty, José Gotovitch, Willem Meyers en Frans Selleslagh werden er ondervraagd over hun artikel door Marcel Couneson. Jean Vanwelkenhuyzen maakte de eindbalans op.

Om 15 u 30 ving dan in de leeszaal van het Centrum de perskonferentie aan. Het Wetenschappelijk Comité was vertegenwoordigd door de leden van het Bureau. Aan de voorzitterstafel, met de beide ondervoorzitters Prof. J. Craeybeckx en de H. A. Régibeau, namen derhalve plaats : de Algemene Rijksarchivaris Dr. C. Wyffels, directeur J. Vanwelkenhuyzen, Prof. J.L. Charles en de HH. H. Halin en L. Somerhausen.

Onder de aanwezigen noteerden we : H. Jacquemyns, A. Carette en M. Platel (B.R.T.), E. Ch. Dayez, D. Doms en Laroche (R.T.B.), A. De Bruyne ('t Pallieterke), K. Grünebaum (Le Peuple-Grenz-Echo), W. Hermans (Dietsland-Europa), F. Hugaerts (Het Volk-De Nieuwe Gids), A. Mertens en P. Van den Abeele (De Standaard-Het Nieuwsblad), E. Penne De rode Vaan), J. Poncin (Le Soir), F. Van Erps (Spectator), C. Vlaemynck (Brugsch Handelsblad).

Prof. Craeybeckx heette de vertegenwoordigers van de geschreven en gesproken pers welkom op deze bijeenkomst. "De bedoeling van deze konferentie is, aldus spreker, de aandacht van de pers en dus van het groot publiek te trekken op het Centrum. Meer dan ooit noteert men immers een grote belangstelling voor de geschiedenis van WO II, zowel van tijdgenoten, die de gebeurtenissen meemaakten, als van de jeugd. Getuige daarvan het succes van L'An 40, van J. Gerard-Libois en J. Gotovitch, en van Hitler en het politieke lot van België, van Dr. A. De Jonghe".

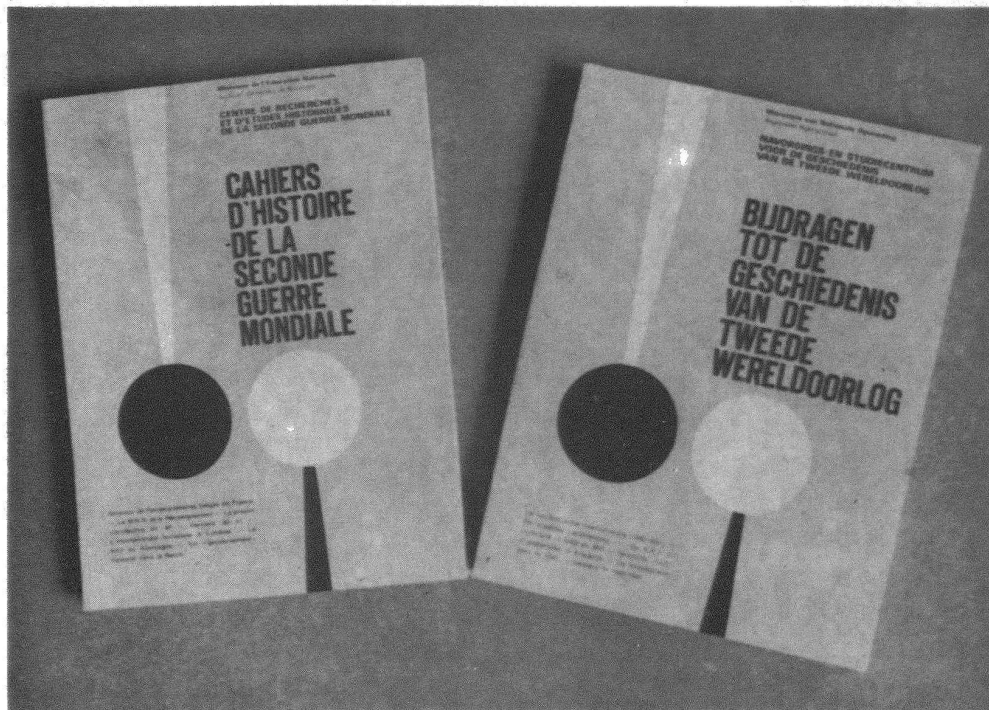
Vervolgens schetste spreker de geschiedenis van het Centrum. België verscheen pas laat op het terrein der geschiedvorsching over WO II,

Het Bureau van het Wetenschappelijk Comité. V.l.n.r. Dr. C. Wyffels, Algemeen Rijksarchivaris, Prof. J.-L. Charles (KMS), Directeur Vanwelkenhuyzen, Prof. J. Craeybeckx, ondervoorzitter, de Heer A. Régibeau, ondervoorzitter, de Heren L. Somerhausen en de H. Halin (foto C.V. Brugsch Handelsblad).

PERSKONFERENTIE 13 DECEMBER 1972.

Omslag van Bijdragen 2.

De aanwezige persmensen. (De perskonferentie greep plaats in de leeszaal van het Centrum).

Het Bureau : Directeur Vanwelkenhuyzen beantwoordt een vraag.

in vergelijking met andere landen. Het is vooral dank zij de drukking van vaderlandslievende verenigingen, dat het Centrum is kunnen ontstaan. Van-
daar ook de samenstelling van het Wetenschappelijk Comité : de helft ver-
tegenwoordigers van vaderlandslievende vertegenwoordigers, de helft be-
roepshistorici. De voorzitters van het Wetenschappelijk Comité zijn de
ministers van Nationale Opvoeding.

In zijn activiteiten geeft het Centrum voorrang aan het verzamelen
van dokumenten, afnemen van interviews, materialen verzamelen, archief-
inventarissen opstellen. Voor dat werk zijn er tien vaste navorsers, de
direkteur en negen medewerkers. Zij staan ten dienste van allen, studen-
ten, navorsers, die de geschiedenis van WO II bestuderen.

Prof. Craeybeckx gaf vervolgens het woord aan zijn kollega-on-
dervoorzitter, de H. A. Régibeau. Deze spreker behandelde de aanwezig-
heid, in het Wetenschappelijk Comité van vertegenwoordigers van verzets-
bewegingen. Hij onderlijnde met kracht de wil tot objectiviteit, die de-
ze vertegenwoordigers bezielt. Het Centrum, dat ontstaan is na lang en
geduldig aandringen van de vaderlandslievende verenigingen, die de op-
richting van een organisme voor de studie van de tweede wereldoorlog eis-
ten, mag zich natuurlijk niet beperken tot de studie van het verzet, maar
moet ook in zijn opzoekingen alle aspecten en factoren, met de diverse vor-
men van kollaboratie, onderzoeken. Deze studieobjecten moeten met alle
wetenschappelijke rigorisiteit en objectiviteit geanalyseerd worden. De
H. A. Régibeau verklaarde nog dat de verzetsstrijders, die van harte sa-
menwerken met de specialisten in de hedendaagse geschiedenis, absoluut
willen aantonen dat zij een voortdurende bezorgdheid aan de dag leggen, om
het objectief relaas van de gebeurtenissen tijdens WO II toe te laten.

Tot slot van dit oratorisch gedeelte van de perskonferentie gaf di-
rekteur Vanwelkenhuyzen de korte inhoud weer van de Bijdragen. Hij maak-
te van de gelegenheid gebruik om de persmensen te wijzen op de noodzaak
voor het Centrum door het grote publiek gekend te worden. Alleen dan kan
het Centrum zijn werk van bronnenverzamelen op de beste wijze vervullen.

Prof. Craeybeckx nodigde dan de persmensen uit vragen te stel-
len over de activiteiten van het Centrum. Gedachtenwisselingen ontston-
den aldus over de meest diverse onderwerpen : de strenge archiefwetten,
het nut van de vertegenwoordiging van vaderlandslievende verenigingen in
het Wetenschappelijk Comité, de vraag of het Comité eventueel niet uitge-
breid kon worden, de reacties van het publiek op de oproepen van het Cen-
trum. Deze debatten verliepen op een hoffelijke en openhartige wijze en
werden na het officiële einde van de perskonferentie verder gezet in de lo-
kalen van het Centrum tijdens de receptie.

In de volgende Mededelingen zal een overzicht gegeven worden van
de echo's op deze perskonferentie. Terwijl dit nummer echter ter perse
is, kan reeds vermeld worden dat de oproep tot het publiek via de pers zeer
verspreid werd en reeds interessante reacties teweegbracht.

Belgische films over het Verzet.

De Belgische filmproductie is ongetwijfeld van bescheiden omvang in vergelijking met die van de grotere landen. Dat neemt echter niet weg dat ze een aantal films over het Verzet op haar palmares heeft kunnen inschrijven (1).

Op 14 oktober 1944, bijvoorbeeld, werd in de Métropole te Brussel de film Soldaten zonder uniform op een galavoorstelling in avant-première vertoond. De hoofdstad was toen nauwelijks zes weken bevrijd ! De realisatie van die prent startte midden juli, op een ogenblik dat heel ons grondgebied nog onder de Duitse knoet werd gehouden. Men heeft een ongelooflijke verbeeldingskracht aan de dag moeten leggen om de nieuwsgierigheid van de bezetter niet op te wekken, te meer, daar de klanktechnicus een aanhanger van Degrelle was en meestal het zwarte uniform van de rexisten droeg ! De promotors van de film waren er echter in geslaagd iedereen te doen geloven dat het hier een korte film betrof, opgebouwd rondom een fictief verhaal over een zaak van verdovende middelen in het Antwerpse milieu. De film, die na de oorlog met een andere klanktechnicus werd voltooid, verhaalt in werkelijkheid een denkbeeldige episode uit het Verzet in de provincie Namen.

Soldaten zonder uniform, in gevaarlijke omstandigheden gedraaid, is voor de historische rekonstruktie even waardevol als de romans van Alexandre Dumas voor de geschiedenis. Op technisch gebied lijdt de film onder de moeilijkheden die bij de realisatie werden ondervonden. Het beeld is wazig. In het scenario zitten dode momenten. De personages lijken niet echt. Het was echter de eerste Belgisch film waarin het Verzet werd verheerlijkt (2).

Een tweede film, De Terroristen, gedraaid in maart 1945, kende een moeilijke start. De regisseur werd wegens incivisme opgesloten ! De beelden zijn scherp. De personages zijn meer realistisch. Deze rolprent handelt over bepaalde periodes uit de activiteiten van het in het Ardense "maquis" opererende Geheime Leger.

Een korte film, Sabotage, heeft een grotere geschiedkundige waarde. Het is een poging om door middel van een documentaire het gebeurde weer samen te stellen. De film werd in Henegouwen gedraaid en is in feite een weergave van de activiteiten van de Groep G, een Belgische verzetsformatie gespecialiseerd in de berekende sabotage, die tot doel had de

-
- (1) Deze studie herneemt de tekst die voorbereid werd ter gelegenheid van het colloquium "De film en de tweede wereldoorlog : het verzet", dat plaatsgreep te Este in juni 1971.
 - (2) We ontlene deze gegevens aan de nummers 18 (februari 1970) en 19 (april 1970) van het tijdschrift Ciné dossiers, te Brussel uitgegeven door Francis Bolen.

vijand een maximum aan schade toe te brengen en tegelijkertijd het verlies aan Belgische zijde tot een minimum te beperken.

Baraque n° 1, een film die in maart 1945 werd voltooid, is evenals Forçats d'honneur op een fictief verhaal gebaseerd. Het is verzorgd werk maar het heeft geen blijvende indruk kunnen nalaten. Het Verzet levert de achtergrond waartegen de gebeurtenissen zich afspelen. De intrige is romantisch.

Vele jaren later werd Un "SOIR" de jode gerealiseerd. Deze film evoceert een autentiek feit uit het Belgisch Verzet, nl. het verschijnen, op 3 november 1943, van een krant waarin de bezetters en hun aanhangers werden geparodieerd en waarvan de opmaak als twee druppels water geleek op die van het belangrijkste, door de Duitsers gecontroleerde, Brussels dagblad. In deze film over het Verzet werden, overigens op een voortreffelijke wijze, de fictie en de werkelijkheid eens te meer door elkaar geweven.

In feite, ontleen deze filmproducties hun onderwerpen aan het Verzet ; dat is dan ook hun enige verdienste. Ze werden met zuiver commerciële doeleinden in omloop gebracht.

Van een heel ander allooi en tevens veel recenter is de film : L'Homme seul. Deze film over het Verzet heeft een edukatief karakter en zet aan tot nadenken. De montage berust op feiten en dokumenten. Deze korte film van uitstekende makelij staat op een hoog intellectueel peil en is het werk van de ex-leider van een verzetsgroep.

Met nog enkele korte films en enkele dokumentaires, o.a. over Breendonk, zou de inventaris van de Belgische produkties volledig zijn, was er niet de realisatie door de R.T.B. (de franstalige Belgische Radio en Televisie) in 1969, van een reeks geschiedkundige uitzendingen, bedoeld om de bevrijding van Europa door de geallieerde strijdkrachten en het einde van de Tweede Wereldoorlog te herdenken.

Deze reeks bestaat uit zeven uitzendingen van één tot anderhalf uur ; ze heeft als titel : Vingt-cinq ans après (Vijfentwintig jaar later) :

1. 6 juni 1944 : de ontschepping ;
2. 3 september 1944 : de bevrijding van Brussel ;
3. Kerstmis 1944 : de slag van de Ardennen ;
4. Quand s'ouvrirent les grilles : de bevrijding van de koncentratiekampen ;
5. De Belgen in de oorlog ;
6. September 1945 : de kapitulatie van Japan ;
7. November 1945 : het proces van Nürnberg.

Deze uitzendingen werden gerealiseerd door Philippe Dasnoy, Alain Nayaert en Jacques Cogniaux en zijn gebaseerd op de klassiek geworden combinatie van dokumenten en getuigenissen. Hierbij werd de nadruk gelegd op de mondelinge verklaringen, voor zover het nog mogelijk was personen te vinden die de gebeurtenissen hadden meegemaakt.

De realizators hebben er bovendien aan gehouden in deze uitzendingen voordeel te trekken uit een zekere terugblik in de tijd. Ze hebben het oordeel van de getuigen over feiten die zich een kwarteeuw geleden hebben afgespeeld op de voorgrond geplaatst. Het aanzetten tot nadenken over de gebeurtenissen was hier belangrijker dan de systematische en kronologische evokatie ervan.

In dit verband is de uitzending Quand s'ouvrirent les grilles ongetwijfeld de meest betekenisvolle van de reeks. De dikwijls oorspronkelijke beelden worden aangevuld met herinneringen die met de nodige soberheid tevens met een aangrijpende intensiteit door de getuigen werden naar voor gebracht.

Quand s'ouvrirent les grilles, gekoncipieerd voor de televisie door mensen van de televisie, getuigt van een goede opbouw. Reeds bij de eerste beelden wordt de kijker gekonfronteerd met de wreedheid van het onderwerp. Eén voor één verschijnen de grijze beelden van de verschillende concentratiekampen op het kleine scherm terwijl, met diepe stem, de namen ervan worden vermeld, samen met het aantal gevangenen die er nooit meer zijn buitengekomen. Vooral de "escalatie" van de opgegeven cijfers laat een zeer diepe indruk na. Fragmenten ontleend aan de gefilmde actualiteiten geven ons een beeld van de verschillende stadia in de uitbreiding van het nazi-regime binnen en, vervolgens, buiten de grenzen van het Derde Rijk. Aan de hand van duidelijke tabellen wordt aangetoond dat de ontwikkeling van het systeem der concentratiekampen parallel verloopt met het aan de macht komen en nadien, met de veroveringen van het nationaal-socialisme. Dit alles wordt op een aangrijpende manier voorgesteld. Immers, de nadruk wordt hier gelegd op een historische evolutie die in vorige films niet zozeer tot uiting is gekomen. Vervolgens komen de getuigenissen aan de beurt. Van dan af nemen ze het leeuwenaandeel van de uitzending in beslag. Bovendien hebben de realizators getracht, telkens hen daartoe de gelegenheid werd geboden, deze verklaringen aan te vullen met documentatiemateriaal bestaande uit films of foto's.

Aldus kon men overgangen inschakelen tussen de verschillende delen van het verhaal, dat hier kronologisch wordt naar voor gebracht. Bij het begin van het gesprek geven de getuigen hun eerste indrukken bij hun aankomst in het kamp. Deze herinneringen worden 25 jaar na de gebeurtenissen weer opgehaald. De diskretie en de waardigheid door de getuigen aan de dag gelegd bij de uitdrukking van hun gevoelens, zijn voor de huidige kijkers ongetwijfeld waardevoller dan de hoogdravendheid en de geestvervoering die vroeger overheersend was. Het streven naar een aan ont-hechting grenzende sereniteit is een manier om het effect van de terug-

blik in de tijd te aksentueren. Ook het voorkomen zelf van de getuigen draagt hiertoe bij. Ze gaan goed gekleed, ze zijn goed gevoed en gehuisvest, wat natuurlijk allemaal in schril contrast staat met de toestand waarin ze verkeerden toen ze het kamp verlieten.

De opzet en de nadruk waarmee men zich distancieert van de verschrikkingen in de concentratiekampen kan soms overdreven lijken. Met zijn vlinderdasje en de elegante, niet van humor gespeende manier waarop hij zich uitdrukt vormt de eerste getuige, nog meer dan de andere, de antipode van de uitgemergelde, haveloze en verwilderde overlevende zoals men hem sinds 1945 had voorgesteld. De welstand waarin hij zich nu klaarblijkelijk bevindt wijst erop dat er zich ondertussen gelukkig een kentering in de gunstige zin heeft voorgedaan. Men heeft wel een paar ogenblikken nodig om van de schok te bekomen. De verklaringen van de ex-gedeporteerde dragen er evenwel spoedig toe bij dat elk idee van gebrek aan smaak wordt weggewerkt.

De distinktie van het verhaal verdoezelt niets van de harde realiteit der concentratiekampen. Elke vorm van sentimentaliteit werd vermeden zodat de kijker niet zal geneigd zijn te twijfelen aan de echtheid van het verschrikkelijke verhaal dat hij te horen krijgt. Bij deze voorstelling gaat men op een handig berekende wijze tewerk. De montage is technisch uitstekend. De aaneenschakeling van de verschillende getuigenissen is haast perfect en de intensiteit wordt alsmaar aangrijpender. Het verhaal over de "Marche de la mort" is een voorbeeld van bedwongen emotie. Om zelf niet ten onder te moeten gaan weigeren de gevangenen, na een groots debat, een van hun totaal uitgeputte makkers nog verder te helpen. Ze weten nochtans dat ze op die manier zijn doodsvonnissen tekenen. De bewakers zullen hem immers afmaken van zodra ze hem aan de kant van de weg zullen zien liggen. Geen enkele toehoorder kan ongevoelig blijven bij het aanhoren van een dergelijk weerzinwekkend verhaal. De uitzending eindigt bij de bevrijding van de kampen. De, op enkele na, laatste beelden tonen hoe de krijgsgevangenen van Buchenwald zichzelf bevrijden op het ogenblik van de ineenstorting van het rijk waarvan Hitler beweerde dat het duizendjarig zou zijn.

Quands'ouvrirent les grilles werd gerealiseerd door vakbekwame realisators en is door zijn moderne opbouw uiterst geschikt om bij het grote publiek ingang te vinden en om het tot nadenken te stemmen over de monsterachtige uitpattingen waarin een totalitair regime kan verzinken. Maar, in tegenstelling met de algemeen bekende Franse film Nuit et brouillard gerealiseerd door Alain Resnais dank zij de deskundige raadgevingen van twee gerenommeerde historici, Henri Michel en Olga Wormser, is de Belgische produktie hoofdzakelijk voor de televisie bestemd. Uit geschiedkundig oogpunt staat ze niet boven alle kritiek. Het scenario wordt belangrijker geacht dan de historische nauwkeurigheid. De schikking van de filmfragmenten en het zoeken naar effecten primeren op het onderzoek naar de exakte waarheid. De algemene indruk is van een groter belang dan de juistheid van het detail. Datgene wat de uitzending telegeniek maakt zal

niet noodzakelijkerwijs in goede aarde vallen bij de discipelen van Clio. De cijfers die in het begin worden opgegeven en die zo zeer tot onze verbeelding spreken stemmen niet overeen met de laatste beschikbare gegevens. Deschema's, die uit didaktisch oogpunt meer verantwoord zijn dan een lange uiteenzetting, bevatten enkele onnauwkeurigheden. De volgorde waarin de gefilmde dokumenten naar voor worden gebracht zal in bepaalde gevallen de voorstanders van een strikte chronologie in de war brengen. Wanneer men een ghetto met een concentratiekamp verwacht en dit laatste voor een strafkamp van krijgsgevangenen neemt, dan begaat men fouten tegen de historische orthodoxie. Het einde van de film, geïllustreerd met fragmenten uit een in Oost-Duitsland gedraaide prent, stemt niet helemaal overeen met de werkelijkheid, aangezien de rol van de Amerikanen bij de bevrijding van Buchenwald over het hoofd werd gezien. Ook op de getuigenissen kunnen aanmerkingen gemaakt worden. Twintig jaar na de gebeurtenissen laat het geheugen wel eens een steek vallen. Indien de historicus deze tekortkomingen buiten beschouwing laat en een inspanning doet om het bos te zien in plaats van de bomen dan kan hij niet anders dan besluiten dat de uitzending van een goede kwaliteit getuigt. Hij zal in elk geval moeten toegeven dat dit programma, meer dan gelijk welk boek, het hedendaagse publiek heeft kunnen inwijden in het schandaal van de concentratiekampen.

Bij een meer algemene bespreking mag men niet vergeten dat de televisie op zichzelf een bijzonder uitdrukkingsmiddel is. Technisch gezien lijkt een vooraf opgenomen uitzending op een film maar, in feite, onderscheidt ze zich hiervan door haar bijzonder precair karakter. Een film wordt eigenlijk gemaakt om zoveel mogelijk geprojecteerd te worden. Een televisieprogramma daarentegen wordt in de meeste gevallen slechts eenmaal uitgezonden. Maar op dat ogenblik wordt ze dan ook door miljoenen toeschouwers bekeken. Bijgevolg moet men bij het realiseren van een Televisie-uitzending rekening houden met het beperkt budget en moet men zich aanpassen aan de smaak van het publiek. De T.V. moet de regel van de diversiteit toepassen. Elke uitzending is aan een voorafbepaalde tijdsduur gebonden. De realizators krijgen bovendien slechts zelden de gelegenheid om de uitzending lang op voorhand voor te bereiden. Gebonden door deze beperkingen dienen ze inderhaast een coherent scenario samen te stellen dat goed op het kleine scherm overkomt. Een degelijke uitzending realiseren betekent eigenlijk de kijker het gevoel geven dat hij er goed aan gedaan heeft uitgerekend dit programma uit te kiezen. De naam van een goede realizator moet borg staan voor interessante produkties. Hij moet zijn reputatie, die telkens weer op het spel wordt gezet, vestigen of bevestigen in een eenmalige uitzending of, in het gunstigste geval, in een reeks uitzendingen die elk slechts eenmaal worden vertoond. Vanuit dat oogpunt bekeken is televisie in de eerste plaats een kunst en dan nog een moeilijke vorm van kunst. Het spreekt vanzelf dat de stielvaardigheid, kunstgrepen en spitsvondigheden inkluis, tot op een zeker punt van groter belang is dan het behandelde onderwerp, dat toch telkens weer varieert. De historicus moet ervoor zorgen dat deze stielvaardigheid in dienst staat van de waarheid. Het is zijn taak deze televisieprogramma's een zekere "wetenschappelijke strakheid" mee te geven, dit impliceert echter ook dat hij die

"wetenschappelijke strakheid" aan het medium moet aanpassen. Het kleine scherm heeft een eigen taal, die door de historicus misschien niet begrepen wordt. Niet alle kijkers zijn vertrouwd met de wetenschappelijke literatuur. Het televisiemedium is begrensd in zijn mogelijkheden. De eenvoudige en directe stijl van de programma's dient een zo groot mogelijk aantal kijkers aan te spreken. De beste manier om de waarheid zo dicht mogelijk te benaderen ligt in een klare en duidelijke behandeling van het onderwerp. Geleerd-doenerij en een subtiel spel van nuances zijn hier uit den boze. Dit geldt ook voor langdradigheid en nutteloze uitweidingen. De inhoud moet boeiend en levendig blijven en aldus de aandacht van de kijker gaande houden. Indien de historicus dit uit het oog verliest dan zal de T.V. niet lang van zijn diensten gebruik maken. Stevige grondvesten schragen niet noodzakelijk vervelende vormen. De realizator anderzijds, moet eveneens een tegemoetkomende inspanning leveren. Zijn techniek mag niet domineren en mag enkel dienen om de waarheid op een goede manier in beeld te brengen. Zelfs de beste montage is waardeloos wanneer ze de perspectieven vervalst. Een voortreffelijk maar onwaarachtig beeld is net goed genoeg voor de prullenmand. Een prachtig uitgevoerde scene is nutteloos als ze niet echt is. De artiest mag beven maar hij moet buigen voor de discipline van de historicus. De techniek mag geen doel op zichzelf zijn. Bovendien rechtvaardigt de techniek zichzelf door diensten te bewijzen en niet door allerlei kunstgrepen uit te voeren tot eer en glorie van de techniek zelf. Een goede geschiedkundige uitzending kan enkel het produkt zijn van de samenwerking tussen twee talenten. Die moeten dan ook aanwezig zijn bij elke stap in de realisatie. De inhoud en de vormgeving dienen elkaar aan te vullen opdat de waarheid zo dicht mogelijk zou kunnen benaderd worden. Een dergelijke geslaagde synthese kan de faam van de realizator enkel ten goede komen.

De historicus heeft trouwens nog andere wensen om aan de T.V. voor te leggen. Elke uitzending is het resultaat van een montage. Slechts een klein gedeelte van het verzamelde materiaal wordt gebruikt. De T.V.-kijker zal de overblijvende dokumentatie waarschijnlijk nooit te zien krijgen. Terecht rijst nu de vraag of al dit ongebruikt materiaal wel wordt bewaard. De moeilijkheid bestaat immers dat bepaalde gegevens hieruit van reëel belang en zelfs openbarend zijn.

Het feit dat slechts enkele op kunstzinnige manier aan elkaar gelaste fragmenten aan de kijker werden getoond mag zeker niet beletten dat het oorspronkelijke en volledige werkstuk wordt bewaard. De historicus zou er ongetwijfeld nuttige aanwijzingen voor zijn werk kunnen vinden. Wat gebeurt er met de kostbare gefilmde dokumenten die ten behoeve van het programma werden opgenoemd? Is het niet zo dat gedeelten van een uitzending worden gebruikt bij de realisatie van andere programma's zodat de oorspronkelijke film versnipperd wordt? Dit zijn allemaal aspecten waar de samenwerking tussen de historicus en de televisie zou kunnen ontwikkeld worden ten voordele van iedereen.

Jean VANWELKENHUYZEN

L E K T U U R N O T A ' S

Henri BERNARD, Un géant de la Résistance Walthère Dewé, (Bruxelles), La Renaissance du Livre, 1971, 8°, 245 p.

De ontmoeting van een buitengewone lotsbestemming en een goede historicus, die dat wil doen herleven, kan slechts leiden tot een goed werk, dat daarenboven aangenaam lezen is. De biografie is een moeilijk genre en werd vroeger wel eens als minderwaardig beschouwd. De waarde van dit werk van Henri Bernard wordt daardoor nog verhoogd. De grote moeilijkheid van een biografie is het weergeven van een leven, in die bijzondere atmosfeer die dat leven beïnvloedde en in het algemeen tijdsclimaat waarin het zich afspeelde. Henri Bernard heeft die valstrikken gelukkig ontweken. En beter, hij slaagde erin de verschillen tussen de inlichtingsdiensten van de eerste en van de tweede wereldoorlog aan te tonen, en tevens te wijzen op de continuïteit en de gedachteneenheid van zijn "reus van het verzet". "Zijn" is hierniet toevallig gebruikt : het welslagen van dit werk is immers even goed te danken aan de sympathie van de auteur voor zijn onderwerp, als aan zijn vakkennis en zijn volmaakte beheersing van de oorlogsgeschiedenis.

Geen enkele opwerping dus ? Toch ! Het boek is te kort, of precieser, "la Dame blanche" verdient een gedetailleerde geschiedenis en "Clarence", over de personaliteit van zijn stichter heen, zou op zichzelf moeten bestudeerd worden. De eigen karakteristieken ervan, vooral de gepri-vilgieerde betrekkingen met de Secret Service zouden benadrukt moeten worden. De plaats ervan in het geheel der Aktie- en Inlichtingsdiensten, die we gekend hebben zowel in België als in Frankrijk, zou moeten gesitueerd worden. Uit dit oogpunt valt het te betreuren dat de archieven, die nog bewaard werden door "André", voornaamste medewerker en opvolger van Dewé, geschonken werden aan het Imperial War Museum. Het staat immers vast dat, welke ook de "Wahlverwantschaften" van de leiders van "Clarence" waren, de aktie van dit net slechts kan bestudeerd worden in het algemeen kader van de Londense activiteiten van de staatsveiligheid, met de hulp van de Britse autoriteiten, zo zij die willen geven.

Jean DUJARDIN

Chroniques de la Résistance du Front de l'Indépendance, nr. 1, september 1972.

De bijdrage van het verzet tot het opstellen van zijn geschiedenis,

kan verschillend zijn. In de periode onmiddellijk na de oorlog hebben talrijke verzetsmensen - en weliswaar nog niet voldoende, vinden we - hun herinneringen laten uitgeven. Onlangs namen enkele verzetsbewegingen het gelukkige initiatief hun documentatie aan een historicus toe te vertrouwen : dat leverde reeds een uitstekend werk door Prof. Bernard, over de Patriotische Milities van Schaarbeek op (1), en binnenkort zal Prof. Charles de geschiedenis van het Geheim Leger publiceren.

De weg ingeslagen door de Luikse regionale commissie van het Onafhankelijkheidsfront, beantwoord aan een andere bezorgdheid, die we des te meer toejuichen, dat ze gelijkloopt met onze wensen : getuigenissen red- den en ook personen aansporen te getuigen. De Chroniques de la Résistance, waarvan de eerste bundel verschenen is, willen aan het publiek onaf- gewerkte dokumenten aanbieden : een interview met een verantwoordelijke, herinneringen van een of ander strijder, aktiviteitsverslagen van sekties, kortom aan de geschiedschrijver van het verzet materiaal leveren, dat tot dusver steeds zo erg ontbrak.

Een dergelijk initiatief moet op zijn minst gelukkig genoemd wor- den : getuigen en acteurs zijn zo talrijk, dat ons Centrum die taak niet al- leen aankon. Door, zelfs op bescheiden wijze, de reeds bijeengebrachte teksten te publiceren, zullen de Chroniques zonder twijfel nieuwe ontdek- kingen veroorzaken voor het grootste nut van de kennis van het Verzet.

José GOTOVITCH

Arthur DE BRUYNE, De Kwade Jaren, Brecht-Antwerpen, De Roerdomp, 1971-1972, reeds 3 volumes verschenen.

De titel alleen reeds duidt het programma aan. De auteur wil epi- sodes uit moeilijke jaren belichten, en hiermee bedoelt hij vooral de oor- logsjaren, 1940-1945 en de periode die eraan voorafging en erop volgde. Het lijdt geen twijfel dat deze artikelenverzameling veel lezers zal hebben gevonden. De auteur ervan, Arthur De Bruyne, heeft immers reeds een benijdenswaardige faam als publicist verworven. Van zijn hand versche- nen totnogtoe studies en essays over "Usselincx", "De Boerenkrijg", "De Guldensporenslag", "Eamon de Valera", "Joris van Severen", "Lodewijk Dosfel", "Petits Vicaires", "Sinn Fein". Een mooi palmares, dat nog op- geluisterd wordt door enkele literaire prijzen : Prof. J. Persynprijs, prijs voor het essay van de provincie Antwerpen.

-
- (1) Un maquis dans la ville, Bruxelles, La Renaissance du Livre, 1970.
 - (2) Liège, 1972, offset, 49 p. Verantwoordelijke uitgever R. Gillet, 32 Rue Montagne de Bueren, 4000 Liège.

Naast deze publikaties, onder eigen naam, staan talrijke artikels in kranten, weekbladen en tijdschriften, met vooral dan de goedgeschreven en op een stevige dokumentatie berustende bijdragen in het satirisch weekblad " 't Pallieterke", onder het pseudoniem E. de V.

De Kwade Jaren, waarvan tot dusver drie delen in de handel verschenen, zijn eigenlijk de reproductie, soms iets gewijzeigd, van artikels, die in de lengte van jaren door E. de V. geschreven werden voor "Uit het dossier van 't Pallieterke". Daarmee kennen we reeds de optiek, die het werk van De Bruyne kleurt : het Vlaamsnationalisme. Uit die ideologie is het werk gegroeid. Dat wil niet zeggen dat De Bruyne de zwakheden of de fouten van bepaalde zijner "personages" niet inziet, maar hij weet die telkens te verklaren en soms te vergoelijken. En dikwijls stopt hij zich als het ware in de huid van de door hem behandelde persoon.

Het eerste deel omvat een uitvoerige studie over "Oostfronters", waarin een licht geworpen wordt op de motivatie van sommige Vlaamse Oostfrontvrijwilligers en vooral op hun wil "Vlaams" te blijven tegen verduitsings- en nazificeringsdwang in. Kortere stukken worden dan gewijd aan "Vindevogel", de oorlogsburgemeester van Ronse, die na een zeer tragisch repressieproces ter dood veroordeeld werd en gefusilleerd, aan "Robert Poulet en Leopold III", waarin de kollaboratie van Poulet en zijn proces uiteengezet wordt. Ook "José Streeel", de rexistische journalist wordt behandeld, terwijl het laatste deel een interessant portret geeft van P.H. Spaak.

In het tweede deel worden achtereenvolgens de koningskwestie, in "Geweld tegen Leopold III", de kollaboratie en de epuratieprocessen van "Romsée" en "Kolonel van Coppenolle", en "Maarschalk Pétain" behandeld. In het derde deel kwamen Theo Brouns, Jef Van Exterghem, Delwaide en Mgr. Tiso, president van Slovaakije tijdens WO II, aan de beurt. Maarschalk Pétain en Mgr. Tiso zijn de enige buitenlandse figuren die behandeld worden. Vooral het portret van Mgr. Tiso is interessant, want het schetst het beeld van een figuur en een land, met wiens geschiedenis we niet zo vertrouwd zijn.

In zekere zin kan men het werk van De Bruyne debateren noemen. Zijn manier van schrijven is er ook op afgestemd. Hij stelt vragen, lokt antwoorden van zijn lezers uit, maakt konklusies als "Zie je wel !...", "Het kon niet anders", enz... Die schrijfwijze maakt elk artikel steeds prettig om lezen. Men wordt gevangen door de argumentatie van de auteur, en door de manier waarop hij die naar voor brengt. Als we daar nog aan toevoegen dat er zeer weinig auteurs gevonden zullen worden, die evenveel weten als De Bruyne over de recente geschiedenis van Vlaanderen, van het Vlaams-nationalisme en de Vlaamse Beweging, dan kunnen we alleen maar konkluderen, zelfs als de lezer uiteindelijk niet akkoord zou gaan met de politieke vizie van de auteur, dat we bij hem veel kunnen leren.

Als we, op grond van ons historisch ezelsvel, één raad zouden mo-

gen geven aan De Bruyne : "Voegt eens wat meer voetnoten en referenties toe aan uw artikels, vooral wanneer ze als boek gebundeld worden". Dit is geen blijk van wantrouwen, maar een wens om controle te kunnen uitoefenen, wat naar mijn weten elke historicus toch zo graag doet. Als slotsom : wanneer u zich interesseert voor de geschiedenis van de tweede wereldoorlog in ons land, moet u De Kwade Jaren gelezen hebben.

Wim MEYERS

J. GERARD-LIBOIS et José GOTOVITCH, L'An 40. La Belgique occupée, Bruxelles, CRISP, 1971, 8°, 517 p. ill. (5e herziene en aangevulde oplage, 1972).

Het boek van J. Gérard-Libois, directeur van de CRISP, en van J. Gotovitch, assistent bij het Centrum, kende onmiddellijk bij zijn verschijnen op het einde van 1971 een enorme weerklank vergezeld van een uniek verkoopssukces. De aankondiging en de voorstelling van dit werk gebeurde via alle gekende kommunikatiemiddelen. Het werd goed onthaald en gerecenseerd door de pers en het ontketende in de middens en bij die mensen, die verwickeld waren bij de geschiedenis van de tweede wereldoorlog, zeer talrijke reacties, die dikwijls belangwekkend en soms passioneel waren, wat nieuwe getuigenissen en onuitgegeven inlichtingen uitlokte. "Commentaires et réactions" bij L'An 40 werd zelfs een nieuwe, afzonderlijke publicatie (1). Dit lofwaardig en origineel initiatief geeft niet alleen aan hoeveel belangstelling het werk verwekte, maar heeft tevens de verdienste aan de lezers bijkomende aanduidingen en nieuwe vaststellingen te geven, afkomstig van acteurs of getuigen van de Duitse inval en bezetting.

Op basis van een breed opgezet en grondig onderzoek, zowel in officiële Duitse archieven en Belgische privé-papieren als in talrijke gedrukte bronnen (officiële uitgaven, mémoires, vlugschriften, dagbladen) en met rechtstreekse getuigenissen van bepaalde medespelers, hebben de auteurs het ondernomen "les ressorts du comportement des individus et des groupes" te analyseren, te begrijpen en uit te leggen. De studie gaat dus over de reacties van de verschillende middens der Belgische samenleving tegenover de nieuwe situatie ontstaan door de Duitse bezetting.

Deze reacties gaan in zekere mate terug op een vroegere geeshouding, die behandeld wordt als "La Belgique neutre" in het eerste deel p. 21-87, waarin de mentaliteit en de activiteiten van enkele politieke en ideologische groepen in 1939 en in het begin van 1940 voorgesteld wordt. Bepaalde leden van die groepen speelden een rol in de kollaboratie (Rex, V.N.V., salon Didier, enz...), of vormden zoals bij de Kommunistische partij, een verzetskern. In een tweede deel, even snel geschetst als de gebeurtenissen zich voordeden, wordt "La Belgique, sous le choc de l'agression" (p. 89-122) behandeld, waarin vooral aandacht besteed wordt aan

(1) J. GERARD-LIBOIS et J. GOTOVITCH, L'An 40. La Belgique occupée. Commentaires et réactions, Bruxelles, CRISP, 1972, 4°, 55 gest. p.

het geschil tussen Leopold III en zijn ministers en de aanhouding van de verdachten in mei 1940. Het belangrijkste onderwerp van het werk, "La Belgique, occupée" wordt diepgaand behandeld in een uitvoerig derde deel (p. 123-424), waarin drie panelen aan bod komen : de bezetter, de Belgische autoriteiten, de bevolking. De bezetter had liefst dat het land zijn bestuurlijke autonomie behield, terwijl het militair gebruikt en economisch geëxploiteerd werd in zijn voordeel. Daarnaast stonden de werkelijke of morele Belgische autoriteiten, die zoveel mogelijk trachten die autonomie veilig te stellen en, zelfs ten koste van toegevingen aan de vijand het Belgisch karakter van de nationale instellingen te bewaren. Dat alles samen maakte het begrijpelijk dat in de eerste maanden van de bezetting, bepaalde socio-economische leidinggevende figuren (de "notabelen"), niet helemaal afkerig stonden van de eventuele instelling van een autoritair regime, geleid en gesteund door de elite van het land. Terzelfdertijd reikten bepaalde ideologische groepen, vooral Vlaams-nationalisten en Rexisten, de hand naar de Duitse bezetter, die van zijn kant wel bereid was hen te gebruiken, en, wat de lamingen betreft, te bevoordelen, maar er helemaal niet aan dacht hen een Nieuwe-Orderegering in België toe te vertrouwen. Vanaf de herfst van 1940, terwijl in Londen de regering in ballingschap van Pierlot de strijd aan de zijde der Engelsen voortzet, breken in het bezette België, waar de honger woedt in de winter 1940-1941, verschillende reacties van het volk (sabotages, stakingen, klandestiene publikaties, enz...) de verdooving, die de blitzoverwinning van de Duitsers had teweeggebracht op de publieke opinie. Ondertussen worden verschillende verzetsgroepen gevormd, op initiatief van enkelingen of in de schoot van politieke groepen.

De studie wordt vervolledigd met interessante bijlagen (p. 437-477). Naast nota's over enkele ideologische (Verdinaso, Phalange, Demain, enz.) of sociale groepen (Volontaires du Travail) vinden we er nog een goede studie over Une ville Wallonne en 1940, Verviers, geschreven door Jacques Wynants, een korte uiteenzetting van Adeline Waysblatt over Les Juifs en 1940.

In een duidelijke en vloeiende taal geschreven, heeft dit werk de grote verdienste de allereerste wetenschappelijke poging te zijn om een historische synthese over België tijdens WO II te brengen. De auteurs, die zich in de tijd tot het eerste bezettingsjaar hebben beperkt, konden bepaalde bijzondere onderwerpen uitdiepen : de rol van Hendrik De Man, de overtocht van de Ministers naar Londen, het lot van de vakbonden, de activiteit van de kommunisten, de invloed van de Duitse propaganda, enz... In de meerderheid der gevallen ontbreken nog steeds de monografieën die zonder twijfel bepaalde beweringen zullen nuanceren of meer inlichtingen zullen aanbrengen, zo bvb. over de kollaboratiegroepen, de houding van Leopold III en zijn omgeving, over het ontstaan van de verzetsbewegingen. Deze synthese, een pionierswerk, moet dus als voorlopig beschouwd worden op talrijke punten. Soms scheen ze ons zelfs lacunes te vertonen, zo wanneer bepaalde groepen, soms groepjes, en bepaalde bewegingen op een geprivilegieerde wijze bestudeerd worden, zonder hen in te schakelen in een volledig overzicht van de Belgische publieke opinie, waarvan alle kompo-

nenten zouden moeten onderzocht worden.

Zich bij het onderzoek van de neutraliteitspolitiek der Belgische regering beperken tot de studie van de middens der toekomstige kol-laborateurs, der kommunisten en der Waalse anti-neutralisten, en de "stil-zwijgende meerderheid ter zijde laten zoals die zich nochtans liethoren in het parlement en in de pers, getuigt van een nogal a-priori-visie op de gebeurtenissen en houdt noch met het geheel, noch met de schakeringen van de publieke opinie rekening. Zo ook valt er in de hoofdstukken gewijd aan de reacties van het volk en aan de verzetsvormen, een wanverhouding te bespeuren tussen de sociale of ideologische groepen, die niet het beeld weer-geeft van de houding van de gehele Belgische samenwerking. Toch is het boek van Gérard-Libois en Gotovitch, ondanks gebrek aan samenhang in de uit-eenzetting, ten andere dikwijls te wijten aan een gebrek aan monografieën en voorbereidende studies, schitterend geslaagd in de moeilijke onderne-ming de eruditieën van de analyse en de literaire imperatieven van de historische synthese te verzoenen. De kritische gestrengheid en de objek-tieve sereniteit van de auteurs, die de lezers van L'An 40, altijd zeer ge-sensibiliseerd door feiten uit WO II, sterk aan gevoeld hebben, geven aan het boek een onloochenbare echtheid. Omwille van het belang van het on-derwerp en van de kwaliteit van de uitvoering, en ook omwille van het uit-stekende onthaal van het publiek is L'An 40 nu reeds van belang in de Bel-gische hedendaagse geschiedschrijving.

Henri FASSBENDER

George K. TANHAM, Contribution à l'histoire de la Résistance belge 1940-1944. Bruxelles, Presses Universitaires de Bruxelles, (1971), 8°, bibl., 204 p.

In mei 1951, dus nauwelijks zes jaar na het einde van de oor-log, doctoreerde een jonge Amerikaanse navorser aan Stanford University over het Belgisch verzet. In België ging dit feit quasi onopgemerkt voor-bij. Nochtans betrof het hier zeker geen oppervlakkig overzicht, alleen ge-baseerd op de in Amerika beschikbare bronnen en gekenmerkt door de ty-pische Amerikaanse miskenning van het "kontinentale" klimaat. George K. Tanham verbleef lange tijd in België, bestudeerde de toen beschikbare bron-nen, kon genieten van introducties in die nochtans zeer diskreet genoem-de kringen en ontmoette er talrijke leidende personaliteiten, - toen nog in leven -. Daarenboven dreef zijn bezorgdheid om juiste informatie hem ertoe enkele belangrijke personen van de Amerikaanse en Britse diensten op te zoeken en te ondervragen.

Het imposante manuscript dat uit al die opzoekingen voortvloei-de werd aan verschillende Belgen gegeven (1). Men kan ook niet goed be-grijpen waarom dat werk met zoveel diskretie werd omringd. Maar wat dan

(1) 1 exemplaar bevond zich o.a. in de archieven van de U.N.P.C.

nog meer verwondering wekt is het feit dat een Belgische universitaire uitgeverij twintig jaar later en zonder herwerking (1), een werk op de markt brengt, dat onbetwistbaar grote diensten had kunnen bewijzen toen het opgesteld werd, maar dat nu voorbijgestreefd is, onder andere door de werken van iemand, die bijdroeg tot het uitgeven van deze studie !

Om verschillende redenen moet men deze wijze van uitgeven betreuren. Vooreerst omdat de studie van Tanham de geschiedenis van het verzet behandelde met een optiek, die in quasi alle tot dusver in België gepubliceerde werken ontbrak : de optiek om de inhoud van het verzet te benaderen. Voor het verzet beschikken wij slechts over morfologische beschrijvingen (de bewegingen, hun structuren, hun activiteiten, hun helden). De krachtlijnen, die doorheen het verzet liepen, die het verzet nuanceerden en ook soms verdeelden, werden zelden opgezocht door Belgische auteurs, omdat een passionele sfeer nog zwaar op hen doorweegt. De Amerikaanse navorser kon het zich veroorloven en zo komt het dat wij beschikken over nieuwe en unieke hoofdstukken, zelfs al zijn ze twintig jaar geleden geschreven. Wij denken hier vooral aan hoofdstukken over de ideeën en de gezichtspunten voor de na-oorlog, over de klandestiene pers, over de verhoudingen tussen de verzetsgroepen, over de betrekkingen tussen Londen en het bezette land. Daarin ontdekt men de wil tot analyse en verklaring, zoals men die vindt in de werken van Henri Michel, maar die ontbreekt in België. De kloof tussen intentie en resultaat is echter, helaas, groot. Zonder enige twijfel kunnen wij dat wijten aan de twintig jaren, die het manuscript goed weggeborgen doorsliep. Bij de lektuur treft men vaak een zeer pertinente basisopmerking aan, maar dan botst men weer, tijdens de bewijsvoering op onjuiste feiten en details.

Daarom wil deze lektuurnota geen beknopte inhoud van het werk geven - de integrale lektuur ervan kunnen we ten zeerste aanbevelen - maar alleen de lektuur ervan vergemakkelijken door die verbeteringen, die de huidige kennis over de geschiedenis van het verzet meebrengen. Op het einde van deze nota brengen wij verbeteringen aan in cijfers, data en andere zakelijke fouten, ten andere nogal talrijk, om nu vooreerst de essentie te behandelen. We zullen het schema van de auteur volgen, en dan die passages aanhalen, waarmee we niet akkoord gaan. We verontschuldigen ons bij voorbaat voor het onsamenvangende karakter van deze notities en opmerkingen.

In de inleiding van zijn werk beschrijft de auteur snel het algemeenklimaat in België voor en tijdens de oorlog. Van het Verdinaso maakt hij een kollaboratiegroep, terwijl die organisatie tijdens de oorlog verdween en de leiders ervan verschillende, tegengestelde wegen volgden (p.16). Bij zijn beschrijving van de reactie van de publieke opinie in het begin van de oorlog (p.19-20) overdrijft de auteur schromelijk het belang van de oppositie tegen de koning en maakt hij verschillende flaters tegen de chronologie.

(1) De bibliografie werd "bijgewerkt" tot de grensdatum 1966 !

Spreeken over "patriotten", die het de Koning verwijten in België gebleven te zijn, vóór de rede van Pierlot op 28 mei, is een even grote onwaarheid als het huwelijk van de Koning te plaatsen vóór het onderhoud van Berchtesgaden. En zeggen dat "de" socialisten sinds lang niet meer akkoord waren met de Koning, is nogal vlug vergeten wie P.H. Spaak en Hendrik de Man waren !

In een inleidend hoofdstuk over het verzet, dat op een zeer oordeelkundige manier een onderscheid op intern gebied tussen de verschillende stromingen tracht te maken, werd de auteur het slachtoffer van zijn 1950-er bibliografie voor de beschrijving van de verschillende bewegingen. Gevolg : een tot het uiterste doorgedreven schematisering en een tendens tot verheerlijking, die tot uiting komt door de lichtzinnigheid waarmee met nullen wordt omgegaan in de cijfers van de effectieven. Graag leerden we het "Front de l'Intérieur", van kommunistische obediëntie en opgericht in 1941 kennen (p.38), terwijl we daarnaast moeten vaststellen dat de auteur blijkbaar niets afweet van de rol die de Kommunistische partij heeft gespeeld bij de oprichting van de Gewapende Partisanen, van het Onafhankelijkheidsfront, van het "Front Wallon". De auteur bedeeft de "Comités de Lutte Syndicale" met de organisatie van vaderlandslievende manifestaties, terwijl de naam alleen reeds voldoende hun objectieven aantoonst (p.40). Op het ogenblik weet men dat de oprichting van de BNB niet zo makkelijk te rekonstrueren is als de auteur het aannam. We kunnen ook niet geloven, dat alles de BNB en het OF scheidde, zoals de auteur beweert. Integendeel, gezien hun finaliteit en de aard van hun activiteiten, zijn het wellicht de dichtst bij elkaar staande groepen in het Belgisch verzet. Hun zeer lange samenwerking is er het bewijs van en we zouden er geen eed durven op doen dat het klimaat van de koude oorlog, periode waarin onze auteur verschillende getuigen ondervroeg, hun verklaringen niet heeft beïnvloed. Enkel onder hen hebben ons, wanneer wij ze enkele jaren later konden ontmoeten, op een heel andere toon gesproken.

Graag stippen wij, wat betreft het hoofdstuk over de ontsnapingsketens, aan dat de auteur goed geïnspireerd was, toen hij de piloten, die van die ketens konden gebruik maken, aan het woord liet. Dat geeft aan het hoofdstuk een zeer oorspronkelijk karakter. Over de inlichtingsdiensten valt weinig te zeggen : de recent gepubliceerde werken geven over de feiten zelf talrijke aanvullingen. Maar terecht dient onderlijnd te worden dat de auteur ernaar trachtte te beschrijven welk gebruik men wou maken van die inlichtingen en die eigenlijk normale bezorgdheid is slechts zelden aanwezig in de gekende teksten.

Het hoofdstuk gewijd aan de klandestiene pers is tegelijk het slechtste en het beste. Het beste, want de auteur is tot een zeer oordeelkundige inhoudsanalyse gekomen, die aanleiding geeft tot zeer pertinente opmerkingen, o.a. de vergelijking BBC-klandestiene pers. Tevens het slechtste, want de tekst krioelt van materiële onjuistheden. De auteur baseerde zich eveneens exclusief op de klandestiene pers om de ideeën over "wat na de oorlog?" van het verzet te bestuderen. Hij veronachtzaamt al-

dus de talrijke teksten, die klandestien verspreid werden, waarin die problemen veel diepgaander behandeld werden dan in de klandestiene pers, die immers voor alles wou inlichten en de onmiddellijke strijd verheerlijken. Maar vooral bij de beoordeling van de Belgische politieke krachten begaat de auteur fundamentele fouten. Vooreerst schrijft hij aan de kommunisten denkbeelden toe, waarvoor men tevergeefs een referentie zoekt (p. 137), omdat hij het basispostulaat, waarop hun standpunt in de klandestiniteit gegrondvest was, niet vermeld : nl. de vastberaden weigering aan elke discussie over de toekomst deel te nemen, die de verzetsstrijders van de onmiddellijke actie zou afleiden. Wanneer de auteur een algemeen overzicht van standpunten en programma's naar voor brengt, vergeet hij dat die standpunten en programma's evolueerden tijdens de oorlog. La Voix des Belges van 1941 gebruiken om het konservatieve standpunt te bepalen vervalst moedwillig de verdeling van de politieke krachten in ons land. Nog een ander voorbeeld : hij bepaalt de syndikale standpunten op grond van het trotskystische orgaan Le Réveil des Mineurs.

We bevinden ons hier voor een zeer intelligent werk, dat over het Verzet pertinente vragen stelt, die zelden bestudeerd werden. Maar het gebrek aan kennis van de Belgische werkelijkheid bracht de auteur ertoe in een op zichzelf exact schema feiten in te schakelen, die helemaal niet juist zijn. Die irriterende onjuistheden vervormen het objekt van de analyse zodanig dat wij dit werk zouden voorstellen als een schema van overwegingen, als een werkplan dat nuttig te volgen zou zijn, op basis van een juiste informatie.

Hier volgen tenslotte enkele materiële onjuistheden. C. de Sausmarez had de leiding van de PWE, niet alleen voor Nederland, maar voor het geheel der "low countries", waarbij België inbegrepen is. De U.L.B. werd in 1941 gesloten en niet in 1942 (p. 42) - verbazende drukfout voor de Presses Universitaires de Bruxelles - ; De Guide du militant is een kommunistisch orgaan en geen socialistische brochure (p. 29) ; de eerstenationale bevelhebber van de Gewapende Partisanen was Joseph Lemans en niet Raoul Baligand (p. 29) ; W. J. Ganshof van der Meersch was sinds maart 1940 auditeur-generaal (p. 47) ; Le Travail werd door Hendrik de Man opgericht en niet door de Duitsers, of anders op dezelfde wijze als alle gecensureerde dagbladen (p. 106) ; de teksten onder gecamoufleerde omslag kwamen uit Londen en niet uit het bezette land (p. 107) ; minstens 11 Libre Belgique's kent men, geen 5 (p. 107) ; met verwondering leren we dat de Association des Journalistes belges een franstalige en een duitstalige sekte had (p. 106) ; geen enkele klandestiene organisatie beschikte over een dagblad (p. 109) en het OF had reeds eigen bladen voor Front ; La Voix du Peuple was het orgaan van de K.P. in 1940 en niet van de B.N.B. in 1943 (p. 110) vermoedelijk betreft het hier La Voix des Patriotes ; op p. 111 vermeldt de auteur een kommunistische Voix du Peuple, maar plaatst die in juli 1940, terwijl het blad alleen in mei 1940 verscheen, met vijf nummers en niet met drie ; Le Drapeau Rouge gaf 73 en niet 63 nummers uit, en de Rode Vaan werd er slechts een vertaling van vanaf juli 1943 (id.) ; wat de resultaten van de verkiezingen van 1946 betreft, de socialisten haal-

den 31 % der stemmen en de K.P. 12 %, en niet 40 en 5 zoals op p. 131 vermeld wordt ; de regering Pierlot kwam te Brussel terug op 8 en niet op 16 september (p. 186).

J. GOTOVITCH

*

*

*

G I F T E N

Regelmatig wordt de lijst gepubliceerd van giften en schenkingen aan het Centrum (Zie tevens onder de rubriek Werkzaamheden van het Centrum B. Archieven, Bibliotheek, Verzamelingen). Wij willen er nogmaals onze erkentelijkheid betuigen aan allen, die een gift stuurden.

Vierde lijst, afgesloten op 16 oktober 1972.

Een gift van het Algemeen Auditoraat bij het Krijgshof

Dank zij de voorkomendheid van Prof. Gilissen, Algemeen Auditeur, heeft het Centrum kunnen genieten van een uitzonderlijke verrijking van zijn documentatie. De Inventaris van de gecensureerde pers van Els De Bens had reeds aangetoond dat de essentiële verzamelingen dagbladen en tijdschriften, die tijdens de bezetting gepubliceerd werden, zich op het Algemeen Auditoraat bevonden. Twee drietonners waren er nodig om deze verzamelingen naar het Centrum over te brengen. 170 titels voegen zich aldus bij de reeds in het Centrum bestaande verzamelingen. Naast de grote dagbladen van tijdens de bezetting, bevatte die gift ook talrijke persorganen van diverse kollaboratiegroeperingen - sommige ervan zeer zeldzaam - oa. dagbladen in Duitsland verschenen, en professionele en kulturele tijdschriften.

Dat was niet alles : het Algemeen Auditoraat gaf aan het Centrum eveneens een zestigtal dozen foto's van tijdens de bezetting. Zij ma-

ken het interessantste deel uit van het fonds, dat reeds in ons bezit was. Deze twee reeksen documenten worden geklasseerd. Inventarissen ervan zullen spoedig gepubliceerd worden in de Mededelingen. Daarenboven werden ook nog bepaalde archieven geschonken : copieën van Duitse rapporten, inlichtingen van het bezette België naar Londen overgebracht, archieven van de Boerenwacht.

Het belang van deze aanwinsten zal nog beter blijken, wanneer de instrumenten om de consultatie te vergemakkelijken zullen klaar zijn. Maar nu reeds kan de lezer de uitzonderlijke waarde van deze schenking beoordelen. We houden eraan nogmaals het Algemeen Auditoraat te danken voor het begrip, dat het aan de dag legde voor onze taak.

Een gift van het Istituto nazionale per la storia del movimento di liberazione in Italia

Het Istituto nazionale per la storia del movimento di liberazione in Italia, waarvan de zetel zich te Milaan bevindt, leidt en coördineert sinds 1949, onder het voorzitterschap van Ferruccio Parri, senator voor het leven, de opzoekingen betreffende het Italiaans verzet en, meer algemeen, betreffende de hedendaagse geschiedenis van Italië van 1922 tot 1945. Sinds 1949 publiceert het Istituto een belangwekkend tijdschrift Il Movimento di Liberazione in Italia, dat reeds meer dan 100 afleveringen verzorgde.

Dit instituut heeft aan het Centrum een belangrijke reeks van haar publicaties geschonken :

- Il Movimento di Liberazione in Italia. Indice delle annate 1949-1965.
- LEGNANI, Massimo : Politica e amministrazione nelle repubbliche partigiane.
- CATALANO, Franco : L'economia italiana di guerra, 1935-1943.
- COLLOTTI, Enzo, SALA, Teodoro et VACCARINO, Giorgio : L'Italia nell' Europa danubiana durante la seconda guerra mondiale.
- L'Italia dei quarantacinque giorni. 25 luglio - 8 settembre 1943.
- PANSA, Giampaolo : L'esercito di Salò.

Tevens schonk het ons nog werken van andere uitgevers :

- COLLOTTI, Enzo : L'occupazione nazista in Europa (Roma, Editori Riuniti).
- Aspetti sociali ed economici della resistenza in Europa (Milano-Varese, Istituto editoriale cisalpino).
- La résistance italienne.

- COLLOTTI, Enzo: L'amministrazione tedesca dell'Italia occupata, 1943-1945 (Milano, Lerici Editori).

Het Centrum wil hier nogmaals het Istituto danken voor de welgekomen medewerking bij het vermeerderen van de fondsen van onze bibliotheek.

A. BOEKEN, TIJDSCHRIFTEN, BROCHURES (1)

- ANONIEM : twee brochures : "le Service Secret Socrate" en "L'activité des intercommunales de gaz et d'électricité sous l'occupation".
- ANONIEM : grote schenking boeken : Mordacq (H) : La défense nationale en danger; Worm-Müller (J) : La Norvège sous le joug allemand; Vanzype (G) : Le prologue du drame. Reportages; Couillard (H) : Le danger allemand; Soltikow (M) : Remagen, le pont de la décision; Barbey (F) : La Belgique d'Albert I et de Léopold III; Fabricius : Les responsabilités de la guerre de 1939; Bryant (A) : The Turn of the Tide (1939-1943); Willems (R) : Vu et vécu; Saint-Yves : La campagne des 18 jours et la reddition de l'armée belge; Montigny (J) : Toute la vérité sur un mois dramatique de notre histoire; Kammerer (A) : La vérité sur l'armistice; D'Harcourt (R) : L'Allemagne d'Adenauer; De Monkévit (N) : La décomposition de l'armée russe; Capitaine X... : Les obstacles dans la guerre moderne; Reibel (C) : Pourquoi et comment fut décidée la demande d'armistice; Le livre jaune français. Documents diplomatiques 1938-1939; Remy : Le livre du courage et de la peur; Nothomb (P) : Le Roi Albert; Paleologue (M) : Un prélude à l'invasion de la Belgique. Le Plan Schlieffen 1904; A qui la victoire ? Un an de guerre en Espagne; Churchill (W) : Anvers. Histoire du siège et de la chute de la place. Vertaling van een studie verschenen in "Sunday Pictorial" van 14 en 26 november 1916; D'Ydewalle (Ch) : Hommes et aspects de la IIème guerre mondiale; Belgique. La relation officielle des événements de 1939-1940; Le 2ème guide en campagne. 1940; Ludendorff (E) : Conduite de la guerre et politique.

(1) Het teken*, dat de titel voorafgaat, duidt aan dat schenker en auteur eenzelfde persoon zijn.

- ARTIGES, M. (Brussel) : Delaet : Dernières escadrilles 40; Meulenyzer : Du canal Albert au Stalag.
- ASSOCIATION DE DROIT INTERNATIONAL ET DE RELATIONS INTERNATIONALES (Bucarest) : Stutthof. Guide informateur; Rutkiewicz (M) : Parachutée en Pologne (roman).
- BANQUE NATIONALE DE BELGIQUE (Brussel) : Rapports annuels, 1936-1939.
- BARTEL, H., Prof. Dr. (Berlijn) : Auf antisowjetischem Kriegskurs; Fall Barbarossa.
- BENEDICKT, M. (Brussel) : "Die Kunst im deutschen Reich", geïllustreerd maandblad, jaargang 1941 : 5 nummers; jaargang 1942 : 6 nummers; jaargang 1943 : 1 nummer.
- BERGHMANS, A. (Brussel) : Verschillende nummers van "Signal" (1942 en 1943) en "Tempo".
- BRILLON-MOREAU, L. (Froyennes) : 80 exemplaren van diverse Belgische en franse kranten : losse nummers van "Le Trait d'Union" (1944); "L'Echo de Nancy" (1944); "L'Echo de la France" (1944); "Journal de Roubaix" (1938); "Grand Echo du Nord de la France" (1944); "Nord Eclair" (1945); "Der Adler" (éd. française, 1943); "Terre et nation" (1943, fragment, landbouwersblad); "Le Face à Main" (s.d. omstreeks 10 april 1945). De kranten "Mons-Tournai", jaarg. 1942 (5 nummers); "Journal de Tournai", jaarg. 1942 (4 nummers); jaarg. 1943 (42 nummers); jaarg. 1944 (17 nummers). Een geparachuteerd Duits vlugschrift.
- BRUNFAUT, F. (Meise) : Collectie van "La Lutte socialiste", januari-februari 1940.
- CHARLES, J.L., Prof. (Brussel) : "L'Occident", van 27 juli 1947 tot 9 november 1947.
- CATTRYSE, R. (Hamme) : "Mardijck", maandblad van de "K.A.J." (juni, augustus, oktober, december 1945); "Bevrijding !" (6 nummers); "Jeugd" (8 nummers); "K.A.J.-leiding" (13 nummers); "Kajotters in de vuurlijn !" : "Zondagsvriend" (augustus 1945); "Voor Outer en Heerd"; "K.A.J.-Nieuwe Jeugd"; (mei 1937); "De Jonge Werkman" (oktober 1931); "Hier de internationale K.A.J. !"; "De Kajottersbeweging tijdens de bezetting"; "Ploegleider van het beslissende Kajottersjaar 1943"; "Jong K.A.J.-leiding" (1940-1941); 11 brochures betreffende kongressen en studiedagen van de K.A.J.
- CLEEREMANS, J. (Brussel) : "De Veteraan" - "Le Vétérán" (19 nummers).
- CLERENS, J. (Vilvoorde) : "Volk en Staat", nummer van 24 juni 1941.
- CORNET, H. (Flémalle-Grande) : Maurois (A) : Tragédie en France; Dekobra (M) : Sept ans chez les hommes libres; Bois (E-J) : Le Malheur de la France; Morize (A) : France Eté 1940; Maine (R) : Face à Face; Maritain (J) : A travers le désastre; Torrès (H) : La France Trahie; van der Meersch (M) : Quand les sirènes se taisent; de Saint Jean (R) : Démocratie, beurre et canons; Miller (D) : Pas d'affaires avec Hitler; Barrès (Ph) : Charles de Gaulle; Tous sur le Front 1940-1941; L'invasion allemande en Pologne; Discours et messages du Général de Gaulle, 2ème Série; De Gaulle.
- DE MEESTER, R. (Berchem-Antwerpen) : Tijdschrift "KAJ", september 1937 tot 1940.
- DE PINCHART, H. (Brussel) : Persknipsels.

- DE RIDDER, E. (Antwerpen) : Losse nummers van "Der Stürmer", "Vorst en Volk-Weekblad voor nationale en kultureele herleving", "De Gazet", "De Dag", (1944-1945).
- DE VOS, J. (Gent) : *Mei 1940 ten zuiden van Gent.
- DILLEN, C. (Kessel) : "De boodschap van Fatima" (brochure verspreid onder Kajotters in Duitsland); "Mardijck. Maandblad van de Kajotters" (september 1945); "Zwervers" (einde 1944).
- DUNIN-WASOWICZ, K. Prof. (Warschau) : Contribution à l'histoire du KL - Auschwitz I; Kz Auschwitz : Mémoires de Perry Broad SS au camp de concentration d'Auschwitz; Bartoszewski (W) : Le sang versé nous unit; Berenstein (T) et Rutkowski (A) : Aide aux Juifs en Pologne 1939-1945; La Pologne, Lieux de lutte et de martyre (Guide : Deuxième guerre mondiale 1939-1945); Zaluski (Z) : Les Polonais sur les fronts de la deuxième guerre mondiale; Au-delà de l'endurance humaine (souvenirs des victimes de Ravensbrück); Crimes de guerre en Pologne H. Reinefarth.
- EDITIONS RENCONTRE : Lord (W) : Pearl Harbour; Leckie (R) : Les "Marines" dans la guerre du Pacifique (2 vol.)
- EYNS (Brussel) : Divisions-Abzeichen der Waffen-SS.
- FABRIQUE NATIONALE D'ARMES DE GUERRE (Herstal) : Steingens : Lohn- und Arbeitsbedingungen sowie sozialversicherung für zivile Arbeitskräfte bei deutschen Dienststellen und Betrieben in Belgien und Nordfrankreich.
- FASSBENDER, H. (Brussel) : Annuario Pontificio per l'anno 1930; per l'anno 1939.
- GALLANT, J. (Ledeberg) : België. Een officieel overzicht van de gebeurtenissen (1939-1940).
- GANSHOF van der MEERSCH (Brussel) : *"Enkele juridische aspecten van de actie der regering tijdens de oorlog 1940-1944" (overdruk van het Liber Amicorum August De Schrijver, Minister van Staat); *"Réflexions sur la répression des crimes contre la sûreté extérieure de l'Etat belge; *"Verslag over de bedrijvigheid van het Hoog-Commissariaat voor 's Rijks Veiligheid" - 29/7/43 - 1/11/45.
- GEERAERTS, P. (Brussel) : Vers l'Avenir (Londen) : 19/2/1942; Onafhankelijk België, jaarg. 1940-1943 compleet, uitgezonderd het nummer 1 van 1940; de nummers 18, 20, 23, 34, 44 en 45 van 1941 en de nummers 49 - 51 van 1943.
- GHYSENS (Aalst) : 2 nummers van "De SS man"; 16 nummers van "Signaal".
- GILLET, R. (Luik) : *2 exemplaren van "Chroniques de la Résistance du Front de l'Indépendance (n° 1, september 1972); Historique de l'activité du 2ème Régiment des Milices Patriotiques; Historique de l'activité du 4ème Régiment des Milices Patriotiques - secteur Liège ville.
- HAAG, H. Prof. (Brussel) : Brochures : Chants et prières pour les captifs; Leurs Enfants; Leur Amour; Fidélité; Fierté et Confiance; leur Vie; Ils Reviendront; Prière dialoguée pour les prisonniers; Le Sens de la Souffrance; Aux Femmes et aux Mères de tous nos prisonniers; Folliet (J) : Pour comprendre les prisonniers; Dans les camps on prie ...; Vade-Mecum du Sinistré; Vers de nouvelles Chrétientés; L'Armée Secrète, ses origines, sa mission; Armée Secrète - groupe d'Orchimont; Bilan des faits de guerre - diocèse de Namur; Compté rendu de la réu-

- nion sacerdotale tenue le 23 septembre 1942 au secrétariat général de de l'Action Catholique des Hommes; Rapport du Fonds National de Secours aux Sinistrés de Bruxelles (1945); Rapport de la première année d'activité (mai 1940 - juin 1941) de l'Aide pour la Reconstitution des Foyers éprouvés par la Guerre. Diverse nummers van tijdschriften : L'Ami des Scouts (1944); l'Avenir du Luxembourg (1945); Arc-en-Ciel, hebdomadaire édité par le Centre d'Accueil (1940); La Cité Nouvelle (1944); Coeurs Belges (1944); La Croix de Charleroi (1944); La Croix de Sainte-Alice (1946); Front, l'hebdomadaire belge de la Résistance (1945); Jeunesse Ouvrière, organe de la JOC (1944); Jeunesse et Vie, organe de la JICF (1945); Jeunesse Rurale (1945); La Dernière Heure (1945); La Libre Belgique (1944-1946); La Nation Belge (1944); Libération, édition spéciale de la Jeunesse ouvrière; Le Quotidien (1945); Het Ros Beiaard (1945); Septembre, organe du redressement national (1945); Solidarité (1944); Témoignage Chrétien (1945); La Voix des Belges (1945); De Weekpost voor Ieper-Poperinge (1945); Feuilles Familiales; Bulletin des Dirigeants - Aumônerie des Prisonniers de Guerre et de leurs Familles (1943). Talrijke persknipsels.
- HALIN, H. (Brussel) : Le courrier du service Hotton, octobre 1948, nr 1.
 - HERTOGEN, R. (Hasselt) : Kajottersweerstand in Duitsland, 1943-1945; Tonga : Verhalen en novellen van weggevoerde jonge arbeiders; Mardijck, maandblad van de Kajotters, augustus 1945.
 - HOOGSTRATENS OUDHEIDKUNDIGE KRING (Hoogstraten) : Lauwerys (J) : Hoogstratens oorlogsdagboek (1940-1945).
 - HOREMANS, J.M. (Brussel) : 2 zakken persknipsels.
 - INSTITUTUL DE STUDII ISTORICE ȘI SOCIAL-POLITICE DE PE LINGA C.C. AL P.C.R. (Boekarest) : Din lupta antifascista pentru independentta și suveranitatea României; 1945 Mai 1970. Comunicările prezentate la sesiunea științifică consacrată aniversarii a 25 de ani de la victoria asupra fascismului; Voluntari români în Spania. 1936-1939; Les Roumains dans la Résistance française; Ceaușescu (N) : La Roumanie sur la Voie du parachèvement de l'édification socialiste, 4 vol.
 - JULIN, Mevr. (Luik) : Voncken (M) Chanoine : L'Eucharistie et nos fusillés, Genval, 1963; Nationale hulde over de Weerstand (Het Leger - De Natie, 1955, n° 4); Liège se souvient ... (septembre 1964).
 - KOMMUNISTISCHE PARTIJ VAN BELGIË (Brussel) : "De Klandestiene Rode Vaan".
 - LECOMTE, M. (Godarville) : *Je suis un évadé des bagnes nazis.
 - LENAERTS, J. (Antwerpen) : * 20 jaar later : terugblik op een repressie.
 - MERGET, R. (Brussel) : Twee nummers van de "Revue Nouvelle", 1944.
 - MESSIAEN, R. (Brussel) : *De politicus Herman Vos als lid van de Frontpartij (Licentieoverhandeling RUG, 1968-1969).
 - MICHEZ, E. : Bulletin de la Chambre de Commerce Belge au Portugal. (Numéro spécial consacré à l'action des Belges résidant au Portugal pendant la guerre 1940-1945).
 - NATIONALE BANK VAN BELGIË (Brussel) : Verslagen, 1936-1947.
 - PAPELEUX (Angleur) : "La Vie Wallonne", nummers 42 en 45 (1971).
 - RAHIER, F., Mevr. (Antwerpen) : Rahier (F) : Adieu aux Vivants (1946).
 - RATHE, J. (Brussel) : *Bijdragen tot de geschiedenis van de Eenheids- en

- Volksfrontbeweging in België (1934 - 1937), licentieverhandeling V.U.B.;
 Testibus (A) : Het Parlement in den Storm.
- ROGISSART, J. (Brussel) : Mémoires de guerre de F. Simon, verschenen in "Wallonie Libre".
 - SCHIPPERS, C. (Brussel) : "Onze Ontmijners" (uitgegeven door de verbroedering der ontmiijners van België); Alzin (J) : Mon Curé chez les nazis; Van Dal (J) : Mijn vaderland is dood; Fonsny (L) : Le Chemin des errants; Kamerad im Westen. Ein Bericht in 221 Bildern (1914-1918).
 - SEGERS, L. : *Het VNV tegenover de internationale vraagstukken (licentieverhandeling R.U.G., 1968-69).
 - SOMERHAUSEN, L. (Brussel) : Les Crimes de guerre commis sous l'occupation de la Belgique. Le camps de tortures de Breendonk; Een getuige, Het Fort van Breendonk; Un témoin, le Fort de Breendonk; Journées internationales d'Etude sur la législation et les droits des résistants; Verslag betreffende de inrichting van het kamp van Mauthausen; les bourreaux SS et leurs victimes.
 - TAILDEMAN, Broeder Cyriel (Essen) : Vorsselmans (J) : Kalmthout in de branding 1940-1945. Huijbergen in oorlogstijd. 1940-1944; Schuyten (M.C) en Peeters (J) : Oorlogsdagboek, 1940-1944; Fischer (F) : De hel van Breendonck; Verhaegen (K) : Ik was een bandiet; Biografische gegevens over 115 tijdens de oorlog overleden verzetslui.
 - UNIVERSITE LIBRE DE BRUXELLES - ARCHIVES (Brussel) : een brochure van de Société Générale : les Clearings.
 - UNIVERSITAIRE FAKULTEITEN SINT-IGNATIUS (Antwerpen) : Prinz zu Löwenstein (H) : Was war die deutsche Widerstandsbewegung; Lousse (E) : De Leuvense universiteit tijdens de tweede wereldoorlog; Dokumente des Unrechts; Surviranta (Br) : Finland's War Indemnity; Saint-Yves : La campagne des 18 jours et la Reddition de l'Armée belge; Le Livre Jaune français. Documents diplomatiques 1938-1939; " l'Heure d'espoir "; Toen ... 1940-1945; In Memoriam 1939-1945. Compagnie Maritime Belge; Tatsachen zum Problem der deutschen Vertriebenen und Flüchtlinge; Quelques faits relatifs au problème des expulsés et réfugiés allemands.
 - van der ELST, E. Baron (Brussel) : Brochure : Theunis (G) : A tribute to America, New York 1945.
 - VERCAUTEREN, D. (Brussel) : Verslag voorgelegd door het Sekretariaat van de Koning over de gebeurtenissen voorgevallen sedert de bevrijding van de koning (mei 1945 - oktober 1949); Joset (C) : Panorama de la résistance belge et la Geste du Mouvement National Belge; Liebrecht (H) : l'Université de Bruxelles et la guerre; Cornil (F) : Détresse et espérance. Les responsabilités du commandement de l'armée et du gouvernement dans la tragédie de mai 1940; Rossi (A) : Physiologie du parti communiste français; Rauschnig (H) : Hitler m'a dit; Labin (S) : Vie ou mort du monde libre; Rede uitgesproken in de Senaat door de H. M. Olyff - Zitting van 16 mei 1945 (Schorsing van het dagblad "Le Gaulois"); 10 nummers van "De Torrewachter"; Habaru (O) : Les Triangles rouges; Ouwerx : Les Précurseurs du Communisme (1940).
 - VERWILGHEN, ere-Majoor (Brussel) : *La mobilisation et la guerre de 1940. Les troupes de renfort et d'instruction de l'Armée belge. Le 52ème Régiment de ligne.

- VORSSELMANS, J. (Kalmthout) : *Het redemptoristenklooster te Essen tijdens de oorlogsgebeurtenissen 1939 - 1945, in Calmpthoutania, 1952-53, nr. 2, nr. 3; * Tien jaar geleden : de verwoesting van de Schankerwijk te Essen, in Calmpthoutania, 1954-55, nr. 1; *Herinneringen uit de oorlogsperiode van 4 september tot 29 oktober 1944, in Calmpthoutania, 1960-61, nr. 1; Havermans (R) : Militaire werken in Polder en Kempen benoorden Antwerpen, in Calmpthoutania 1971, nr. 1-2.
- VRIENDENKRING VAN BUCHENWALD (Brussel) : Een abonnement op hun driemaandelijks informatieblad.
- WEILL (Brussel) : Les avis, proclamations et nouvelles de guerre allemands affichés à Bruxelles pendant l'occupation du 20 août au 31 décembre 1914; Militärgeographische Angaben über England - Südküste.
- WILLENS, M. (Brussel) : "Message. Belgian Review" - februari 1946; La Revue coloniale belge - februari 1947; Artikel van H. Fayat, Civil Affairs.
- WYNANTS, J. (Verviers) : Braun (Th) : Passion en Ardenne; Male (R) : Geoffrey Household; Sher (J) : Keep'em marching, Giuseppe; Wilcox Putnam (N) : Blow, Gabrielle, Blow; Sears (P.B.) : Deserts on the march; James (M.R.) : Selected ghost stories; The pocket book of modern american short stories; Haycox (E) : Deep west; Spearman (F) : Selwood of sleepy cat.

B. ARCHIEVEN, DOCUMENTEN

- ANONIEM : Meldeblatt der Fahndungszentrale Frankreich und Belgien nrs 48 tot 120 (juni 1941 tot november 1942).
- ANONIEM : 1 affiche KK Aarlen, 7 juli 1944; 4 klandestiene bladen; 4 geparachteerde vlugschriften.
- ANONIEM : 2 militaire Duitse kaarten; 1 propaganda affiche van de NSDAP (1942); 1 directive van Rex Luik (augustus 1944).
- BERTHOLT (Brussel) : 1 bundel klandestiene bladen.
- BOLLE, Mevr. : 3 documenten over de vlucht van krijgsgevangenen uit Duitse kampen.
- BOURDON, Y. (Bergen) : 8 fotos over de intrede van de geallieerden te Bergen; 11 fotos over de september dagen van 1944 in de omgeving van Antwerpen.
- BRUGSCH HANDELSBLAD : 3 fotos van Knokke gedurende de tweede wereldoorlog.
- BRUNFAUT, F. : Sluikpers : La Renaissance socialiste, nr. 12.
- CATTRYSSE, R. (Hamme) : 1 affiche van de Kreiskommandantur te Sint-Niklaas; 1 lijst van geëmigreerde Kajotters; 1 grafiek "Ledenbeweging te Hamme"; Brieven van Kajotters soldaten van de Brigade Piron en van het Belgisch leger in Duitsland; Herderlijk schrijven van Mgr. Van Roey van 15 maart

- 1943 (gestencild); Brochures, konvokaties voor vergaderingen; Lijst van de inwoners van Hamme, die verplicht tewerkgesteld waren in Duitsland (straat per straat); Brochures met de processenverbaal van de studiekringen (1940-41 en 1946-47); een tiental gestencilde konvokaties, programma's betreffende vergaderingen van de Kajotterstudiekringen.
- CHANTEUX de MARNEFFE (Beyne-Heusay) : 5 nummers van het sluikblad "Bric à Brac".
 - CHARLES, J.L., Prof. : 1 dossier "Organisation TODT"; 1 dossier "Armée Belge des Partisans - Corps 021"; 4 klandestiene vlugschriften, 1 dossier met documenten over de A.J.B.; 1 dossier over verzetsman Nandy Genotte; 1 sluikblad; 1 vlugschrift.
 - COUDERE, R. (Mortsel) : 2 SS-affiches, 41 pamfletten en brochures tijdens de bezetting uitgegeven.
 - DE RIDDER, E. (Antwerpen) : 1 programma van het "Kongres van de N.K.B." te Antwerpen op 9 en 10 juni 1945.
 - DEROISIN, S. (Brussel) : Prescobel telegrammen, Bordeaux 16-18 juni 40.
 - DE SCHAMPHELEIRE, H. (Antwerpen) : Fotocopie van een kopie van de brief van Plisnier aan Reeder (10/XII/1940).
 - DE SCHEPPER, G. (Erembodegem) : 5 Brieven over de actie van de KAJ in Duitsland; 1 foto van Annaberg; 1 gedenkpenning van de H. Hartliga van de KAJ in Saksen; Vrijlating van Krijgsgevangene G. De Schepper (7 juni 1940); Sluikblad "België Vrij" (juni 1942); 1 tract : "Vlamingen, het bolsjevisme bedreigt de Europese cultuur ...".
 - DESEINS, A. (St.-Kruis, Brugge) : Richtlijnen voor een briefwisseling over de klandestiene aktie van de KAJ in Duitsland.
 - DEVEEN, L. DE PAUW-DEVEEN, L., (Brussel) : 1 kollektie van 46 klandestiene bladen, vlugschriften, verzameld door wijlen Emmanuel Deveen.
 - DE VOSTER-JOOSTENS, J.B., Mevr. (Luik) : Dokumenten over de verzetsactiviteit van J.B. De Voster.
 - DIEUDONNE, Mevr. (Brussel) : 3 kopieën van brieven van gefusilleerden, 1 omslag brieven van gefusilleerden, 3 dokumenten met biografische gegevens over gefusilleerden, met datum van executie, 1 omslag met fotos van gefusilleerden, 5 dokumenten met biografische en familiale gegevens over gefusilleerden, met executiedatum en plaats.
 - DILLEN, C. (Kessel) : 3 brieven van KAJ - Kessel aan C. Dillen in Duitsland (1944); Brief van J. Van Aesleyn aan C. Dillen in Frankrijk (1943); Instrukties aan de "Kajotters" gezonden in Duitsland; Gestencilde brief aan de "Kajotters" in Duitsland; "Handleiding voor de afdelingen" (in Duitsland mei 1944).
 - FAVEUR, Juffrouw (Verviers) : Komplete verzameling van het sluikblad "Pourquoi pas nous"; 13 nummers van "Bec et Ongles".
 - GULICKX, M. (Brasschaat) : Dokumenten over de aktie van de KAJ en de tewerkstelling in Duitsland; Vlugschriften en persknipsels.
 - HAAG, H., Prof. (Brussel) : Persoonlijke notas voor de voorbereiding van zijn "Rien ne vaut l'honneur"; 8 heiligenprenten; 1 affiche voor de krijgsgevangenen in Duitsland; 4 omzendbrieven over "Les organisations de jeunesse en Belgique"; Verslag van de Algemene statutaire vergadering van "L'Aide pour la Reconstitution des Foyers éprouvés par la guerre" (A.R.F.E.G.) - 1944; De financiële toestand van de J.O.C.

- (XI-1944); How the Port of Antwerp was saved; Nota over de aktiviteit van de Belgische Jezuïten (Zuid-Belgische provincie) tijdens de oorlog 1939-1945; "Serment du jeune patriote"; "Un an d'activité" (1.VI.42-31.V.43) - Aalmoeserij van de krijgsgevangenen en hun families.
- HERTOGEN, R. (Hasselt) : 3 circulaires over de "Inlichtingsburelen" van het ACW (1940-1944); Anonieme memoires : "Toestanden in gezinnen waarvan het hoofd in den vreemde werkt" (1944), 106 p. (gestencild).
 - HEYSE, Mevr. : 90 fotos en tekeningen van de Engelse propaganda.
 - HOREMANS, Y.M. (Brussel) : "Bulletins administratifs de Mont-sur-Marchienne"; Een hoeveelheid zegels en ravitaillingskaarten.
 - KÖVER (Brussel) : Weekbladen : Le Crapouillot (32 nummers); Vu (14 nummers); Lu (10 nummers); Témoignages de notre temps (4 nummers); Rex (4 nummers); Rex illustré (1 nummer); Le Rouge et le Noir (2 nummers); L'action socialiste (1 nummer); Europe Amérique (13 nummers); 4 klandestiene bladen; 1 bundel diverse bladen 45-50; "Bulletin des démocrates hongrois en Belgique" en "Bulletin des oeuvres catholiques hongroises", Brussel.
 - LEFEVRE, J., Mevr. (Kortrijk) : 20 fotos van het bombardement op Kortrijk, 21 juli 1944; 1 kaart : overzicht van de bombardement op Kortrijk, 21 juli 1944; 1 identiteitsplaat "Rode Kruis van België"; 2 geldstuk door de Engelsen afgeworpen boven Kortrijk in 1944; 2 fotos over de begrafenis van een Amerikaan soldaat, gedood tijdens de bevrijding.
 - MICHEL, H. (Parijs) : 1 kaart "Internés, déportés, fusillés, Victimes civiles de l'Ardèche"; 1 kaart "La résistance dans le département de la Sarthe"; 1 kaart "La résistance dans le département de la Haute-Loire"; 1 kaart "Internés, déportés, fusillés, victimes civiles de la Seine-et-Marne"; 1 kaart "La résistance dans le département du Cantal"; 1 kaart "La Résistance dans la Vienne, 1940-1944".
 - PATTIJN, S. (Lichterfelde) : Brieven en instructies over de klandestiene aktie van de KAJ in Duitsland.
 - QUAGEBEUR, Fr. (Oostende) : 1 dossier Inlichtingen doorgezonden door Zéro.
 - REICH, S. (Brussel) : Dokumenten over de "organisatie" van een joods bedrijf tijdens de oorlog.
 - ROLIN, H. (Brussel) : 7 klandestiene bladen; 2 gedropte vlugschriften.
 - SAEY, R. (Lokeren) : Archieven over de aktie van de KAJ in Duitsland.
 - SEGERS, D. G. (Brussel) : De liquidatie van de Belgische diensten in Groot-Brittannië opgericht tijdens de oorlog.
 - TAILDEMAN, Broeder Cyriel (Essen) : 1 vlugschrift "Vlamingen" (27 mei 1940).
 - TERLINDEN, J., Lt. général o.r., baron (Elewijt) : *Lettre d'officiers généraux à Churchill (26 février 1949); *3 carnets de campagne 1939-1940; *Historique du 2e Régiment d'Artillerie (campagnes 14-18 et 1940); Nuytten (col.) : Exposé de la guerre 14-18.
 - VANDENDRIESCHE-DEMAN, Mevr. (Oostende) : 2 fotos van het bombardement op Oostende in april 1944.
 - VAN GROOTVEN (Brussel) : Belgique. La relation officielle des événements de 1939-1940; Een postkaart van België naar Kongo (september 40).
 - VAN HUYNEGHEM : 5 nummers van "KIM", orgaan der Belgian Boy-Scouts in Great-Britain; 2 circulaires, Londen 1943.

- VERMAERCKE, K. (Gent) : archieven over de aktie van de KAJ in Duitsland.
- VIGNOUL, J. (Romsée) : Klandestiene bladen en vlugschriften.
- VOSSSEN : Correspondance concernant sa fonction de secrétaire général aux Affaires intérieures (gestencild); Onderhoud met Vossen in "La Libre Belgique" van 20-21 juli 1965.
- WALTENER, L. Klandestiene bladen : 2 copieën van de klandestiene "Libre Belgique"; 27 nummers van de klandestiene "Libre Belgique"; 1 nummer "La Voix des Belges"; 1 vlugschrift; Kranten : 1 Illustrierter Beo-De "Pourquoi Pas" van de bevrijding; Le Soir, juli 1945.
- WILLEMS, M. (Brussel) : 2 fotos; oorlogspoësie, briefwisseling en nota's over zijn reis naar Kongo in 1943.

C. DAGBOEKEN EN ONUITGEGEVEN MEMOIRES

- COPPENOLLE, F., Col. (Brussel) : Carnets personnels de campagne du 10 au 28 mai 1940 (Prévôté III CA).
 - GULICKX, M. (Brasschaat) : Dagboek "DE laatste oorlogsdagen in Berlijn. Bezetting der Russen. De Reis Berlijn-Antwerpen".
 - HAAG, H., Prof. (Brussel) : Anoniem dagboek betreffende de gebeurtenissen van de winter 1941-1942.
 - HULSMANS, J. (Schoten) : 1 autobiografisch verhaal.
 - NATIONAAL VERBOND VAN WEGGEVOERDEN EN WERKWEIGENAARS (Brussel) : Antwoorden op de enquête door deze instelling ingesteld : Memoires van Antoon Coolen (Brussel); Herinneringen van Pierre Clémens (Seraing), van Maurice Crohin (Jumet), van Victor Brison (Zinnik), van Fernand Grégoire (Obourg), van Victor Lafourche (Quaregnon), van Fernand Lambermont (Gilly), van Roger Mels (Houdeng-Goegnies), van Léon Olivier (Nimy), van François Verbeewen (Brussel), van Jules Baldi (Ethe), van Albert Stoop (Ukkel), van L. Geuens (Lier), van Henri Coolen (Brasschaat), van Remi Debouver (Meulebeke), van Julien Devos (Velgem), van H. Vulsteke (Bikschote), van Henri Van Campenhout (Humbeek).
 - MEYST, G. (Bressoux) : Manuscrit "Le Rexisme et sa chute".
 - ROLIN, H. (Brussel) : Persoonlijk dagboek, 10-14 mei 1940.
 - TAILDEMAN, Broeder Cyriel (Essen) : Oorlogsdagboeken (10-14 mei 1940), verschenen in "'t Getrouwe Maldegheem".
 - WINANDY, Ch. (Brussel) : Persoonlijk dagboek : "Mes pérégrinations de mai 1940".
-
- ERRATUM : Op p. 48 van voorgaande Mededelingen werd het "Journal : C'était il y a 25 ans (Libération 1944)", toegeschreven aan de Heer Sevrin. In werkelijkheid heeft Commandant Neufort (Charleroi) die tekst geschreven.

Errata.

p. 14, 14e regel - lees Ministerieel Besluit betreffende de samenstelling
i.p.v. Ministerieel Besluit ter benoeming der leden

p. 24, 10e regel - lees voorzitter van i.p.v. voorzitter.

Dit nummer van MEDEDELINGEN werd samengesteld door André Corde-
wiener, Jean Dujardin, Henri Fassbender, Jean Gallant, José Gotovltch,
Wim Meyers, Frans Selleslagh, Wouter Steenhaut, Maurice Van De Steen
en Jean Vanwelkenhuyzen.

Het redaktiesekretariaat werd waargenomen door Wim Meyers.
Yvette Martens en Anna Trofepolsky stonden in voor de daktylografie en
Bernard Gauthier voor het drukken. Yvette Martens verzorgde de foto's.

B I B L I O G R A F I E

van de in 1971

verschenen publikaties

betreffende

BELGIE TIJDENS DE TWEEDE WERELDOORLOG

door Willem C. MEYERS
Attaché

I N L E I D I N G

Deze tweede aflevering van de lopende bibliografie geeft de in 1971 verschenen publikaties betreffende België tijdens de tweede wereldoorlog en werd volgens hetzelfde stramen als de eerste aflevering opgesteld.

Tijds kader, index en referenties werden behouden. In de voorstelling werd naar meer kompaktheid gestreefd.

Enkele publikaties, verschenen in 1970, waarvan het verschijnen ons niet bekend was bij het opstellen van de eerste aflevering, werden nu opgenomen.

WILLEM C. MEYERS
30 december 1972

I. VOOROORLOG (1936-1940)

a. ALGEMENE POLITIEK

1. * BALTHAZAR (Herman), Camille Huysmans en Duitsland (1936-1940).
Bijdragen tot het Camille Huysmansonderzoek, p. 171-209 ⁽¹⁾.
(B 0735)
2. + BLUME (Jean), Le parti communiste de Belgique a cinquante ans. Les Communistes et la guerre contre Hitler. 1. A chaque jeunesse sa contestation. 2. Cette année 39. 3. Le pacte de non-agression. 4. Quand le chemin était tracé.
Le Drapeau Rouge, 25 juin - 16 juillet 1971. (K 76)
3. DRION DU CHAPOIS, Paul Van Zeeland. Au service de la Belgique.
Bruxelles, Labor, 1971, 16°, 133 p. (B 0585)
4. * GERARD-LIBOIS (Jules) et GOTOVITCH (José), L'An 40. La Belgique occupée.
Bruxelles, CRISP, (1971), 8°, ann., bibl., ill., ind., 517 p.
(B 0777)
5. ° RATHE (Jozef), Bijdrage tot de geschiedenis van de Eenheids- en Volksfrontbeweging in België (1934-1937) : Mislukking van een linkse Anti-fascistische Frontvorming.
Brussel, V.U.B., 1970, 4°, ann., bibl., 558 p. (stenc.) (TH. 35)
6. ROLIN (Henri), En marge de l'An 40.
Chronique de politique étrangère, septembre 1971. (K. 74)
7. ° SCHOETERS (H.), Les collusions politico-financières en Belgique 1930-1934.
Bruxelles, U.L.B., 1970, 4°, bibl., 209 p. (stenc.) (TH. 36)

(1) Bijdragen tot het Camille Huysmansonderzoek, Antwerpen, Stichting Camille Huysmans, 1971, 12°, ind., 406 p. (with English summary)

8. ° SIMON-RORIVE (Marcelle), La presse de gauche éditée ou diffusée à Liège face à la deuxième République d'Espagne (1931-1939). Etude de ses différentes tendances, ainsi que de ses divergences avec le quotidien liégeois bénéficiant de la plus large audience : La Meuse.
Liège, Université de Liège, 1970, 4°, bibl., 342 p. (stenc.)
(TH. 37)
9. ° WALLEF (Danielle), Les collusions politico-financières devant l'opinion (1930-1940).
Bruxelles, U.L.B., 1970, 4°, bibl., ann., III + 242 p. (stenc.)
(TH. 38)
10. ° WILLEMS (Lode), Het ontstaan van de Belgische Zelfstandigheidspolitiek (1936-1937) (Besluitvorming en diplomatieke verwezenlijking).
Brussel, V.U.B., 1971, 4°, ann., bibl., III + 308 p. (xerox)
(TH. 39)
- Zie tevens nr. 75.

b. MILITAIRE PROBLEMEN

11. VAN DAL (Jan), Mijn vaderland is dood.
St. Katelijne-Waver, bij de auteur, 1970, 8°, ill., 89 p.
(B 0877)
12. * VANWELKENHUYZEN (Jean), Les contacts militaires Franco-Belges pendant la "drôle de guerre".
Revue du Nord, tome LIIII, n° 209, avril-juin 1971, p. 247-251.
13. * VERWILGHEN (Charles A.), La mobilisation et la guerre de 1940. Les troupes de renfort et d'instruction de l'Armée belge. Le 52e Régiment de Ligne.
Bruxelles, chez l'auteur, 1971, 8°, ill., 73 p.
(B 0743)
14. * Id., De mobilisatie en de oorlog van 1940. De versterkings- en opleidingstroepen van het Belgische leger. Het 52e Linieregiment.
Brussel, bij de auteur, 1971, 8°, ill., 81 p.
(B 0813)

II. DE ACHTTIENDAAGSE VELDTOCHT

15. CHAMPION (Lucien), Avant que le souvenir ne s'en perde ...
Bruxelles, Pierre De Meyere, 1971, 8°, cart., ill., 202 p. (B 0848)
16. CHRISTIAENS (Daniël), De gevechten van Ronsele.
De Veteraan, n° 2, 1971, p. 11-12.
17. * DE VOS (Jacques), Mei 1940 ten zuiden van Gent.
Gent, bij de auteur, (1971), 4°, 37 p. (stenc.)
18. GUTT (Camille), La Belgique au carrefour 1940-1944⁽¹⁾.
Paris, Fayard, 1971, 8°, 188 p. (B 0589)
19. ROBERT (V.), Mai 1940. Le premier jour - Le dernier jour.
Revue trimestrielle de l'Union nationale des Croix de Guerre Belges,
n° 47, 1er trimestre 1971, p. 6-7.
20. * VAN AAL (Henri-François), Télé-mémoires - de Vleeschauwer - Gutt - Spaak.
Bruxelles, CRISP, 1971, 12°, facs., ill., 192 p. (B 0832)
21. * VAN LANGENHOVE (Fernand), La sécurité de la Belgique. Contribution à l'histoire de la période 1940-1950.
Bruxelles, Editions de l'Université de Bruxelles, 1971, 8°, bibl., ind., 263 p. (B 0599)
22. + VAN SEVEREN (Gontran), Le Lieutenant général De Wulf.
La Métropole, 9 septembre 1971. (K 86)
23. + id., En marge des événements de mai 1940. Le départ du gouvernement belge et l'entrée des Allemands à Gand.
La Flandre Libérale - La Métropole, 21 mai - 25 mai 1971. (K 71)

(1) Herneemt voor een groot deel de artikelenreeks Sur la branche, van Camille Gutt, gepubliceerd in Le Soir, 22-30 september 1970. Zie n° 34 in Bibliografie 1970.

24. * VERBRUGGEN (J.F.), Le Grand quartier général belge et la bataille de la Lys (mai 1940).
Revue du Nord, tome LIII, n° 209, avril-juin 1971, p. 239-246.
25. + VLAEMYNCK (Carlos), Bij ons in de Meidagen van 1940. Dagklapper uit Knokke.
Brugsch Handelsblad, 29 mei 1971. (K 89)

Zie tevens nrs. 11, 13 en 14.

III. VAN WAPENSTILSTAND TOT BEVRIJDING (29 mei 1940-september 1944)

a. DE BELGISCHE REGERING NAAR EN TE LONDEN

26. * Archives britanniques concernant l'histoire de Belgique en 1940.
Bruxelles, CRISP, 1971, 4°, 42 p. (B 0739)
27. + La Vie exaltante de Victor BILLET, fondateur de la section belge de la Royal Navy.
Le Matin - La Métropole, 13 juin 1971. (K 86)
28. + M. Willem DESWARTE évoque les souvenirs d'une existence très occupée.
La Métropole, 13 octobre 1971. (K 88)
29. FLORQUIN (Joos), Ten huize van August De Schrijver.
Ten Huize van ... VII, p. 137-180 ⁽¹⁾. (B 0518)
30. * GOTOVITCH (José), Camille Huysmans et la seconde guerre mondiale. Londres 1940.
Bijdragen tot het Camille Huysmans-onderzoek, p. 123-169. (B 0735)
-

(1) De teksten van deze BRT-TV- interviews werden gebundeld als FLORQUIN (Joos), Ten Huize van ... deel VII, Brugge, Orion-Desclée De Brouwer, 1971, 8°, ill., ind., 352 p.

31. + LEVY (Paul M.G.), Il y a trente ans, naissait le V.
Le Soir, 7 décembre 1971. (K 85)
32. VAN HOVE (R.), Belgische Vissers in Groot-Brittannië (1940-1945).
Sirene, n° 86, november-december 1971, p. 22-25.
33. + VELTMAN (Jaak), Belgisch ex-minister lanceerde het V- teken. Dertig jaar geleden in BBC-studio.
De Standaard, 14 december 1971. (K 85)
34. + WALHEER (Pol), Les 29 de la bataille d'Angleterre.
Spécial, 10 novembre 1971. (K 80)
35. YDEWALLE (Charles d'), Le printemps du Roi Baudouin.
Paris-Bruxelles, Pierre De Meyere, 1971, 8°, 226 p. (B 0731)

Zie tevens nrs. 4, 18, 20 en 21.

b. BEZET BELGIË

- Duitse bezetting

36. + ALEXANDRE (Théo), Sous l'occupation.
La Wallonnie, 20-21 mars - 19 septembre 1971. (K 67)
37. BORGINON (Hendrik), (Exposé des motifs). Arrêté créant le Grand-Bruxelles, 24 septembre 1942.
La Revue Nouvelle, mars 1971.
38. * CHARLES (Jean-Léon), L'exploitation de la main-d'oeuvre belge sous l'occupation allemande.
Bulletin / Centre de recherches et d'études historiques de la seconde guerre mondiale, n° 3, juin 1971, p. 32-36 (1).

(1) Herdruk van CHARLES (Jean-Léon), L'exploitation de la main-d'oeuvre belge sous l'occupation hitlérienne. Bruxelles, Centre de Recherches et d'Etudes historiques de la Seconde Guerre mondiale, 1970, 8°, ann., 10 p. offset (Comité International de la Seconde guerre mondiale, Moscou 1970). Vermeld in bibliografie 1970, onder nr. 49.

39. * id., Het gebruik van de Belgische arbeidskrachten tijdens de Hitleriaanse bezetting.
Mededelingen / Navorsings- en Studiecentrum voor de Geschiedenis van de tweede wereldoorlog, n° 3, juni 1971, p. 33-37.
40. * DEJONGHE (Etienne), Problèmes sociaux dans les houillères du Nord et du Pas-de-Calais pendant la seconde guerre mondiale.
Revue d'histoire moderne et contemporaine, tome XVIII, janvier-mars 1971, p. 124-147 ⁽¹⁾.
41. FLORQUIN (Joos), Ten huize van Victor Leemans.
Ten huize van ... VII, p. 100-136. (B 0518)
42. + GERARD (Jo), 1. La Belgique sous l'occupation. En marge d'une série d'émissions télévisées. 2. Le témoignage de Von Falkenhausen. 3. Von Falkenhausen et Léon Degrelle. 4. Von Falkenhausen et Léopold III. 5. Breendonck et les Juifs. 6. L'attentat du 20 juillet.
Le Patriote illustré, 7, 14, 21 et 28 avril, 5 et 12 mai 1971. (K 60)
43. GOTOVITCH (José), Soldaten op het kussen. Het Duitse bestuur in België.
Bericht van de tweede wereldoorlog, band IV, nr. 60, p. 1654-1656. (C 1)
44. LAUWERIJS (J.), Hoogstratens oorlogsdagboek.
Hoogstraten, Drukkerij Haseldonckx, 1970, 8°, ill., cart., 224 p. (B 0612)
45. PAPELEUX (Léon), L'évolution de l'esprit public dans la région ver-viétoise (10 mai - 31 décembre 1940).
La Vie Wallonne, tome 45, 1971, p. 182-188.
46. id., La "grandiose tromperie" de Berchtesgaden.
La Vie Wallonne, tome 45, 1971, p. 182-188.
47. SCHEPENS (Luc), Op zoek naar een hoofd. België na de Wapenstilstand.
Bericht van de tweede wereldoorlog, band IV, nr. 60, p. 1657-1659. (C 1)

(1) Dit artikel werd opgenomen daar Noord-Frankrijk eveneens ressorteerde onder de Militärverwaltung te Brussel.

48. SELLESLAGH (Frans), Koppelbaas Sauckel. De arbeidsinzet in West-Europa.
Bericht van de tweede wereldoorlog, band IV, nr. 65, p. 1810-1813. (C 1)
49. VAN REMOORTERE (Julien), Een veilig stinkend nest (roman over dagelijks leven).
Brussel, DAP-Reinaertuitgaven, 1971, 8°, 254 p. (B 0895)
50. * WYNANTS (Jacques), Une ville wallonne en 1940 : Verviers.
GERARD-LIBOIS (J.) et GOTOVITCH (J.), L'An 40, p. 438-456. (B 0777)

Zie tevens de nrs. 4 en 6.

- Collaboratie

51. DANNAU (Wim), Degrelle. Oog in oog met de Rex-leider.
Strombeek-Bever, De Schorpioen, 1971, 8°, ill., 159 p. (B 0792)
52. id., Degrelle. Face à face avec le Rexisme.
Strombeek-Bever, De Schorpioen, 1971, 8°, ill., 158 p. (B 0792)
53. DE BENS (Els), Dietse vlag, Duitse lading. De Vlaamse kwestie en de collaboratie.
Bericht van de tweede wereldoorlog, band IV, nr. 60, p. 1660-1663. (C 1)
54. DE BRUYNE (Arthur), Oostfronters⁽¹⁾.
De kwade jaren, I, p. 11-107⁽²⁾. (B 0603)
55. id., Robert Poulet en Leopold III⁽³⁾.
De kwade jaren, I, p. 141-207. (B 0603)
56. id., Romsée.
De kwade jaren, II, p. 83-109. (B 0603)

(1) Vermeld in bibliografie 1970, nr. 67.

(2) Volledige titel : DE BRUYNE (Arthur), De kwade jaren, Brecht, De Roerdomp, 1971, 8°, 2 vol.

(3) Vermeld in bibliografie 1970, nr. 66, als Leopold III, graaf Capelle en Robert Poulet.

57. id., José Streel.
De kwade jaren, I., p. 201-242. (B 0603)
58. id., Kolonel Van Coppenolle.
De kwade jaren, II, p. 131-189. (B 0603)
59. DEGRELLE (Léon), Veldtocht in Rusland.
Antwerpen, Walter Soethoudt, 1971, 8°, 334 p. (B 0722)
60. + DE MAN (Jos), Het dossier van de rechter. Edelachtbare, sta op. (interview met Thieu Croonenbergs).
Humo, 6 mei 1971.
61. + DE V. (E.), (Interview met) Jef François : "Onze Vlaamse jeugd is nog veruit de gezondste".
't Pallieterke, 24 juni 1971. (K 69)
62. + id., Leuridan. I. "Een onkreukbaar man" - II. "Een der mooiste figuren in het Vlaams-nationalisme" - III. "Een man van formaat, wiens ja, ja was, en neen, neen !".
't Pallieterke, 22 juli - 5 augustus 1971. (K 69)
63. DUJARDIN (Jean), Rex. De collaboratie in Wallonië.
Bericht van de tweede wereldoorlog, band IV, nr. 60, p. 1675-1679. (C 1)
64. FRANÇOIS (Jef), Dertig jaar geleden.
Broederband, november 1971, p. 1-5. (K 79)
65. GEERAERTS (Jef), Zevende brief rondom leven en dood, gericht tot Pol Le Roy.
Tien brieven rondom leven en dood, (Brussel), Elsevier, 1971, 8°, p. 81-93. (B 0778)
66. + GENBRUGGE (Hugo), Meesterspion Verbelen biecht op.
De Post, 11-18 april 1971. (K 65)
67. HERMANS (Ward), Waarom het echt onmogelijk was. Bijdrage tot de geschiedenis der Vlaamsnationale Beweging.
Dietsland-Europa, januari 1971, p. 22-26.
68. JORSSEN (Jet), Een tijd voor Wolven, (roman).
Brecht, De Roerdomp, 1970, 8°, 160 p. (B 0727)

69. POULET (Robert), Sire, vous ne pouvez plus vous taire ! Un témoignage sur l'attitude du roi pendant et après la guerre. Une lettre à Léopold III d'Henri De Man (1).
Bruxelles - Liège, Editions Nationales, 1971, 12°, 44 p. (B 0814)
70. + QUINET (Jean), Dialogue d'un résistant et d'un SS.
Nouvel Europe-magazine, octobre 1971. (K 83)
71. VAN DINGENEN (J.), Streden ze voor Vlaanderen ?
Broederband, september 1971, nr. 9, p. 1-4 - oktober 1971, nr. 10, p. 6-9. (K 79)
72. id., Dertig jaar geleden.
Broederband, augustus 1971, nr. 8, p. 1-5. (K 79)
73. YGDASIL, Mijn collaboratie : in het teken van Europa.
Broederband, september 1971, nr. 9, p. 7-13. (K 79)

Zie tevens de nrs. 4 en 42.

- Verzet

74. + AERTS (Bert), In nacht en nevel (opgetekend door Jos De Man).
Humo, 3 juni - 29 juli 1971. (K 72)
75. * BERNARD (Henri), Un géant de la résistance. Walthère Dewé.
Bruxelles, La Renaissance du Livre, 1971, 8°, ann., ill., 245 p. (B 0923)
76. CHARLES (Jean-Léon), Draadloos verzet. De Belgische inlichtingsdiensten.
Bericht van de tweede wereldoorlog, band IV, nr. 60, p. 1669-1670. (C 1)

(1) Herdruk van POULET (Robert), En complément d'un témoignage. Une lettre de Henri De Man au Roi Léopold III, Ecrits de Paris, n° 299, janvier 1971, p. 22-32 en van bibl. 1970, nr. 70.

77. + DE RIDDER (Hugo) en VERLEYEN (Frans), (Interview met) Pierre-Paul Descamps. Geluk : een huis, een vrouw, een vriend et de bonnes bêtes
De Standaard, 17 maart 1971. (K 57)
78. + FOSTY (Jean), Une figure de la guerre secrète. Robert de Keersmaecker, qui fut "Carol"... Son réseau informait la BBC par pigeons voyageurs.
Le Soir, 6 juillet 1971. (K 78)
79. + id., François Flour, lieutenant parachutiste S.R.A. n'est plus. Il avait été parachuté en Allemagne durant la guerre.
Le Soir, 9 octobre 1971. (K 78)
80. + id., Adrien Marquet, major S.R.A., chef du réseau de renseignements Mill. Il avait installé, durant la guerre, une centrale clandestine de télécommunications en plein centre de Bruxelles.
Le Soir, 31 décembre 1971. (K 78)
81. + id., Gaston Masereel, capitaine parachutiste des S.R.A. est mort. Héros d'une tragédie de la seconde guerre mondiale.
Le Soir, 30 septembre 1971. (K 78)
82. LEROY (Albert), Un chasseur ardennais dans les maquis slovaques.
Le Chasseur Ardennais, n° 86, 2e trimestre 1971, p. 23-25.
83. MEYERS (Willem), De Witten tegen de Zwarten. De gewapende weerstand in België.
Bericht van de tweede wereldoorlog, band IV, nr. 60, p. 1671-1674. (C 1)
84. RIVIERE (M.), Action communiste et résistance en Belgique.
Des Victoires de Hitler au triomphe de la démocratie et du socialisme. Origines et bilan de la deuxième guerre mondiale.
Paris, Editions Sociales, 1970, 4°, p. 397-402.
85. SELLESLAGH (Frans), Lachen om Le Soir. Verzetsstunt op wapenstilstandsday.
Bericht van de tweede wereldoorlog, band IV, nr. 60, p. 1680. (C 1)
86. * TANHAM (George K.), Contribution à l'histoire de la résistance belge 1940-1944.
Bruxelles, Presses Universitaires de Bruxelles, 1971, 8°, bibl., 204 p. (B 0843)

87. T(EMMERMANS) (F.), Les évadés de Belgique occupée ⁽¹⁾.
Bruxelles, l'Invalide Belge, 1971, 8°, p. 60-63. (B 0793)
88. VAN BRUSSEL (Louis), Partizanen in Vlaanderen. Met actieverslag van Korps 034 - Leuven.
Leuven, Stichting Frans Masereel, 1971, 8°, facs., ill., 275 p.
(B 0830)
89. WILLEQUET (Jacques), De houding van de Belgische samenleving. Verzet in burger.
Bericht van de tweede wereldoorlog, band IV, nr. 60, p. 1664-1668.
(C 1)

Zie tevens de nrs. 3, 4, 11, 15 en 69.

- Rassenvervolging, concentratiekampen en krijgsgevangenen

a) Rassenvervolging

90. ° SIRMAN (Israël), La politique allemande à l'égard des Juifs en Belgique de 1940 à 1944.
Bruxelles, U.L.B., 1971, 4°, ann., bibl. (stenc.)
91. * WAYSBLATT (Adeline), Les Juifs en 1940.
GERARD-LIBOIS (J.) et GOTOVITCH (J.), L'An 40, p. 457-464.
(B 0777)
92. YOORS (Jan), Crossing.
New York, Simon and Schuster, 1971.
93. Young Moshe's diary. The spiritual torment of a jewish boy in Nazi-Europe. Introductions by Saul ESH and Geoffrey WIGODER.
Jerusalem, Yad Vashem, 1971 (second printing), 8°, ill., 126 p.

b) Concentratiekampen

94. BUELENS (R.), De concentratiekampen en de gedetineerden.
(Mechelen), Nationale Confederatie der politieke Gevangenen en Recht-hebbenden van België - Afdeling Mechelen, (1971), 8°, bibl., ill., 79 p.
(B 0716)

(1) Zie bibliografie 1970, nr. 86.

Zie tevens nr. 73.

c) Krijgsgevangenenkampen

95. BALLAND (François), Pages d'histoire du Stalag XIII B.II. Le ravitaillement.
Le XIII B, nr. 207, janvier 1971, p. 6-7.
96. BERNARD (Gabriel), Ostmarkstraße.
A Propos, nr. 137, juin 1971, p. 12-13.
97. DELCOURT (Maurice), Un évadé des camps nazis.
Le Vétéran, nr. 2, 1971, p. 4-6.
98. HABARU (Omer), Récit de l'enfer. Les bretelles.
Journal des Combattants, 15 février 1971. (K 64)
99. L. (Gaston), Vol au Kommando.
A Propos, nr. 134, mars 1971, p. 5-9.

- Pers en propaganda

100. * DE BENS (Els), Perscensuur tijdens Wereldoorlog II in België.
Handelingen van het XLIIe Congres van de Federatie van de Kringen voor Oudheidkunde en Geschiedenis van België, uitgegeven door de Koninklijke Kring voor Oudheidkunde, Letteren en Kunst van Mechelen, 1971, II, p. 295-302. (B 0922)
101. Le Drapeau rouge clandestin. Pages glorieuses de l'histoire du Parti communiste de Belgique.
Bruxelles, Fondation Jacquemotte, 1971, 4°, facs., 231 p. (B 0759)
102. De klandestiene "Roode Vaan". Roemrijke bladzijden uit de Geschiedenis van de Kommunistische Partij.
Brussel, Frans Masereel Fonds, 1971, 4°, facs., 148 p. (B 0771)
103. ° NOOTENS (J.), Van "aard" tot "Zwarte Brigademan". Inleiding tot de problematiek van "fascistisch" taalgebruik.
Leuven, K.U.L., 1971.

Zie tevens de nrs. 4 en 85.

IV. VAN BEVRIJDING TOT VREDE (8 mei 1945)

a. POLITIEK

104. + DROUILLON (Jos), Gutt-operatie was een succes.
Knack, 17 juni 1971. (K 90)
105. + VERLEYEN (Frans), "Wat gaat dat ventje met al dat geld doen?". Ge-
wezen minister Basijn gaf krediet aan middenstanders.
De Standaard, 31 maart 1971. (K 68)
106. * WALEFFE (Bernard), "Le Roi nomme et révoque ses ministres". La for-
mation et la démission des gouvernements en Belgique depuis 1944.
Bruxelles, Emile Bruylant, 1971, 8°, ann., 179 p. (B 0849)

Zie tevens nrs. 9, 18, 20, 21 en 35.

- Epuratie

107. + CLAES (Gaston), Een kwarteeuw geleden op een prille lentemorgen.
Twaalf vogels voor bejaarde August Borms.
Gazet van Antwerpen, 4 april 1971. (K 61)
108. + DE MAN (Jos), Laat de Zwarten tot mij komen. Repressieverhalen door
Bert Aerts. I. Het uur van de wraak. II. Pleiten voor moordenaars.
Humo, 21-28 oktober 1971. (K 81)
109. + RUYS (Mann), 25 jaar geleden werd Borms gedood.
De Standaard, 12 april 1971. (K 61)
110. VAN ISACKER (Frans), Vijfentwintig jaar later.
De Maand, februari 1971. (K 63)
111. * VAN ISACKER (Karel), Het dossier Irma Laplasse ⁽¹⁾.
Antwerpen, De Nederlandsche Boekhandel, 1971, 8°, ann., 108 p.
(B 0669)

(1) Zie tevens bibliografie 1970, nr. 138. - Omheen de zaak Laplasse werd

112. ⁺ V. W. (B.), Vlaamse voorman overleefde zijn dood. Sint-Niklazaar August Borms vijftientig jaar geleden gerechtelijk vermoord.
Het Vrije Waarhand, 17 april 1971. (K 61)

b. MILITAIR

- Van bevrijding tot Ardennenoffensief

113. ⁺ CHAUSSIER (Raymond), Bataillons oubliés. I. Comment former une compagnie. II. L'offensive von Rundstedt. III. Le Brouillard se lève sur l'Eifel. IV. Avant le passage de la Roer. V. Entre la Roer et le Rhin.
La Libre Belgique, 8-9-10-11 et 12 février 1971. (K 49)
114. ⁺ DAMBLY (Raymond), Les mal armés de septembre 1944. I. L'histoire inédite de la libération de Liège et des environs. II. La traversée de la Meuse. III. La défense des centrales. IV. Les saboteurs. V. Combats de rue et épuration.
La Dernière Heure (Edition Liège), 8-9-10-14 et 15 septembre 1971. (K 77)

ook in het begin van 1971 een hele polemieek gevoerd. Belangrijke krantenartikels in dat verband waren : DE LENTDECKER (Louis), Klap voor Van Isacker. Journalist vindt nieuwe belangrijke getuige in zaak Irma Laplasse, De Standaard, 15 januari 1971 - id., Kroongetuige zaak Laplasse van weinig waarde. Jozef Bals sedert '47 als oorlogsmisdadiger bekend, De Standaard, 20 januari 1971 - DRIESMANS (Ronny), Oostends hotelier onthutst over oorlogsonthullingen van Duitse vriend Jozef Bals. Kroongetuige in zaak Laplasse zou in september naar Oostende komen, De Zee-wacht, 29 januari 1971 - JAEGHER (Christiaan), Tweede verhoor van kroongetuige ex-Wehrmachtsonderofficier Jozef Bals. Verdere oorlogsbekentenissen van een gebroken man : "Ik hou staande : Een vrouw kwam met witte vlag. Even later was er alarm. Toen begon onze aanval op Oostduinkerke"., Kwik, 23 januari 1971 - Irma Laplasse schuldig of onschuldig. Ophefmakende verklaring van Duitse kroongetuige, Het Laatste Nieuws - De Nieuwe Gazet, 14 januari 1971 - Licht en Twijfel om I. Laplasse. Angèle : Ik blijf van moeders onschuld overtuigd", Gazet van Antwerpen, 17 januari 1971 - PYLYSER (J.M.), Een nooit opgetekende verklaring van Angèle Laplasse. "Moeder ging alleen", Het Laatste Nieuws - De Nieuwe Gazet, 14 januari 1971 - id., Duits onderofficier kroongetuige in aangrijpend oorlogsdrama. "De terechtstelling van verzetslieden te Oostduinkerke was het vreselijkste dat ik in de oorlog heb meegemaakt". Verraad van een jonge vrouw was oorzaak van Duitse aanval, Het Laatste Nieuws - De Nieuwe Gazet, 14 januari 1971 - id., Tijdschema van 8 september 1944 te Oostduinkerke. Ooggetuigen in de zaak Irma Laplasse, Het Laatste Nieuws - De Nieuwe Gazet, 28 januari 1971. (Het ganse dossier in K 48).

115. CHARLES (Jean-Léon), Race door België. De geallieerde opmars in Noord-Frankrijk en België.
Bericht van de tweede wereldoorlog, bd. V, nr. 74, p. 2046-2052. (C 1)
116. DE BRUIN (M.P.) en WIGARD (J.H.), Maple leaf in de klei. De strijd in Zeeuws-Vlaanderen, Zuidelijk Beveland en Westelijk Noord-Brabant.
Bericht van de tweede wereldoorlog, bd. V, nr. 76, p. 2112-2118. (C 1)
117. SCHUURSMA (R.L.), Per kangoeroe door Vlaanderen. De Canadese operaties langs de kanaalkust.
Bericht van de tweede wereldoorlog, bd. V, nr. 76, p. 2102-2106. (C 1)
118. SELLESLAGH (Frans), Merksems nachtmerrie.
Bericht van de tweede wereldoorlog, bd. V, nr. 76, p. 2106. (C 1)
119. VAN IDEKINGE (P.R.A.), V is verwoesting. Nederland en België en de V-wapens.
Bericht van de tweede wereldoorlog, bd. V, nr. 79, p. 2211-2212. (C 1)
120. VAN LITH (H.A.), De sprong naar Walcheren. De bevrijding van Walcheren en Noord-Beveland.
Bericht van de tweede wereldoorlog, bd. V, nr. 76, p. 2119-2126. (C 1)
121. VANWELKENHUYZEN (Jean), Tommies en Sinjoren. De bevrijding van Antwerpen.
Bericht van de tweede wereldoorlog, bd. V, nr. 74, p. 2053-2057. (C 1)
122. VAN WOERDEN (A.V.N.), Operatie Assepoester. De zuivering van de Schelde.
Bericht van de tweede wereldoorlog, bd. V, nr. 76, p. 2127-2128. (C 1)
123. id., Water als bondgenoot. De inundatie van Walcheren.
Bericht van de tweede wereldoorlog, bd. V, nr. 76, p. 2108-2111. (C 1)
124. + (VLAEMYNCK (Carlos)), 13-14 september 1944. De Slag bij 't Molentje-Moerkerke.
Brugsch Handelsblad, 11 september 1971. (K 89)

125. + id., Bevrijdingsdagen 1944. Een pseudodokter trok door het Brugse No Man's land.
Brugsch Handelsblad, 11 september 1971. (K 89)

126. + id., Ondergedoken in een villa. Dagklapper uit Knokke.
Brugsch Handelsblad, 12 juni 1971. (K 89)

- Ardennenoffensief

127. AREND (Guy-Franz), Het offensief in de Ardennen. "Wacht aan de Rijn". Tekst vertaald uit het dagboek van George S. Patton en van een Duitse generaal.

Brussel, Sagato, (1971), 8°, cart., ill., 31 p. (B 0742)

128. GILES (Janice Holt), The Damned Engineers. How one batalion of Combat Engineers stalled Hitler's offensive in the Battle of the Bulge.
Boston, Houghton Mifflin Company, 1970, 8°, ann., bibl., cart., ill., ind., XXI + 409 p. (B 0744)

129. HARTOG (L.J.), Terug naar de Westwall. De beslissing in de Ardennen.
Bericht van de tweede wereldoorlog, band V, nr. 81, p. 2264-2268. (C 1)

130. JACOBSEN (Hans-Adolf), Alles op één kaart. De voorbereiding van de Duitse aanval.
Bericht van de tweede wereldoorlog, band V, nr. 81, p. 2242-2245. (C 1)

131. id., Aanval in de klem. Hitlers maatregelen na 25 december 1944.
Bericht van de tweede wereldoorlog, band V, nr. 81, p. 2261-2263. (C 1)

132. * JUNG (Hermann), Die Ardennenoffensive 1944-1945. Ein Beispiel für die Kriegsführung Hitlers.
Zürich-Frankfurt, Musterschmidt - Verlag, 1971, 8°, ann., cart., ill., ind., 406 p. (B 0616)

133. KIELICH (Wolf), Aanval in de mist. De Duitse aanval in de Ardennen op 16 december 1944.
Bericht van de tweede wereldoorlog, band V, nr. 81, p. 2246-2251. (C 1)

134. id., Harde noot voor Model. De strijd in de Ardennen (20-26 december 1944).

Bericht van de tweede wereldoorlog, band V, nr. 81, p. 2255-2260.

(C 1)

135. NOBECOURT (Jacques), Le dernier coup de dés de Hitler. La bataille des Ardennes.
Paris-Lausanne, Rencontre, 1971, (Copyright Laffont, 1962), 12°, cart., bibl., ill., 415 p. (B 0695)
136. ROBICHON (Jacques), Les Ardennes.
in Id., Nouveaux grands dossiers du Troisième Reich, Paris, Librairie Académique Perrin, 1971, 8°, bibl., p. 415-481. (B 0855)
137. VAN IDDEKINGE (P.R.A.), Breed front in tweeën. Eisenhowers beleid (16-20 december 1944).
Bericht van de tweede wereldoorlog, band V, nr. 81, p. 2252-2254. (C 1)
138. WHITING (Charles), Massacre at Malmédy. The story of Jochen Peiper's battle group. Ardennes, december 1944.
London, Leo Cooper, 1971, 8°, bibl., cart., ill., XII + 244 p. (B 0746)

Zie tevens nr. 113.

V. NA-OORLOG (1945-1950)

139. DE BRUYNE (Arthur), Geweld tegen Leopold III.
De Kwade jaren, deel 2, p. 9-79. (B 0603)
140. + DE LENTDECKER (Louis), 25 jaar na dynamitering. I. Vernieling van IJzertoren was verwacht en gepland. "Symbool van Incivisme moest verdwijnen. II. Onderzoekers in Diksmuide voerden ongelijke strijd. Aanslag was het werk van specialisten. III. Geruchten en "bewijzen" tegen aangehouden verdachten. Rechter DE LAERE tussen twee vuren. IV. 100.000 F voor waarheid over aanslag. Gebrek aan verstandhouding onder magistraten. V. H. De GROOTE : vooraanstaanden zijn in de zaak betrokken. Heer Ganshof van der Meersch komt naar Westvlaanderen. VI. Onderzoek in Diksmuide liep dood, maar... zij trokken aan kortste eind, de IJzertoren is herrezen.
De Standaard, 12-15-16-17-18 en 19 maart 1971. (K 58)
141. + DE V. (E.), 16 maart 1946 : De IJzertoren gedynamiteerd. I. Een wens

- van "Pourquoi Pas ?". II. De tweede aanslag. III. De jeugdbede vaart.
IV. Onbekende daders.
't Pallieterke, 4-25 maart 1971. (K 74)
142. + GRUENEBAUM (Kurt), Einige Erinnerungen an General Bolle und "Bollenien". Die provisorische Verwaltung der Ortschaften Bildchen und Losheim stellte manche Probleme.
Grenz-Echo, 25 oktober 1971. (K 87)
143. + HEDDEBAUW (R.), Vijf en twintig jaar geleden werd IJzertoren opgeblazen. Naast kruis van de vrede blijft het puin van de haat. Vlaamse studenten zorgden voor eerherstel na historische misdaad tegen het Vlaamse volk.
Gazet van Antwerpen, 14 maart 1971. (K 59)
144. + Tony Herbert geloofde niet meer in IJzerbedevaarten.
Gazet van Antwerpen, 14 maart 1971. (K 59)
145. + STERKEN (L.), Dossier IJzertoren na een kwarteeuw. I. "Ik ging terug in mijn bed". II. Specialistenwerk. III. Slechts één bekentenis. IV. Samijn en De Groote. V. Adolphe Van Glabbeke. VI. Memorandum van Veurne.
Het Belang van Limburg, 11-12-14-15-16 en 17 maart 1971. (K 50)

Zie tevens nrs. 35 en 69.

VI. PERSONALIA

- BALLET (Hendrik)
146. + DE V. (E.) (Interview met Dr. H. Ballet) Eyskens : "Wij gaan naar de autonomie !" Ballet : "Bent u niet te optimistisch ?"
't Pallieterke, 11 februari 1971. (K 75)
-

(1) Onder deze hoofding vermelden we publicaties, die meer in het bijzonder op één persoon betrekking hebben.

BORMS (August)

147. + DE V. (E.), Edmond Borms vertelt over zijn vader. I. "Hij had de moeilijke weg gekozen. II. Het brons van zijn naam luidt thans over zijn dood".
't Pallieterke, 8-15 april 1971. (K 73)
148. + LUYTEN (Walter), Borms na 25 jaar.
Wij, 17 april 1971. (K 73)

Zie tevens nrs. 107, 109 en 112.

CARDIJN (Mgr. Joseph)

149. DURNEZ (Gaston) (Interview met) Marcel Vandewiele : Mijnheer Cardijn. Jullie worden later gek dan wij, p. 85-91 ⁽¹⁾. (B 0775)
150. VERHOEVEN (Joseph), Joseph Cardijn, prophète de notre temps.
Bruxelles, Editions Labor, 1971, 16°, 202 p. (B 0847)

COLLARD (Leo)

151. + VERLEYEN (Frans) en DE RIDDER (Hugo) (Interview met) Leo Collard : We beseffen niet genoeg dat we compleet in de revolutie leven ⁽²⁾.
Waar is nu mijn mooie boomgaard ?, p. 51-61 ⁽³⁾. (B 0718)

(1) Voortaan gebruikt als verwijzing naar : DURNEZ (Gaston), Jullie worden later gek dan wij. Achttien interviews over allerlei onderwerpen maar vooral over humor, goeie mensen, Nederland, Vlaanderen, Geschiedenis, Geloof en boeken, boeken.

Tielt, Lannoo, 1971, 12°, ill., 270 p.

(2) Vermeld in bibliografie 1970, nr. 155.

(3) Voortaan gebruikt als verwijzing naar : DE RIDDER (Hugo en VERLEYEN (Frans), Waar is nu mijn mooie boomgaard ? 10 politieke portretten. Théo Lefèvre, Leo Collard, Leo Tindemans, Omer Vanaudenhove, Paul Vanden Boeynants, Edmond Leburton, Maurits Coppieters, Alfons Vranckx, Jos Van Eynde, Gaston Eyskens.

Tielt-Utrecht, Lannoo, 1971, 12°, ill., 234 p.

COOL (August)

152. FLORQUIN (Joos), Ten huize van August Cool.
Ten huize van ... VII, p. 181-215. (B 0518)

CRUYSSBERGHS (Mgr. K.)

153. CRUYSSBERGHS (Mgr. K.), Mémoires.
Mechelen, St-Fransiscusdrukkerij, 1964 (tweede druk 1971), 8°,
147 p. (B 0591)

DE MAN (Hendrik)

154. DEBUYSER (P.), De houding van Hendrik de Man tijdens de bezetting.
Mens en taak, Socialistisch tijdschrift voor het Geestesleven, 1970,
3, p. 83-95.

ELIAS (Hendrik)

155. DURNEZ (Gaston) (Interview met) Hendrik Elias : historicus en mede-
speler. "Vlaamse Beweging is de revolte van een nationaliteit" (1).
Jullie worden later gek dan wij, p. 153-167. (B 0775)

EYSKENS (Gaston)

156. HISLAIRE (Jacques), Gaston Eyskens, le scepticisme qui soulève des
montagnes.
Bruxelles, Editions Labor, (1971), 16°, 157 p. (B 0772)

157. VERLEYEN (Frans) en DE RIDDER (Hugo) (Interview met) Gaston Eyskens :
"Ik vraag me soms af : waar is nu mijn mooie boomgaard". "In de we-
tenschap teken ik een paard : in de politiek wordt dat een kameel" (2).
Waar is nu mijn mooie boomgaard, p. 199-223. (B 0718)

FROIDURE (E.)

158. FROIDURE (E.), Coup d'oeil sur le passé. Tome 2. Dans le feu de
l'action, 1920-1940.
Bruxelles, Editions des Stations de Plein Air, 1970, 387 p.

(1) Vermeld in bibliografie 1970, nr. 157.

(2) Vermeld in bibliografie 1970, nr. 158.

GEERARDIJN (Maurits)

159. + DE V. (E.) (Interview met) Maurits Geerardijn : "Wij eisen het normale, zonder compromissen".
't Pallieterke, 18 februari 1971. (K 75)

GEYL (Pieter)

160. GEYL (Pieter), Levensverhaal (tot 1945).
Pennestrijd over staat en historie.
Groningen, Wolters-Noordhoff, 1971, 8°, ind., p. 312-375. (B 0850)
161. FLORQUIN (Joos), Ten huize van Pieter Geyl.
Ten huize van ... 2, p. 201-227 ⁽¹⁾. (B 0518)

GRAMMENS (Flor)

162. + DURNEZ (Gaston), "Het is verdomd een lastig leven geweest". Flor Grammens, portret van een vergrijsde vechter.
De Standaard, 4-5 december 1971. (K 82)

HARMEL (Pierre)

163. YDEWALLE (Charles d'), Pierre Harmel à l'heure de l'Atlantique.
Bruxelles, Editions Labor, 1971, 16°, 147 p. (B 0584)

HUYSMANS (Camille)

164. * Bijdragen tot het Camille Huysmans-onderzoek.
Antwerpen, Stichting C. Huysmans, 1971, 12°, ind., VIII + 406 p. (B 0735)

Zie tevens nrs 1 en 30.

LEEMANS (Victor)

165. FLORQUIN (Joos), Ten huize van Victor Leemans.
Ten huize van ... VII, p. 100-136. (B 0518)

(1) De teksten van deze BRT-TV-interviews werden gebundeld als : FLORQUIN (Joos), Ten huize van ... 2, Brugge, Orion-Desclée De Brouwer, 1971 (tweede gewijzigde druk), 8°, ill., ind., 364 p.

166. + G(RAMMENS) (Mark), Victor Leemans in de Vlaamse Beweging.
De Nieuwe, 12 maart 1971. (K 62)
167. + MELIS (Willem), Mijn vriend † Victor Leemans.
Het Vrije Waasland, 20 maart 1971. (K 62)
- LEFEVRE (Theo)
168. DERIDDER (Hugo) en VERLEYEN (Frans) (Interview met) Theo Lefèvre :
"Het is geen ekskuus, maar wij waren de generatie die alles moest
heropbouwen" (1).
Waar is nu mijn mooie boomgaard ?, p. 33-50. (B 0718)
- MAJOR (Louis)
169. FLORQUIN (Joos), Ten huize van Louis Major.
Ten huize van ... VII, p. 216-257. (B 0518)
170. + VAN MEIR (Guido) en PIRYNS (Piet), Humo sprak met Louis Major.
Humo, 24 juni 1971. (K 71)
- MELIS (Willem)
171. + DE V. (E.), Mr. Willem Melis. I. "Mijn opvatting van de vriend-
schap". II. "Ik kan de Vlamingen moeilijk hun minderwaardigheids-
complex vergeven".
't Pallieterke, 18-25 november 1971. (K 93)
- MOENS (Wies)
172. + DE V. (E.) (Interview met) Wies Moens : "Wij hebben geen bondgenoten.
Wij moeten het zelf doen".
't Pallieterke, 25 februari 1971. (K 75)
- SPAAK (Paul-Henri)
173. DE BRUYNE (Arthur), Spaak (2).
De kwade jaren, I., p. 247-320. (B 0603)

(1) Vermeld in bibliografie 1970, nr. 160.

(2) Vermeld in bibliografie 1970, nr. 165.

PORTIER (Valeer)

174. + DE V. (E.), Valeer Portier over het zangfeest. I. "1948 : de Vlaamse Beweging ligt tegen de grond". II. "Wat Brussel betreft : een nieuw standpunt".

't Pallieterke, 6-13 mei 1971.

(K 93)

VANAUDENHOVE (Omer)

175. DERIDDER (Hugo) en VERLEYEN (Frans) (Interview met) Omer Vanaudenhove : De jeugd van nu zal morgen niet aan het handje van de staat willen lopen (1).

Waar is nu mijn mooie boomgaard ?, p. 81-98.

(B 0718)

VANDEN BOEYNANTS (Paul)

176. VERLEYEN (Paul) en DERIDDER (Hugo) (Interview met) Paul Vanden Boeynants : Moet de democratie zich dan altijd aanstellen als traag, verward en besluiteloos ? Dat de stad Brussel geen stroom heeft kan je natuurlijk nooit goedmaken (2).

Waar is nu mijn mooie boomgaard ?, p. 99-115.

(B 0718)

VAN DER ELST (Frans)

177. + DE V. (E.), Frans Van der Elst, voorzitter van de Volksunie. I. "... beschouwd als minderwaardigen, omdat wij geen Frans kenden". II. "Ik heb het ware gelaat van het Belgische establishment gezien". III. Een partij zoals een andere ... ?". IV. "Ik ben geen voorstaander van een Ghettobeweging".

't Pallieterke, 21 oktober-11 november 1971.

(K 92)

VAN EYNDE (Jos)

178. + VERLEYEN (Frans) en DERIDDER (Hugo) (Interview met) Theophiel (alias Jos) Van Eynde : We moeten de mensen het geld geven waarmee ze boter kunnen kopen. Een blad dat van de eikeboom valt moet ook adieu zeggen.

De Standaard, 17 februari 1971 (3).

(1) Vermeld in bibliografie 1970, nr. 168.

(2) Vermeld in bibliografie 1970, nr. 169.

(3) Eveneens in Waar is nu mijn mooie boomgaard ?, p. 177-197. (B 0718)
Op dat interview volgde een hele polemiek : Antwoord aan BSP-voorzitter. Claes : Ik had niets te maken met Duits beslag op Volksgazet. De Stan-

VAN ROEY (Kardinaal)

179. VAN DE WIEL (Constant), Het belang van het archief van Kardinaal Van Roey (1926-1961).

Handelingen van het XLIIe Congres van de Federatie van de Kringen voor Oudheidkunde en Geschiedenis van België, uitgegeven door de Koninklijke Kring voor Oudheidkunde, Letteren en Kunst van Mechelen, 1971, I., p. 169-171. (B 0922)

VAN SEVEREN (Joris)

180. + DE V. (E.), Joris Van Severen. I. "Een dwepend idealist met sterk godsdienstige inslag" (dr. H.J. Elias). II. "Nationalist omwille van Europa" in 1924. III. De droom van het Dietse Rijk.

't Pallieterke, 20 mei-3 juni 1971. (K 69)

VAN WAEYENBERGH (Mgr.)

181. FLORQUIN (Joos), Ten huize van Z. Exc. Mgr. H. Van Waeyenbergh.

Ten huize van ... 2, p. 250-272. (B 0518)

VRANCKX (Alfons)

182. * VERLEYEN (Frans) en DERIDDER (Hugo) (Interview met) Alfons Vranckx : Wanneer er vandaag verschil is tussen België en Nederland noem ik dat een succes. Ondertussen geloof ik echt wel dat ik mijn medemensen dien (1).

Waar is nu mijn mooie boomgaard ?, p. 157-176. (B 0718)

daard, 19 februari 1971.

Het Duits beslag op Volksgazet. Delwaide : Ik heb geen dokument. De Standaard, 20-21 februari 1971.

Over achtergrond van Duits beslag op Volksgazet. Van Eynde repliceert en houdt voet bij stuk. De Standaard, 10 maart 1971.

VU-senator antwoordt op antwoord. Lijdt Van Eynde aan Claessyndroom ?

De Standaard, 13-14 maart 1971. (K 51)

(1) Vermeld in bibliografie 1970, nr. 171.

INDEX (1)

A

AERTS (Bert) 74, 108
 ALEXANDRE (Théo) 36
Antwerpen 121
Ardennen 127, 128, 129, 132, 133,
 134, 135, 136, 138
 AREND (Guy-Franz) 127

B

BALLAND (François) 95
 Ballet (Hendrik) 146
 Bals (Jozef) 111 (1)
 BALTHAZAR (Herman) 1
 Basyn 105
 Baudouin I, 35
 BBC 33, 78
 Berchtesgaden 46
 BERNARD (Gabriel) 96
 BERNARD (Henri) 75
Bildchen 142
 Billet (Victor) 27
 BLUME (Jean) 2
 BOLLE (Général) 142
 BORGINON (Hendrik) 37
 Borms (August) 107, 109, 112, 147,
 148
 Borms (Edmond) 147
Breendonck 42
Brugge 125
Brussel 37, 80, 174
 BUELENS (R.) 94.

C

Cardijn (Mgr. J.) 149, 150
 CHAMPION (Lucien) 15
 CHARLES (Jean-Léon) 38, 39, 76, 115
 CHAUSSIER (Raymond) 113
 CHRISTIAENS (Daniel) 16
 CLAES (Gaston) 107
 Claes (Lode) 178 (3)
 Collard (Leo) 151
 Cool (August) 152
 Croonenberghs (Mathieu) 60
 CRUYSSBERGHS (Mgr. K.) 153

D

DAMBLY (Raymond) 114
 DANNAU (Wim) 51, 52
 DE BENS (Els) 53, 100
 DE BRUIN (M.P.) 116
 DE BRUYNE (Arthur) 54, 55, 56, 57, 58,
 61, 62, 139, 141, 146, 147, 159,
 171, 172, 173, 174, 177, 180
 DE BUYSER (P.) 154
 DEGRELLE (Léon) 42, 51, 52, 59
 De Groote (Hubert) 140, 145
 DEJONGHE (Etienne) 40
 de Keersmaecker (Robert) 78
 De Laere 140
 DELCOURT (Maurice) 97
 DE LENTDECKER (Louis) 111 (1), 140
 Delwaide (Leo) 177 (3)
 De Man (Hendrik) 69, 154

(1) Auteursnamen werden in kapitalen gezet, in titels vermelde persoonsnamen in kleine letter, terwijl plaatsnamen onderlijnd werden.
 De cijfers verwijzen steeds naar het volgnummer van de publicatie. Tus-
 sen haakjes volgen de vermeldingen in voetnoot.

DE MAN (Jos) 60, 74, 108
 DE RIDDER (Hugo) 77, 151, 157, 168, 175, 176, 178, 182
 Deschamps (Pierre-Paul) 77
 De Schrijver (August) 29
 DESWARTE (Willem) 28
 DE V. (E.), pseudoniem van Arthur DE BRUYNE
 de Vleeschauwer (Albert) 20
 DE VOS (Jacques) 17
 Dewé (Walthère) 75
 De Wulf (Général) 22
 Diksmuide 140
 DRIESMANS (Ronny) 111 (1)
 DRION DU CHAPOIS 3
 DROUILLON (Jos) 104
 DUJARDIN (Jean) 63
 DURNEZ (Gaston) 149, 155, 162

E

Eifel 113
 Eisenhower (Dwight) 137
 Elias (Hendrik) 155, 180
 ESH (Saul) 93
 Eyskens (Gaston) 146, 156, 157

F

Falkenhausen (von) 42
 FLORQUIN (Joos) 29, 41, 152, 161, 165, 169, 181
 Flour (François) 79
 FOSTY (Jean) 78, 79, 80, 81
 FRANÇOIS (Jef) 61, 64
 FROIDURE (E.) 158

G

Ganshof van der Meersch (W.) 140
 GEERAERTS (Jef) 65
 Geerardijn (Maurits) 159
 GENBRUGGE (Hugo) 66
Gent 17, 23
 GERARD (Jo) 42
 GERARD-LIBOIS (Jules) 4

GEYL (Pieter) 160, 161
 GILES (Janice Holt) 128
 GOTOVITCH (José) 4, 30, 43
 Grammens (Flor) 162
 GRAMMENS (Mark) 166
 GRUENEBAUM (Kurt) 142
 GUTT (Camille) 18, 20, 104

H

HABARU (Omer) 98
 Harmel (Pierre) 163
 HARTOG (L.J.) 129
 HEDDEBAUW (R.) 143
 Herbert (Tony) 144
 Hermans (Ward) 67
 Hitler 2, 128, 131, 132, 135
Hoogstraten 44
 Huysmans (Camille) 1, 30, 164

I

IJzertoren 140, 141, 143, 144

J

JACOBSEN (Hans-Adolf) 130, 131
 JAEGHER (Christiaan) 111 (1)
 JORSSSEN (Jet) 68
 JUNG (Hermann) 132

K

KIELICH (Wolf) 133, 134
Knokke 25, 126

L

L. (Gaston) 99
 Laplasse (Angèle) 111 (1)
 Laplasse (Irma) 111
 LAUWERIJS (J.) 44
 Leemans (Victor) 41, 165, 166, 167
 Lefèvre (Théo) 168
 Léopold III 42, 55, 69, 139

LEROY (Albert) 82
 LE ROY (Pol) 65
 Leuridan (Jerôme) 62
 Leuven 88
 LEVY (Paul M.G.) 31
 Liège 8, 114
 Londres 30
 Losheim 142
 LUYTEN (Walter) 148
 Lys 24

M

Major (Louis) 169, 170
 Malmédy 138
 Marquet (Adrien) 80
 Masereel (Gaston) 81
 MELIS (Willem) 167, 171
 Merksem 118
 Meuse 114
 MEYERS (Willem) 83
 Model 134
 Moens (Wies) 172
 MOSHE 93

N

NOBECOURT (Jacques) 135
 Noord-Beveland 120
 NOOTENS (J.) 103

O

Oostduinkerke 111(1)

P

PAPELEUX (Léon) 45, 46
 Patton (George S.) 127
 Peiper (Jochen) 138
 PIRYNS (Piet) 170
 Portier (Valeer) 174
 POULET (Robert) 55, 69
 PYLYSER (J.M.) 111 (1)

Q

QUINET (Jean) 70

R

RATHE (Jozef) 5
 RIVIERE (M.) 84
 Rijn 113, 127
 ROBERT (V.) 19
 ROBICHON (Jacques) 136
 Roer 113
 ROLIN (Henri) 6
 Romsée (Gerard) 56
 Ronsele 16
 Rundstedt (von) 113
 RUYS (Manu) 109

S

Samyn 145
 Sauckel 48
 Schelde 122
 SCHEPENS (Luc) 47
 SCHOETERS (H.) 7
 SCHUURSMA (R.L.) 117
 SELLESLAGH (Frans) 48, 85, 118
 SIMON-RORIVE (Marcelle) 8
 SIRMAN (Israël) 90
 Spaak (Paul-Henri) 173
 STERKEN (L.) 145
 STREEL (José) 57

T

TANHAM (George K.) 86
 TEMMERMANS (F.) 87
't Molentje-Moerkerke 124

V

VAN AAL (Henri-François) 20
 Vanaudenhove (Omer) 175

Van Coppenolle (Adr. Emiel) 58
 VAN DAL (Jan) 11
 Vanden Boeynants (Paul) 176
 Van der Elst (Frans) 177
 VAN DE WIEL (Constant) 179
 Vandewiele (Marcel) 149
 VAN DINGENEN (Jef) 71, 72
 Van Eynde (Theophiel, alias Jos)
 178
 Van Glabbeke (Adolphe) 145
 VAN HOVE (R.) 32
 VAN IDEKINGE (P.R.A.) 119, 137
 VAN ISACKER (Frans) 110
 VAN ISACKER (Karel) 111
 VAN LANGENHOVE (Fernand) 21
 VAN LITH (H.A.) 120
 VAN MEIR (Guido) 170
 VAN REMOORTERE (Julien) 49
 Van Roey (Mgr. J.) 179
 VAN SEVEREN (Gontran) 22, 23
 Van Severen (Joris) 180
 Van Waeyenbergh (Mgr. H.) 181
 VAN WELKENHUYZEN (Jean) 12, 121
 VAN WOERDEN (A.V.N.) 122, 123
 Van Zeeland (Paul) 3
 VELTMAN (Jaak) 33
 Verbelen (Robert) 66
 VERBRUGGEN (J.F.) 24
 VERHOEVEN (Joseph) 150
 VERLEYEN (Frans) 77, 105, 151,
 157, 168, 175, 176, 178, 182
 VERWILGHEN (Charles A.) 13, 14
Verviers 45, 50
Veurne 145
 VLAEMYNCK (Carlos) 25, 124, 125
 126
 Vranckx (Alfons) 182
 V.W. (B.) 112

W

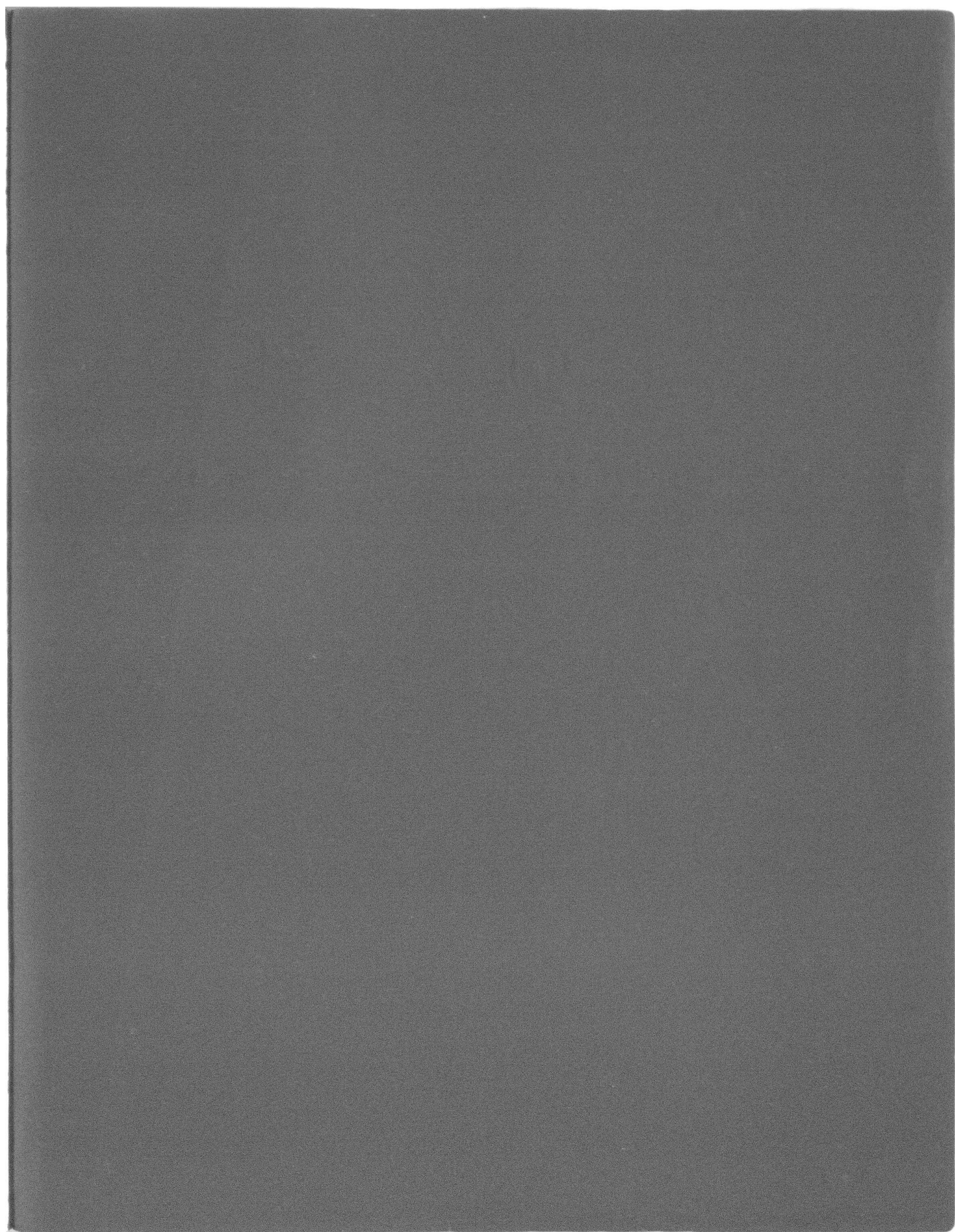
Walcheren 120, 123
WALEFFE (Bernard) 106
 WALHEER (Pol) 34
 WALLEF (Danielle) 9
 WAYSBLATT (Adeline) 91
 WIGARD (J.H.) 116
 WIGODER (Geoffrey) 93
 WILLEMS (Lode) 10
 WILLEQUET (Jacques) 89
 WHITING (Charles) 138
 WYNANTS (Jacques) 50

Y

YDEWALLE (Charles d') 35, 163
 YGDASIL 73
 YOORS (Jan) 92

Z

Zeeuws-Vlaanderen 116
Zuidelijk Beveland 116

DIRECTEUR - VERANTWOORDELIJKE UITGEVER
JEAN VANWELKENHUYZEN

PAUL VANDEN THORENLAAN 36
1160 BRUSSEL